

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTI VE TÜRK SİLAHLI
KUVVETLERİ'NİN ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ümit Mustafa AVCI

Tez Danışmanı
Doç.Dr. Mehmet Hasgüler

Çanakkale – 2012

TAAHHÜTNAME

Yüksek lisans Tezi olarak sunduğum “**Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtı ve Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Rolü**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

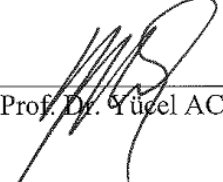
24/05/2012

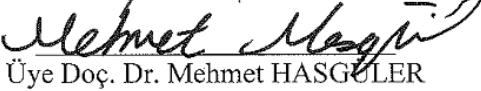
Ümit Mustafa AVCI

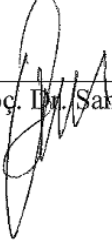

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Ümit Mustafa AVCI'ya ait **Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtı ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Rolü** adlı çalışma, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı,
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Prof. Dr. Yücel ACER

Üye Doç. Dr. Mehmet HASGÜLER
(Danışman)

Üye Yrd. Doç. Dr. Sami TAN

Tez No : 430378
Tez Savunma Tarihi : 25.05.2012

ONAY

Yrd.Doç.Dr. İbrahim Hakkı ÖZTÜRK

Enstitü Müdürü

28/05/2012

ÖZET

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTI VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ'NİN ROLÜ

Barış ve güvenliğin sağlanması insanlığın çözüm bekleyen en büyük sorunu olmaya devam etmektedir. Barış ve güvenliğin sağlanmasında Birleşmiş Milletler en önemli örgüttür. Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak Birleşmiş Milletler'in birinci öncelikli görevidir. Uyuşmazlıkların çözümlenememesi veya uyuşmazlığın uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmesi halinde barış ve güvenliğin sağlanmasında tek sorumlu organ olan Birleşmiş Milletler ortak güvenlik sistemi içinde silah kullanılması boyutuna varmayan önlemler almakta veya daha ileri boyutta da silahlı kuvvet kullanmaktadır.

Ancak bu iki önlem arasında çatışmaların büyümesini önlemek, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak maksadıyla uluslararası hukukun yasal sınırları içinde Barışı koruma hareketi yapılmaktadır. Bu kapsamda icra edilen barışı koruma hareketi uluslararası gelişmeler sonucunda ortaya çıkan bir Birleşmiş Milletler buluşudur. 1948 yılında uluslararası gözlemci görevleri ile başlayan barışı koruma hareketi zaman içerisinde görev kapsamı itibari ile gelişme göstermiştir. Barışı koruma hareketi Bosna Hersek sorununda olduğu gibi zaman zaman yetersiz kalsa da uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için önemli bir araçtır. Soğuk Savaş sonrası dönemin güvenlik ihtiyaçlarına paralel olarak Türkiye'nin dünya barışına katkıları da önemli ölçüde artmıştır. Etki ve ilgi alanı genişleyen Türkiye, dış politikasının ilkeleriyle uyumlu olarak uluslararası ve bölgesel örgütlerin bir parçası olarak barış koruma hareketlerine olumlu katkılarda bulunmuş ve her geçen gün de katkılarını artırmaktadır.

Barışı Koruma Harekâtlarında ve Gözlem Misyonlarında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin sembolik de olsa harekâta katılımı uluslararası örgütler tarafından büyük bir arzu ile istenmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri Kosova'dan Afganistan'a, Lübnan'dan Bosna Hersek'e kadar çok farklı coğrafyalarda birçok harekâta katılmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtlarına katılımı ile Türk dış

politikası da etkinliğini artırmakta ve icra edilen görevler ile dünya barışında “denge unsuru” olmayı başardığını ortaya koymaktadır.

ABSTRACT

UNITED NATIONS PEACEKEEPING OPERATIONS AND ROLE OF TURKISH ARMY

Building a peace and security environment remains as the biggest problem of humanity waiting for a solution. United Nations is the most crucial organisation working towards this aim. United Nations's first priority task is to develop international peace and security. When an international conflict cannot be resolved or reaches a point where it threatens international peace and security, United Nations as the only responsible body, takes measures ranging from international disputes to use of military force.

In between these two, United Nations's also conducts peacekeeping operations, which started in 1948 with international conflicts. Peacekeeping operations, which started in 1948 with international observation missions, evolved in time to include a range of different types of operations. Although Peacekeeping operations proved unsuccessful in some cases such as in Bosnia Herzegovina, it still is an important means to protect international peace and security. Turkey's participation in world peace has increased in the post cold-war era, as a result in the changes in security requirements. Turkey, with her widened area of influence, has undertaken increasing role in peacekeeping operations conducted by international and regional organisations, in line with her main principals in foreign policy. International organisations demand that Turkish Army participates in all peacekeeping operations and observation missions even with a symbolic presence.

Turkish Army participated in number of operations conducted in very different geographical locations, ranging from Kosova to Afghanistan, from Lebanon to Bosnia Herzegovina. Increased participation in peacekeeping operations results in a more effective Turkish foreign policy and serves as a proof of her role as a stabilization mission in world peace.

ÖNSÖZ

Bileşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtları üzerine çok fazla çalışma yapılan bir alan değildir. BM Barışı Koruma Harekâtları konusunda ülkemizde çok az araştırma vardır. Konu ile ilgili çalışmaların çoğu yabancı kaynaklıdır. Tezin amacı bu konuda ayrıntılı bir çalışma yaparak kamuoyunu bilgilendirmek ve TSK'nın görev aldığı bu harekâtlarda harekâtın icra edildiği ülke halkı ve kamuoyu tarafından çok güvenildiğini vurgulayarak dünya barışında gelecekte TSK'nın bir “denge unsuru” olacağı ve Türkiye'nin dış politikasında çok belirleyici bir etkisi olacağını ortaya koymaktır.

Barışı Koruma Harekâtı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Rolü konulu yüksek lisans çalışması için tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet HASGÜLER'e, çalışmam boyunca göstermiş olduğu sabır, anlayış ve destekleri için şükranlarımı sunmayı borç bilirim. Alan araştırması sırasında ve yüksek lisans öğrenimim süresince bana büyük destek sağlayan Yrd.Doç.Dr. Soner KARAGÜL başta olmak üzere Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalının değerli öğretim görevlilerine ve Fisun BAŞAK'a, birçok birincil kaynağa ulaşmama yardımcı olan Harp Akademileri elektronik kütüphane görevlisi Deniz KURT'a ve tezimin düzeltmelerini üşenmeden yapan değerli arkadaşım Meryem DOĞAN'a da çok teşekkür ederim.

Ayrıca desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen, bana her zaman güç veren ve verdiğim her kararda beni destekleyen saygıdeğer aileme çok teşekkür ederim.

Ümit Mustafa AVCI

Çanakkale, 2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSRACT	ii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
TABLOLAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

1. Bileşmiş Milletler ve Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sağlanması.....	3
2. Uyuşmazlıkların Barışçı Yollardan Çözümü.....	6
2.1 Görüşme.....	6
2.2 Dostça Girişim.....	7
2.3 Arabuluculuk.....	8
2.4 Soruşturma.....	8
2.5 Uzlaştırma.....	9
2.6 Uluslararası Hakemlik.....	9
2.7 Uluslararası Yargı.....	10
2.8 Uluslararası Örgütler Çerçevesinde Çözüm Yolları.....	11
3. Uyuşmazlıkların Zorlayıcı Yollardan Çözümü.....	12
3.1 Güvenlik Konseyi'nin Rolü.....	12

3.2 Genel Kurul'un Rolü.....	13
------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTI

1. Barışı Koruma Harekatı'nın Kavramı, Kapsamı ve Amacı.....	16
2. Barışı Koruma Harekatı'nın Hukuksal Temelleri.....	17
2.1 Barışı Koruma Harekatı'nın Hukuki Yönü.....	17
2.2 Barışı Koruma Kuvvetlerinin Görevlendirilmesi.....	18
2.2.1 Güvenlik Konseyi Tarafından Görevlendirilmesi.....	18
2.2.2 Genel Kurul Tarafından Görevlendirilmesi.....	20
3. Barışı Koruma Harekatı'nın İlkeleri.....	22
3.1 Rıza İlkesi.....	23
3.2 Kuvvet Kullanmama İlkesi.....	26
3.3.Tarafsızlık İlkesi.....	29
3.4 İçişlerine Karışmama İlkesi.....	30
3.5 Barışı Koruma Kuvvetlerinin Hukuksal Statüleri.....	31
4. Barışı Koruma Harekatları'nın Çeşitleri.....	31
4.1 Çatışmaların Önlenmesi.....	33
4.2 Barışı Yapma.....	33
4.3 Barışa Zorlama.....	34
4.4 Barışı Koruma.....	34
4.5 Barışın Tesisi.....	35
4.6 İnsani Yardım.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1945-2011 YILLARI ARASINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKATLARI

1. Geleneksel Barışı Koruma Harekatları.....	38
1.1 BM Acil Yardım Gücü(UNEF I).....	38
1.2 BM Kongo Barışı Koruma Harekatı(ONUC).....	40
1.3 BM Kıbrıs Barışı Koruma Harekatı(UNFICYP).....	41
1.4 Diğer Barışı Koruma Harekatları.....	42
2. İkinci Nesil Barışı Koruma Harekatları.....	43
3. Üçüncü Nesil Barışı Koruma Harekatları.....	45
3.1 Somali Barışı Koruma Harekatı(UNOSOM I-II).....	45
3.2 Bosna Hersek Barışı Koruma Harekatı(UNPROFOR).....	46
3.3 Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu(UNMIK).....	48
3.4 Uluslararası Güvenlik ve Yardım Harekatı(ISAF).....	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ'NİN BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARINA KATILIMI

1. Genel.....	51
2. Türk Silahlı Kuvvetleri ve UNOSOM.....	54
3. Türk Silahlı Kuvvetleri ve UNPROFOR.....	55
4. Türk Silahlı Kuvvetleri ve ISAF.....	59
5. Türk Silahlı Kuvvetleri ve UNIFIL.....	64
6. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin BM Gözlem Misyonlarına Katılımı.....	67
7. Türkiye'nin Barışı Koruma Harekatları'na Katılımının Nedenleri.....	69
7.1 Uluslararası Aktör Olma İsteği.....	69
7.2 Batıcılık İlkesi.....	70
7.3 Yurtta Barış Dünyada Barış İlkesi.....	71
7.4 Güvenlik Algısı.....	71
8. Barışı Koruma Harekatları'na Katılımın Türkiye'ye Katkıları.....	72

8.1 Siyasi Yönden Katkıları.....	73
8.2 Askeri Yönden Katkıları.....	74
7.3 Ekonomik Yönden Katkıları.....	76
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA.....	82

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABÖ	: Afrika Birliği Örgütü
bkz	: bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
EUFOR	: European Union Stabilization Forces (AB İstikrar Gücü)
IFOR	: Implementation Force (Barış Uygulama Gücü)
ISAF	: International Security Assistance Force (Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti)
KFOR	: Kosovo Force (NATO Kosova Gücü)
MC	: Milletler Cemiyeti
md.	: Madde
MINURCAT	: United Nations Mission in the Central African Republic and Chad (Orta Afrika Cumhuriyeti ve Çad BM Misyonu)
MINUSTAH	: United Nations Stabilisation Mission in Haiti (BM Haiti İstikrar Misyonu)
MONUSCO	: United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo (BM Demokratik Kongo Cumhuriyeti İstikrar Misyonu)
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
OEF	: Operation Enduring Freedom (Sürekli Özgürlük Harekatı)
ONUC	: United Nations Operation in the Congo (BM Kongo Barış Koruma Harekatı)
ONUCA	: United Nations Observer Group in Central America (BM Orta Amerika Gözlemci Grubu)
SFOR	: Stabilization Force (NATO İstikrar Gücü)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCG	: Türkiye Cumhuriyeti Gemisi
TÖMER	: Türkçe Öğretim Araştırma ve Uygulama Merkezi
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı
UNAMID	: African Union/United Nations Hybrid Operation in Darfur (BM ve Afrika Birliği Darfur Misyonu)
UNDOF	: United Nations Disengagement Observer Force (BM Golan Tepeleri Anlaşmazlık Gözlemci Gücü)
UNEF	: United Nations Emergency Force (BM Acil Yardım Gücü)
UNFICYP	: United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (BM Kıbrıs Barışı Koruma Harekatı)
UNGOMAP	: United Nations Good Mission in Afghanistan and Pakistan (BM Afganistan ve Pakistan İyi Niyet Misyonu)
UNIFIL	: United Nations Interim Force in Lebanon (BM Lübnan Geçici Kuvveti)
UNIIMOG	: United Nations Iran-Iraq Military Observer Group (BM İran-İrak Askeri Gözlemci Grubu)
UNIKOM	: United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission (BM Irak-Kuweyt Gözlemci Misyonu)
UNIPOM	: United Nations India-Pakistan Observation Mission (BM Hindistan-Pakistan Gözlemci Misyonu)
UNITAF	: United Task Force (Birleşik Görev Gücü)
UNMIK	: United Nations Interim Administration Mission (BM Kosova Geçici Yönetim Misyonu)
UNMIL	: United Nations Mission in Liberia (BM Liberya Misyonu)
UNMIS	: United Nations Mission in Sudan (BM Sudan Misyonu)
UNMISET	: United Nations Mission of Support to East Timor (BM Doğu Timor Destek Görevi)
UNMIT	: United Nations Integrated Mission in East Timor (BM Doğu Timor Misyonu)

- UNOCI : United Nations Operation in Côte d'Ivoire (BM Fildişi Sahilleri Barışı Koruma Harekatı)
- UNOMIG : United Nations Observer Mission in Georgia (BM Gürcistan Gözlemci Misyonu)
- UNOSOM : United Nations Operation in Somalia (BM Somali Barışı Koruma Harekatı)
- UNPROFOR : United Nations Protection Force (BM Bosna Hersek Koruma Gücü)
- UNTAET : United Nations Transitional Administration in East Timor (BM Doğu Timor Geçici Yönetimi)
- UNTSO : United Nations Truce Supervision Organization (BM Ateşkes Gözlem Teşkilatı)
- UNYOM : United Nations Yemen Observation Mission (BM Yemen Gözlemci Misyonu)
- USAD : Uluslararası Sürekli Adalet Divanı

TABLolar ve ŐEKİLLER

Şekil 1.1: Barışı Koruma Harekatı ŐeŐitleri.....	27
Tablo 3.1: Devam Eden BM Barışı Koruma Harekatlarına İlişkin Sayısal Bilgiler.....	44
Tablo 4.1: Tűrk Silahlı Kuvvetleri'nin BarıŐı Koruma Harekatlarına Katılımı.....	47

GİRİŞ

Türkiye konumu itibariyle Balkanlar Ortadoğu ve Kafkasya üçgeninde yer alan önemli bir jeopolitiğe sahiptir. Türkiye “Yurtta barış, dünyada barış” dış politika ilkesi ile barışın korunmasına ve uluslararası güvenliğe önem vermektedir. Türkiye'nin uluslararası barış ve güvenliğe verdiği bu önem gerek Birleşmiş Milletler(BM) yaptırımlarında gerekse de BM barışı koruma harekâtlarında Türkiye'yi uluslararası meşruiyete inanan ve uluslararası kararları uygulayan saygın bir ülke yapmıştır.

Kafkaslar, Balkanlar ve Ortadoğu'da silahlı çatışmaların artması ve çevre ülkeleri bu durumdan olumsuz etkilemesi hiç şüphesiz uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmektedir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası değişen dünya dengelerinde birçok devlet iç çatışmalara sahne olmuştur. Bu nedenle özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde barışı koruma harekâtları artmış ve çoğu zaman zorlayıcı önlemlere kadar varan bir takım müdahaleler söz konusu olmuştur. Kurulduğu tarihten bu yana dünya barışına her zaman olumlu desteği bulunan Türkiye Cumhuriyeti de Soğuk Savaş sonrası dönemde bu desteğini artırmış ve barışı koruma harekâtlarına iştirak etmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri(TSK) de bu kapsamda dünyanın birçok yerine Barışı Koruma Harekâtı çerçevesinde gitmiş ve güven veren imajı ile gerek çatışma halindeki taraflar arasında gerekse de uluslararası alanda güvenilir ve hep aranan bir güç haline gelmiştir. Hiç şüphesiz TSK'nın barışı koruma harekâtlarına katılımının hem Türkiye açısından hem de uluslararası alanda sonuçları olmaktadır. TSK'nın BM Barışı Koruma Harekâtı içerisindeki etkinliği, uluslararası barış ve güvenliği sağlamada oynadığı rol ve barışı koruma harekâtına katılımı Türkiye'nin uluslararası politikada ağırlığını daha fazla hissettirmesini sağlamıştır.

Soğuk Savaş sonrasında TSK, Somali'den Bosna Hersek'e, Doğu Timor'dan Arnavutluk'a kadar icra edilen birçok BM Barışı Koruma Harekâtı'na farklı seviyelerde iştirak etmiştir. Çok az sayıda personelle katıldığı BM Barışı Koruma Harekâtlarında dahi etkinliği ile dünya barışına büyük katkılarda bulunmuştur.

2011 yılı itibariyle tüm dünyada süren 15 Barışı Koruma Harekâtı'ndan 5'ine aktif olarak katılmakta ve bu harekâtlarda toplam 2550 personel bulundurmaktadır. TSK'nın Barışı Koruma Harekâtlarına katılımı Türk dış politikasını etkilemekte ve Türkiye'nin uluslararası örgütlerde ağırlığını artırmaktadır.

BM Barışı Koruma Harekâtları ve TSK'nın icra edilen harekâtlarda uluslararası barış ve güvenliğe olan katkıları ile ilgili ülkemizde çok az araştırma vardır. Bu çalışmanın amacı bu konuda ayrıntılı bir çalışma yaparak literatürdeki boşluğu doldurmak, TSK'nın barışı koruma harekâtlarında icra ettiği görevleri ifade etmek ve dünya barışında TSK'nın giderek bir denge unsuru olmayı başardığını ortaya koymaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

1. Bileşmiş Milletler ve Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sağlanması

Barışı korumak için bir birlik kurma fikri çok eskiye gitmektedir.¹ Fakat ilk defa Birinci Dünya Savaşı'nda hayatını kaybeden insanların fazlalığı bu fikrin gerçekleşmesine olanak sağlamıştır.² Milletler Cemiyeti(MC) 1920 yılında büyük umutlarla kurulmuş fakat savaşı yasaklayamamıştır. MC, devletlerin aralarındaki sorunları öncelikle barışçı yollarla çözmeye başvurmalarını zorunlu hale getirmiştir. 1928 yılında Briand-Kellogg paktı ile meşru müdafaa dışında savaşa başvurmak açıkça hukuka aykırı ilan edilmektedir.³ Pakt ABD, Fransa, İngiltere, Çekoslovakya, Almanya, İtalya, Japonya, Polonya ve Belçika arasında imzalanmış ve pakta daha sonra Türkiye de katılmıştır.⁴ Fakat gerek MC'nin gerekse de Briand-Kellogg Paktının iki savaş arası dönemde uluslararası barış ve güvenliği sağlayamaması, İkinci Dünya Savaşını önleyememesi, savaş sonunda barış ve güvenliği sağlamada daha etkin olacak uluslararası bir örgütün kurulması gereğini ortaya çıkarmıştır.⁵

BM'nin kurucu belgesi olan BM antlaşmasının temel ilkeleri, 1944 Dumbarton Oaks görüşmelerinde tespit edilmiş ve kabul edilen metin Dumbarton Oaks teklifleri adını almıştır. Örgütün en önemli organı olarak düşünülen Güvenlik Konseyi'nde büyük devletlerin üstün bir şekilde yer alması kabul edilmişti.⁶ Dumbarton Oaks görüşmelerinde tek çözülemeyen sorun ise Güvenlik Konseyinde oy verme mekanizmasıydı. Stalin, Roosevelt ve Churchill, 1945 yılında Yalta Konferansında bir araya gelerek, "Yalta

¹J.F.Murphy, *The United Nations and the Control of International Violence, A Legal and Political Analysis*, Manchester University Press, Manchester 1983, s.7-11.

²Funda Keskin, *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 1998, s.142.

³Anthony C. Arend, R.J.Beck, *International Law and Use of Force: Beyond the UN Charter Paradigm*, Routledge, New York 1993, s.23.

⁴Oral Sander, *Siyasi Tarih, 1918-1994*, 18'inci Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2009, s.38-39.

⁵Mehmet Hasgüler, Mehmet B. Uludağ, *Uluslararası Örgütler*, Ankara, Nobel yayınları,2005, s.62.

⁶Rifat Uçaral, *Siyasi Tarih, 1789-2001*, 7'nci Basım, İstanbul, 2008, s.812.

Formülü” de denilen “veto” sistemi üzerinde bir anlaşmaya varmıştır.⁷ Ayrıca Konferansta 25 Nisan 1945’te San Francisco’da BM’nin kurulması amacıyla bir konferansın toplanacağı ve bu konferansa sadece Mihver devletlerine savaş açmış olan ülkelerin alınacağı kararlaştırılmıştır.⁸ San Francisco Konferansı’na 51 devlet ve bu devletlerin 1200 temsilcisi katılmıştır. Genel Kurul’da devletlerin eşitliği, Güvenlik Konseyi’nde ise Büyük devletlerin üyeliliklerinin sürekliliği ile veto haklarının varlığı kabul edilmiştir.⁹ BM antlaşması konferansa katılan 51 devletin oybirliği ile kabul edilmiştir.

Antlaşmanın ilk maddesinde BM örgütünün amaçları şöyle belirlenmiştir:¹⁰

1. Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu maksatla barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve her çeşit saldırıya karşı ortak önlemler almak
2. Uluslararası ulusların hak ve eşitliği prensibine ve kendi geleceklerini kendilerinin belirleme hakkına saygı üzerine kurulmuş dostane ilişkiler geliştirmek.
3. Ekonomik, sosyal, düşünce ve insani nitelikteki uluslararası davaları çözerek ve ırk, cins, dil ya da din farkı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve ana özgürlüklerine karşı saygıyı geliştirerek ve teşvik ederek uluslararası işbirliğini geliştirmek.
4. Ulusların bu ortak amaçlara doğru yaptıkları çalışmaların uyuştugu bir merkez olmak.

BM örgütünün başlıca organları Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı, Sekreterliktir.

BM’nin hızlı ve etkili hareket etmesi için barış ve güvenliğin sağlanmasında başlıca sorumluluk Güvenlik Konseyi’ne verilmiştir. BM’nin en önemli görevi olan barış ve güvenliğin Güvenlik Konseyi’ne verilmesinin nedeni Güvenlik Konseyi’nde yer alan beş büyük gücün sürekli devlet olması ve bu sayede de daha çabuk harekete geçilebileceği fikridir.¹¹ Güvenlik Konseyi’nin uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözümüne ilişkin yetkileri tavsiye niteliğindedir, barışa yönelik herhangi bir tehdit ve barışın bozulması

⁷Jale Civelek, “Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında zorlama tedbirlerinin alınması, Birleşmiş Milletler Kuvvetlerinin Kurulması ve Bu Kuvvetlerinin Hukuki Dayanağı”, MHB, Sayı:1-2, Yıl:10, 1990, s.15-21.

⁸Rifat Uçaral, *Siyasi...*, s.813.

⁹Ibid, s.814.

¹⁰Ibid, s.816.

¹¹J.G. Starke, *Introduction to International Law*, Butterworths, London 1984, s.616.

eylemlerinde bağlayıcı karar verme yetkisi vardır. Bu fark bile BM çatısı altında barışın korunmasına verilen önemi ve Güvenlik Konseyi'nin barışın ve güvenliğin sağlanmasındaki sorumluluk derecesini ortaya koymaktadır.¹²

BM antlaşması uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında Genel Kurul'a ikincil bir rol vermiştir. Genel Kurul'un çok taraflı diplomasiyi sağlaması ve sorunlara barışçı çözümler için büyük bir forum niteliğine sahip olması istenmiştir.¹³ Ancak bu durum Genel Kurul'un uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması hususunda herhangi bir yetkiye sahip olmadığı anlamına gelmemektedir. Genel Kurul, uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye sokabilecek durumlar karşısında Güvenlik Konseyi'nin dikkatini çekebilmektedir.¹⁴ Ayrıca Genel Kurul, bir üye devlet tarafından kendisine gelen uluslararası barış ve güvenliğe dair her konuyu görüşebilir ve bu hususta tavsiye niteliğinde karar verebilir. Bu durumun tek istisnası Güvenlik Konseyi'nin ilgilendiği uyuşmazlık ya da durumlardır. Güvenlik Konseyi, Genel Kurul'dan istemedikçe Genel Kurul herhangi bir tavsiyede bulunamaz.¹⁵

BM'nin en başta gelen görevi hiç şüphesiz uluslararası barış ve güvenliği korumaktır. Barışa yönelik tehditleri önlemek, bu tehditleri boşa çıkarmak, barışı bozmaya yönelik tehditlere karşı etkin önlemler almak ve barışın bozulmasına yol açabilecek niteliklerdeki uluslararası uyuşmazlıkların uluslararası hukuk ilkelerine göre çözümünü sağlamaktır.¹⁶ BM antlaşmasında, BM'nin bu görevini gerçekleştirmek için iki tedbir öngörülmektedir.¹⁷ Antlaşma bir yandan üye devletlere uluslararası nitelikteki uyuşmazlıkları uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye düşürmeyecek şekilde barışçı yollarla çözmeyi öğütlerken, diğer yandan üye devletlerin tüm devletlerin toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına karşı kuvvet kullanmayı yasaklamaktadır.¹⁸ Böylece Birleşmiş Milletler antlaşmasında barışa açılan iki ayrı komşu sistem öngörülmüştür.¹⁹

¹²Funda Keskin, *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, Mayıs 1998, s.140.

¹³Ibid, s.145.

¹⁴BM Antlaşması md.11.

¹⁵BM Antlaşması md.12.

¹⁶BM Antlaşması, md. 1/1.

¹⁷BM Antlaşması md. 2/3.

¹⁸BM Antlaşması md. 2/4.

¹⁹Peter R.Baehr, Leon Gordenker; *The United Nations in the 1990 s*, St.Martin's Press, New York 1992, s.66.

2. Uyuşmazlıkların Barışçı Yollardan Çözümü

Uyuşmazlık kavramı, Uluslararası Sürekli Adalet Divanı(USAD) tarafından Mavrommatis Davası'na ilişkin 30 Ağustos 1924 tarihli kararında “hukuksal bir konu ya da maddi bir noktaya ilişkin olarak taraflar arasında anlaşmazlık, tarafların hukuksal görüş ya da çıkarlarının çelişmesi” şeklinde tanımlanmıştır.²⁰ Uyuşmazlık kavramının daha dar kapsamlı olarak tanımlanması halinde ise, “tarafların anlaşmazlık içinde bulunması“ uyuşmazlığın varlığı için yeterli görünmemektedir. Uyuşmazlığın “taraflardan birinin hukukun ihlal edilmiş olduğu gerekçe göstererek ileri sürdüğü iddianın, diğer tarafça reddedilmesi” olarak tanımlanması gerekmektedir.²¹

Devletler genel olarak hukuki uyuşmazlıklarını mahkeme ya da hakemlik yoluyla çözmeye çalışmaktadır. Siyasi uyuşmazlıklarını ise daha çok diplomatik yollara çözüme yoluna gittikleri görünmektedir. BM Antlaşmasının altıncı bölümü uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözülmesi ile ilgili hükümleri içermektedir. Antlaşmanın 33'üncü maddesi açık bir şekilde “uzaması uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye düşürebilecek nitelikteki uyuşmazlığa taraf olanlar, her şeyden önce görüşme, soruşturma, arabulma, uzlaşma, tahkim ve yargı yolu ile bölgesel kuruluş ya da anlaşmalara başvurarak veya kendi seçecekleri başka barışçı yollarla buna çözüm aramalıdır” diyerek barışçı çözüm yönünde taraflara yükümlülük getirmiş fakat başvurulacak yöntemlere dair herhangi bir kısıtlama getirmemiştir. Fakat taraflar aralarındaki uluslararası nitelikteki uyuşmazlıkları çözümleyemedikleri takdirde, bu uyuşmazlığı Güvenlik Konseyi'ne getirmek zorundadır.²² Aşağıda uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözümüne ilişkin yöntemler sırasıyla incelenecektir.

2.1. Görüşme

Uluslararası uyuşmazlığın taraflarının herhangi bir üçüncü kişi olmaksızın tamamen birlikte yürüttükleri barışçı bir çözüm yoludur. Uyuşmazlıkların çözümünde en sık başvurulan yöntemdir.

²⁰Louis B.Sohn (ed.), *Cases on United Nations Law*, The Foundation Press, Brooklyn 1956, s.275.

²¹Özgür Mengiler, *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü*, Platin yayınları, 2005, s.16.

²²Orhan Nalcioğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekatının Hukuksal Esasları*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Başkanlığı, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1997, s.4-5.

Görüşmeler, taraflar için en az risk taşıyan barışçı çözüm yoludur. Çünkü iki taraf da hem uyuşmazlığın çözümü sürecini hem de ulaşılabilecek sonucu doğrudan denetim altında tutma olanağına sahiptir. Üçüncü bir kişinin müdahale ettiği bir uyuşmazlık esnasında iki tarafında hareket kabiliyeti kısıtlanmakta ve istemediği bir sonucun oluşması mümkün olabilmektedir. USAD Mavrommatis Davası'nda 30.08.1924 tarihinde herhangi bir uyuşmazlıkta tarafların uyuşmazlığı Divan'a getirmeden önce görüşmelerle bu uyuşmazlığı çözmeye çalışmasını ve eğer çözümleyemezlerse üzerinde anlaşmazlığa düştükleri konuları açıkça belirterek Divan'ın önüne getirmelerini söyleyerek görüşme yönteminin birinci öncelikli olduğunu ifade etmiştir.²³

2.2. Dostça Girişim

Dostça girişim, bir üçüncü kişinin uyuşmazlıkların çözümü maksadıyla uyuşmazlığının taraflarını görüşmelere başlaması ve çözüme ulaşabilmeleri için dostça hizmetlerini sunması olarak tanımlanır.²⁴ Dostça girişim üçüncü kişi tarafından olabileceği gibi tarafların çağrısı ile de olabilir. Dostça girişim görevinden bahsedebilmek için tarafların bu konuda rıza göstermesi zorunludur.

Dostça girişim 1899 ve 1907 La Haye Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü Sözleşmelerinde düzenlenmiştir. 1929 Cenevre Savaş Tutsakları Sözleşmesi ile 1949 Cenevre İnsancıl Hukuk Sözleşmeleri de dostça girişime başvurulmasını salık vermektedir.²⁵ Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın "Uyuşmazlıkların Barışçıl Yollarla Çözülmesi" başlıklı VI'ncı bölümü hükümleri çerçevesinde BM Genel Sekreteri de dostça girişim yoluna başvurmaktadır. Son yıllarda da BM Genel Sekreteri'nin bu kapsamdaki rolü giderek artmaktadır.

Dostça girişim yoluyla uyuşmazlıkların çözümü tarafların iradesine bağlıdır. Dostça girişim kapsamında üçüncü kişinin herhangi bir önerisi tavsiye niteliğindedir ve bağlayıcı herhangi bir hükmü bulunmamaktadır.²⁶

²³Tevfik Odman, *Uluslararası Uyuşmazlıkların Yargı-dışı Barışçıl Yöntemlerle Çözülmesi ve Barışı Destekleme Operasyonları*, Çağ Üniversitesi Yayınları, Nisan 2002, s.11.

²⁴Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, Ankara 2009, s.448.

²⁵Ibid, s.449.

²⁶1899 ve 1907 La Haye Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü Sözleşmeleri, md.6.

2.3. Arabuluculuk

Arabuluculuk, üçüncü bir devletin, uluslararası bir örgütün ya da tanınan, güvenilir bir bireyin uyuşmazlığa taraf devletlere uyuşmazlıklarını çözüme yardımcı olmak için görüşmelere kendisinin de katılması ile taraflara hizmet etmesidir. Arabuluculuğun dostça girişimden tek farkı, arabuluculukta dostça girişimin aksine üçüncü kişi görüşmelere katılabilir ve çözüm önerileri getirebilir.

Arabuluculuğun barışçı çözüme esas katkısı, uyuşmazlığın her iki tarafının da tatmin edilmesi yönünde olması gerekliliğidir. Arjantin ile Şili arasında meydana gelen Beagle kanalı bölgesinde yer alan üç adanın egemenliğine ilişkin uyuşmazlıkta her iki ülkenin de Montevideo’da vardığı 8 Ocak 1979 tarihli uzlaşma sonucu arabuluculuğu üstlenen Vatikan Devleti’nin girişimi ile uyuşmazlık antlaşma ile sonuçlanmıştır.²⁷

2.4. Soruşturma

Soruşturma, uyuşmazlığa yol açan tarafların karşıt fikirlerine dayanarak oluşturulan hukuksal iddiaların uluslararası bir komisyonca tarafsız bir şekilde araştırılması ve araştırmanın sonucunun taraflara bir raporla sunulması olarak gerçekleştirilen uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözüm yöntemidir.²⁸

1904 yılında Dogger Bank olayıyla ilgili olarak kurulan soruşturma komisyonu geleneksel anlamda soruşturma komisyonlarının uyuşmazlık konusunun nedenlerinin araştırılması ve soruşturma sonucunda ortaya çıkacak raporun tarafların takdirine bırakıldığı örneklerden önemli farklılıklar göstermiştir. Söz konusu soruşturma komisyonu Rus savaş gemilerinden İngiliz balıkçı teknelerine ateş açılması ile gerçekleşen olayın araştırılmasının yanında, meydana getirilmiş zararın sorumluluğunun kime ait olduğunun saptanması gibi hakemliğe yakın bir işleve sahip olmuştur.²⁹

²⁷Özgür Mengiler, *Birleşmiş Milletler...*, 2005, s.54.

²⁸Seha L. Meray, *Devletler Hukukuna Giriş*, Ankara Üniversitesi SBF yayınları, Ankara 1975, s.323

²⁹Özgür Mengiler, *Birleşmiş Milletler...*, s.52.

2.5. Uzlaştırma

Uzlaştırma, uyuşmazlığa taraf devletlerin bunu kurdukları bir organa sunarak uyuşmazlığın incelenmesini ve çözüme ilişkin olarak taraflara öneriler getirmesini istedikleri bir barışçı çözüm yöntemidir. Arabuluculuk ve uzlaştırma bazı yazarlar tarafından aynı yöntem olarak belirtilmektedir. Fakat uzlaştırma yönteminin uyuşmazlığın siyasal etkilerden uzak bağımsız bir organın arabuluculuğuna sunulması düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Uzlaştırma yolu soruşturmayı da içermektedir. Öğreti genel bir biçimde uzlaştırmayı arabuluculuk ve soruşturmadan ayrı bir yöntem olarak ele almaktadır.³⁰

Uzlaştırma, hukukçulardan ve diplomatlardan teşkil edilen bir komisyonun faaliyeti sonucunda gerçekleşir. Bu komisyon önemli gördüğü her türlü incelemeyi yapar. Şahit dinler ve uyuşmazlığı hukuk ve hakkaniyet açılarından inceler. Bu nedenle hukuki olduğu kadar siyasi cepheden de meseleyi ele alması bakımından hem arabuluculuk hem de soruşturmaya temas eder bir şekilde faaliyette bulunur. Uzlaştırma sistemindeki bu elastikiyet uzlaştırma yöntemini özellikle İkinci Dünya Savaşı'nda uluslararası çok müracaat edilen bir yöntem haline getirmiştir.

2.6. Uluslararası Hakemlik

Hakemlik bir uyuşmazlığın vereceği karar bağlayıcı olan üçüncü bir kişi ya da organa sunulmasını belirtir. Geniş anlamda hakemlikte uygulanan kurallar hukuk kuralları olabileceği gibi hakkaniyet veya dostça çözüm içeren kurallar da olabilir.³¹ Uluslararası hakemlik organı, genellikle uyuşmazlık taraflarının seçeceği bir hakem ile üçüncü bir devlet ya da Uluslararası Adalet Divanı(UAD) başyargıcı tarafından seçilecek bir ya da üç hakemin katılımıyla ve süreklilik taşıyan uluslararası yargı organının aksine geçici(ad hoc) olarak oluşturulmaktadır. Uyuşmazlık içerisindeki tarafların uluslararası hakemliğe başvurmaları, somut uyuşmazlığın ortaya çıkmasından sonra yapılan bir hakemlik antlaşması veya daha önceden yapılmış bir uluslararası antlaşmaya konulan bir hükümle ya

³⁰Hüseyin Pazarcı, Uluslararası ..., s.451.

³¹Ibid, s.455.

da bütün uyuşmazlıkların hakemliğe götürülmesi yükümlülüğünü öngören genel hakemlik antlaşmalarıyla gerçekleştirilmektedir.³²

Hakemlik kararları hakemlik organı üyelerinin çoğunluğu ile alınır. Kararlar genel olarak gerekçeli olarak verilmek zorundadır. Fakat devlet başkanlarının hakemliği durumunda öğretici kararların gerekçeli olmak zorunda olmadığını kabul etmektedir. Biçim olarak da kararlar yazılı olarak verilmektedir ve aksi öngörülmemişse bir üst organa başvurma olanağı yoktur.³³

2.7. Uluslararası Yargı

Uluslararası yargı, bir uyuşmazlığın bağımsız ve uzman yargıçlardan oluşan sürekli bir organ tarafından alınacak bağlayıcı bir kararla çözümünü içerir. Uluslararası yargı yolunun günümüzdeki en tipik örneğini Uluslararası Adalet Divanı(UAD) oluşturmaktadır. UAD statüsünün 36'ncı maddesi uyarınca, uyuşmazlık içerisindeki devletlerce önüne getirilen tüm davalar ve yürürlükte bulunan uluslararası antlaşmalarda öngörülen tüm hususlar Divan'ın yetkisi kapsamındadır.³⁴ 26 Haziran 1945'te BM antlaşması ile kabul edilen statü gereğince dokuz yıl için seçilen 15 yargıçtan oluşan UAD kararlarını hazır bulunan yargıçların oy çokluğu ile almaktadır. Oyların eşitliği durumunda Başkan ya da başkanlık görevini yürüten yargıcın oyu üstün sayılır. Divanın toplanabilmesi için gerekli yargıç sayısı dokuzdur. UAD yargıçları bağımsız olup, hiçbir devletten, uluslararası örgütten ya da kişiden buyruk alamaz.

UAD'nin kararları karar verilen konuda olmak üzere yalnızca davanın taraflarını bağlamaktadır. Kararları kesin olup bir başka yargı organı önünde bu karara karşı istinaf ya da temyiz amaçlı başvuru olanağı yoktur.

UAD önüne uyuşmazlıklar tahkimname veya tek taraflı dilekçe ile gelebilmektedir. Eğer dava dilekçe ile açılmışsa Divan dilekçeyi ilgili devlet ya da devletlere hemen göndermekte ve BM Genel Sekreterliği aracılığıyla da BM üyelerine bilgi vermektedir.

³²Özgür Mengiler, *Birleşmiş Milletler...*, s.64.

³³Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk...*, s.4.65

³⁴Özgür Mengiler, *Birleşmiş Milletler...*, s.66.

2.8. Uluslararası Örgütler Çerçevesinde Çözüm Yolları

Devletler arasındaki uyuşmazlıkların barışçı çözüm yolları çerçevesinde çözümüne çalışılması yanında 20'nci yüzyıldan bu yana siyasal nitelikli uluslararası örgütler çerçevesinde bir takım yeni çözümler de söz konusu olmaya başlamıştır. Bu yolda ilk önemli örneği MC gerçekleştirmiştir. MC Misakının 15'inci maddesine göre taraflar arasında ilişkilerin kesilmesine neden olan uyuşmazlık uluslararası yargı yoluyla bir herhangi bir çözüme götürülmemişse Konseye getirilebilecektir. Cemiyet üyeleri uyuşmazlıkla ilgili bir karara vardıldıktan sonra oybirliği ile kabul edilen rapora uymayan devlete zorlayıcı önlemler dahil olmak üzere gerekli önlemler alabilecektir.³⁵ MC, savaşı yasaklayacak ve uyuşmazlıkların çözümünü savaşa varmayan bir şekilde çözümünü sağlayacak bir çaba içine girse de tam anlamı ile başarılı olamamıştır. Buna karşılık BM, MC döneminde alınan dersleri de göz önüne alarak uluslararası ortak güvenliğin sağlanması konusunda çok daha ileri gidebilmiştir. Güvenlik Konseyi, BM antlaşmasının 33'üncü maddesi uyarınca sürmesi uluslararası barış ve güvenliğe tehlike oluşturabilecek uyuşmazlığın taraflarına barışçı yolla çözüm için çağrıda bulunmakla yetkili kılınmıştır. Konsey'in taraflara yaptığı bu çağrı hukuksal bağlayıcılığı bulunmamasına karşın; taraflara üstlenmiş oldukları yükümlülüğü hatırlatma amacı taşımaktadır.

BM Genel Kurulu'nca kabul edilen Manila Bildirisi'nde açıkça belirtilmese de uluslararası uyuşmazlıkların barışçı çözümünde üç aşama öngörülmektedir. Buna göre, tarafların olabildiğince erken barışçı çözümün sağlanmasına çalışmaları, tarafların anlaşamaması halinde yükümlülükleri gereğince bir uzlaşma zemini bulmak amacıyla görüşmeleri sürdürmeleri gerekmektedir. Fakat bütün girişimlere rağmen uyuşmazlık devam ederse, uyuşmazlığın Güvenlik Konseyi'ne getirilmesi gerekmektedir. Antlaşmanın 33'üncü maddesinde açıkça ifade edilmemiş olsa da uyuşmazlığın Güvenlik Konseyi'ne götürülmesi de barışçı çözüm yollarından biri olduğunu açıkça göstermektedir.³⁶

³⁵Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası ...*, s.484.

³⁶Özgür Mengiler, *Birleşmiş Milletler...*, s.136.

3. Uyuşmazlıkların Zorlayıcı Yollardan Çözümü

Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında BM'nin alacağı zorlayıcı önlemler antlaşmanın yedinci bölümünde düzenlenmiştir. Uyuşmazlıkların zorlayıcı yollardan çözümü için BM antlaşması Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'ne bir takım sorumluluklar ve görevler vermiştir.

3.1. Güvenlik Konseyi'nin Rolü

Güvenlik Konseyi antlaşmanın 39'uncu maddesinde belirtilen barışın tehdit edildiğine veya bir "saldırı" ile karşılaşıldığına karar verirse öncelikle tarafları gerekli gördüğü geçici önlemlere uymaya davet edebilir. Daha sonra ise 41'inci maddede belirlenen silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen önlemler almaya karar verebilir. Bunlar ekonomik ilişkilerin durdurulması veya diplomatik ilişkilerin kesilmesi olabilir. Güvenlik Konseyi tüm bu önlemlerin yeterli olmayacağını düşünürse uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması amacı ile Güvenlik Konseyi'nin silahlı kuvvet kullanımını gerektiren zorlayıcı önlemlere başvurabilmesi için antlaşmanın 42'nci maddesi gereğince kara, hava ve deniz kuvvetleri aracılığıyla gerekli gördüğü her türlü girişimde bulunabilir.

1966 yılında Güvenlik Konseyi Rodezya'ya ilişkin karar verirken antlaşmanın 39'uncu maddesine yalnızca atıf yapılarak değil, açıkça yazılması gerektiğini ileri sürmüştür. Güvenlik Konseyi'nde Rodezya'daki ırkçı rejimin tek taraflı egemenlik ilanına karşı alınacak kuvvet kullanımı kararını da içeren önlemler saptanırken öncelikle ırkçı rejimin tek taraflı egemenlik kararının barışa yönelik tehdit oluşturduğu ifade edilmiştir.³⁷

Güvenlik Konseyi barışın bozulduğunu 1950 Kore, 1982 Falkland Adaları, 1990 Irak'ın Kuveyt'i işgali sırasında olmak üzere sadece üç kez saptamıştır. Buna karşılık bir saldırı eylemi gerçekleştiğine dair bir açıklama hiç yapılmamıştır.³⁸ Güvenlik Konseyi Irak'ın Kuveyt'i işgali gibi açık bir saldırı durumunda bile açıklama yapmamıştır. Şüphesiz bunun nedeni saldırı terimine yüklenen öznel negatif anlamdır. Esasında bir tanım sorunu da bulunmaktadır. Saldırı tanımı sadece 1974'te Genel Kurul tarafından yapılmıştır. Saldırı tanımı Güvenlik Konseyine yardımcı olabilir. Fakat bağlayıcı değildir. Güvenlik Konseyi

³⁷Vera Gowlland-Debbas, *Collective Responses to Illegal Acts in International Law*, Springer, First Edition, 1990, s.381.

³⁸Funda Keskin, *Uluslararası Hukukta...*, s.142.

uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına dair verdiği kararlarda her türlü karar yetkisine sahiptir.³⁹

Güvenlik Konseyi kendi yetkisindeki zorlama önlemlerini uygulamak için bölgesel antlaşma ve örgütlerden yararlanabilir. Bu konu antlaşmanın 53'üncü maddesi ile sağlanmıştır. Fakat Güvenlik Konseyi'nin izni olmadan herhangi bir bölgesel örgüt hiçbir harekette bulunamaz. Karar verme yetkisi sadece Güvenlik Konseyi'ne aittir.⁴⁰

Güvenlik Konseyi'nin kendi askeri gücü olmaması sebebiyle bunu üye devletlerden istemek durumundadır. Üye devletlerin Güvenlik Konseyi'ne askeri güç verebilmeleri için BM antlaşmasının 43'üncü maddesi BM üyelerinin Güvenlik Konseyi ile özel antlaşmalar yapmasını öngörür. Bu özel antlaşmalarda üyelerin Güvenlik Konseyi'nin emrine verecekleri silahlı güçlerin sayısı, niteliği, hazırlık derecesi, genel mevkileri, sağlanacak kolaylık ve yardımın niteliği saptanır. Güvenlik Konseyi bu özel antlaşmalarla kendisine tahsis edilen kuvvetleri gereksinim duyduğu anda kullanabilecektir. Güvenlik Konseyi emri altında teşkil edilen askeri gücün stratejik yönetimi görevini BM antlaşmasının 47'nci maddesiyle kurulan Askeri Kurmay Komitesi yürütecektir. Bu komite uluslararası barış ve güvenliğin korunması, askeri gücün kullanılması ile ilgili her konuda Güvenlik Konseyi'ne tavsiyede bulunacaktır.⁴¹

3.2. Genel Kurul'un Rolü

BM Antlaşması çerçevesinde uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözümü konusunda görevli asli organ Güvenlik Konseyi olmakla birlikte Genel Kurul'un da bu konuda görev ve yetkileri bulunmaktadır. BM antlaşması, Güvenlik Konseyi'nin daimi beş üyesine veto yetkisi vermesi bu üyeler tarafından Güvenlik Konseyi'nin zaman zaman işlemez hale getirilmesine olanak tanımıştır. Nitekim 1945-1955 yılları arasında 74 tanesi Sovyetler Birliği'nin olmak üzere tam 78 kez veto yetkisi kullanılmıştır.⁴² Batılı devletlerle Sovyetler Birliği arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar ve artan görüş ayrılıklarına karşın BM sistemini işler hale getirme çabaları da eksik olmamıştır. Sovyetler Birliği Kore savaşı ile ilgili tüm kararları veto edince Amerika Birleşik Devletleri(ABD) ve bir kaç ülke sorunu

³⁹Funda Keskin, *Uluslararası Hukukta...*, s.142.

⁴⁰Mehmet Hasgüler, Mehmet B. Uludağ, *Uluslararası Örgütler...*, s.63-66

⁴¹Funda Keskin, *Uluslararası Hukukta...*, s.144.

⁴²Orhan Nalcioğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.12.

Genel Kurul'a götürmeye karar verdi. ABD, gerekli harekâtları icra edebilmek için "Barış İçin Birlik" kararını ortaya attı. Genel Kurul bu kararı 3 Kasım 1950'de kabul etti. Bu karara göre Güvenlik Konseyi sürekli üyelerinin vetoları nedeniyle karar alamaması halinde uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için gerekli olan sorumluluğu yerine getiremezse Genel Kurul durumu derhal gözden geçirecek ve üyelere barış ve güvenliği sağlamak amacıyla silahlı kuvvet kullanılması gibi konularda dahi tavsiyelerde bulunabilecektir.⁴³

"Barış İçin Birlik" kararının hukuki önemi, veto nedeniyle Güvenlik Konseyi'nin karar alamamasında daha açık ortaya çıkmaktadır. Genel Kurul'un yetkilerini aştığı ve bu karara dayanarak karar veremeyeceği görüşü ileri sürülmüştür. Bu kararın meşruiyetini, sadece metne dayandırmak mümkün değildir. Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için kurulan örgüt en önemli görevini yerine getiremez durumda bırakılmadı ve bu sayede veto nedeniyle işlemeyen Güvenlik Konseyi'nin yerine Genel Kurul karar alabilmiştir. BM antlaşması o dönemde tadil edilemeyeceği için böyle bir durum tatbik edilmiştir.⁴⁴ Genel Kurul'un verdiği tavsiye kararının BM antlaşması hükümlerini zedelediği ve Genel Kurul'a zaten mevcut olan yetkisinden daha fazlasını vermediği kabul edilmektedir.⁴⁵

"Barış için Birlik" kararı incelendiğinde barışa yönelik tehdit durumunun kararın içeriğinden çıkarıldığı görülmektedir. Genel Kurul, bu saldırıdan doğan yetkisini sadece barışın bozulması halinde veya herhangi bir saldırı anında kullanabilir. Ayrıca Genel Kurul'un bu yetkisini kullanabilmesi Güvenlik Konseyi'nin veto nedeniyle karar alamadığı durumlarda mümkün olabilir.⁴⁶ "Barış için Birlik" kararı ile BM antlaşması yeniden yazılmış gibi bir durum oluşsa da⁴⁷ etkisi çok az olmuş ve kararın alınmasına neden olan Kore sorunu ile sınırlı kalmıştır.⁴⁸

⁴³Enver Bozkurt, *Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı*, Nobel yayımları, Ankara, Ocak 2003, s.50.

⁴⁴Mahmur R.Belik, *Devletlerin Harp Selahiyetinin Tahdidi ve Milletlerarası İhtilafların Sulh Yolu ile Halli Usulleri*, Birinci cilt, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul 1956, s. 64.

⁴⁵Jale Civelek, "Birleşmiş Milletler Teşkilatı...", s.13-47.

⁴⁶Funda Keskin, *Uluslararası Hukukta...*, s.147.

⁴⁷W.R. Slomanson, *Fundamental Perspectives in International Law*, Wadsworth Publishing, Fourt Edition, 2002, s.439.

⁴⁸Funda Keskin, *Uluslararası Hukukta...*, s.149.

İKİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTI

Barışı Koruma Harekâtı kavramı uluslararası gelişmeler sonucunda ortaya çıkmış bir BM buluşudur. Kavram ilk defa 1956 yılında Nasır'ın Süveyş kanal şirketini millileştirmesi⁴⁹ üzerine İngiliz, Fransız ve İsrail Silahlı Kuvvetlerinin Mısır'a silahlı saldırıda bulunmaları ile ortaya çıkmıştır. BM Genel Kurulunun "Barış İçin Birlik" kararında yer alan ilkeler doğrultusunda konuyu ele alması ve Kanada önderliğinde hareket eden bir grup ülkenin teklifleri sonucunda ortaya çıkmıştır.⁵⁰

Barışı Koruma Harekâtı'na ilişkin BM antlaşmasında açık bir düzenleme bulunmamaktadır. BM Barışı Koruma Harekâtı ilgili tarafların anlaşmasına bağlı olarak uluslararası toplumda kabul görmüş bir harekât biçimidir. Barışı Koruma Harekâtı özellikleri itibariyle BM antlaşmasının 6 ve 7'nci bölümleri arasında bir yer işgal etmekte ve bu iki bölüm arasındaki boşluğu doldurmaktadır.⁵¹ Barışı Koruma Harekâtı 1945 tarihli BM antlaşmasında yer alan önlemlerle eş zamanlı olmadıkları için eski BM Genel Sekreteri Hammarskjöld'ün deyimini ile kendine özgü bir bütün ve yeni bir deney oluşturmuştur. Bu özelliği ile de BM Barışı Koruma Harekâtı BM antlaşması karşısında kendine özgü bir statü kazanmıştır.⁵²

⁴⁹Nasır, Mısır ekonomisi için çok önemli olan Asvan Barajının yapımı için Dünya Bankası'ndan 200 milyon dolar kredi sözü almıştı. Fakat Mısır'ın Sosyalist Blok ile yakınlaşması ABD başta olmak üzere Batı ülkeleri tarafından kaygıyla izlenmiş ve kredi iptal edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Fahir Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları(1948-1988), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1994, s. 149-151.

⁵⁰Sadi Çaycı, *Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1995, s.31.

⁵¹E.Suy, "Legal Aspects of United Nations Peace Keeping Operations", *Netherlands International Law Review*, Volume: XXXV, Martinus Nijhof Publishers, Dordrecht 1988, s.318-320.

⁵²Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.21.

1. Barışı Koruma Harekâtı'nın Kavramı, Kapsamı ve Amacı

BM Barışı Koruma Harekâtı, uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacı ile ev sahibi ülke topraklarında bu ülkenin rızası ile bulunan ve kendini koruma amacıyla sınırlı olarak kuvvet kullanan BM askeri birliklerinin yürüttükleri faaliyetler olarak tanımlanabilmektedir.⁵³ Fakat bu tanım BM Barışı Koruma Harekâtlarını dar anlamda ele almakta ve gözlemci grup faaliyetlerini içermemektedir. 1965 yılında BM Genel Kurulu tarafından kurulan BM Barışı Koruma Harekâtları Özel Komitesi görev alanına askeri gözlemci gruplarını da katmış ve daha kapsamlı bir tanıma ulaşılmıştır. Barışı Koruma Harekâtına ilişkin olarak üzerinde uzlaşılabilir bir tanıma ulaşmak zor olsa da en geniş anlamda şu şekilde tanımlanabilir. BM Barışı Koruma Harekâtı, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yönelik olarak askeri gözlemci grupların, askeri olmayan faaliyetleri yürüten sivil personelin ve Barışı Koruma kuvvetlerinin kullanılmasını gerektiren, tarafların rızasına dayanan tarafsız bir harekâttir.⁵⁴

BM Barışı Koruma Harekâtı'nın amacı bir durumu kontrol altına almak, uyuşmazlığın çözümü için gerekli koşulları sağlamaktır.

BM Barışı Koruma Harekâtları başlıca aşağıdaki amaçları içerebilir:⁵⁵

1. Gelecekteki bir çatışmanın veya eski bir çatışmanın yeniden patlak vermesinin önlenmesi.
2. Tarafların ayrılarak aralarına girilmesi ve tampon işlevinin yerine getirilmesi.
3. Barışın yeniden tesisi.
4. Tehdit altında bulunan bir barışın korunması.
5. Çoğu zaman sadece antlaşmaların uygulanmasının temini suretiyle siyasal çözüm ve uzlaşmanın kolaylaştırılması.
6. Kamu düzeninin kamu güvenliğinin ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinin sağlanması.

⁵³Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.21.

⁵⁴*The Blue Helmets, A Review of United Nations Peace-keeping*, Second Edition, United Nations Publication, 1990, s.4.

⁵⁵Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.23.

7. Güvenlik Konseyi'nin kararlarının uygulanması.

8. Antlaşmaların veya Güvenlik Konseyi'nin kararlarının ihlalinin cezalandırılması.

BM Barışı Koruma Harekâtı literatürde çeşitli biçimlerde adlandırılmaktadır. Önleyici Diplomasi, Çatışmayı Önleme, Barış Yapma, Barışı Koruma, Barışa Zorlama ve Barışın Tesisi en çok kullanılan kavramlardır. Zaman içerisinde tüm bu müdahale biçimleri arasındaki ilişkiler gelişmiş ve tüm müdahaleler bir bütün olarak icra edilmeye başlanmıştır. Günümüzün yeni yaklaşımlarından biri olan “sürdürülebilir barış”ın tesisi için aynı anda birçok farklı Barışı Koruma Harekâtlarının kullanılması mümkün olabilmektedir ve bir arada kullanılması kabul gören bir yaklaşımdır.⁵⁶

2. Barışı Koruma Harekâtı'nın Hukuksal Temelleri

BM Antlaşması'nda Barışı Koruma Harekâtı'na dair doğrudan veya açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Barışı Koruma Harekâtı acil durumlar karşısında geçici bir uygulama olarak görülmüştür. Bu uygulama BM Antlaşması'nda uyumsuzlukların barışı yollardan çözümüne ilişkin altıncı bölüm ile barışın tehdidi, bozulması ve saldırı halinde yapılacak hareketlere ilişkin yedinci bölüm arasında bir yerde olduğu düşüncesi genel kabul gören bir düşüncedir.⁵⁷

2.1. Barışı Koruma Harekâtı'nın Hukuki Yönü

BM'nin Barışı Koruma Harekâtı'na dair aldığı kararlara bakıldığında Barışı koruma kuvvetlerin genellikle Güvenlik Konseyi tarafından oluşturulduğu görülmektedir. Fakat Güvenlik Konseyi'nin herhangi bir nedenle kuvvetleri oluşturamaması durumunda Genel Kurul yetkilendirilmektedir. Gerek Güvenlik Konseyi gerekse de Genel Kurul barışı koruma kuvvetlerinin oluşturulması sürecinde BM antlaşmasının kendilerine verdiği yetki

⁵⁶Cahit Armağan Dilek, Kıvılcım Romya, “Çağımızın Askeri Harekatı: Barışı Destekleme”, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Genelkurmay ATASE Başkanlığı, Yıl 128, , Sayı 400, Nisan 2009, s.87.

⁵⁷Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s..34.

çerçevesinde hareket etmektedirler.⁵⁸ Bu nedenle hiç şüphesiz Barışı Koruma Harekâtının hukuksal temellerinin BM Antlaşması'na dayandığı söylenebilir.

Barışı Koruma Harekâtı'nın hukuksal temelini BM Antlaşması'na dayandığı düşüncesi antlaşmanın özelliğinden kaynaklanmaktadır. BM Antlaşması uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için eksiksiz bir sistem oluşturma iddiası ile hazırlanmış çok taraflı bir antlaşmadır. BM örgütünün ve ülkelerin hak ve yükümlülüklerini düzenleyen antlaşmanın uluslararası düzenin ihtiyaçlarına cevap verebilmesi gerekir.⁵⁹ Antlaşmanın bu nedenle dar yorumlanmaması ve BM örgütünün amaçlarını gerçekleştirmesine en üst seviyede imkân tanınması için dinamik bir yöntemle antlaşma metni yorumlanmalıdır. Nitekim Barışı Koruma Harekâtı için antlaşmada hukuksal dayanak sayılabilecek birçok madde bulunmaktadır. Antlaşmada herhangi bir özel maddenin bulunmaması ise harekâtın hukuki meşruiyetini etkilemez.⁶⁰

2.1. Barışı Koruma Kuvvetleri'nin Görevlendirilmesi

Barışı Koruma Harekâtlarının duruma göre Güvenlik Konseyi veya Genel Kurul tarafından icra edildiği dikkate alındığında, yetkili organlar tarafından BM antlaşmasında yer alan hangi hükümler çerçevesinde hareket ederek barışı koruma kuvvetlerini oluşturdukları ve kuvvetlerin oluşturulma sürecindeki yetkileri iki bölüm halinde sunulacaktır.

2.1.1 Güvenlik Konseyi Tarafından Görevlendirilmesi

BM antlaşması uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında asıl sorumluluğu Güvenlik Konseyi'ne vermiştir. Güvenlik Konseyi bu sorumluluğu yerine getirirken BM örgütünün amaçlarına uygun olarak hareket etmek zorundadır. Güvenlik Konseyi'nin bu konudaki yetkisi antlaşmanın altıncı ve yedinci bölümlerinde yer almaktadır. İlgili

⁵⁸James M. Boyn, *United Nations Peace Keeping Operations*, A Military and Political Appraisal, Praeger Publishers, New York 1971, s.71-72

⁵⁹Z.A.Bhutto, *Peace-keeping by the United Nations*, Pakistan Publishing House, Karachi, 1967, s.29.

⁶⁰Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s..35.

bölgümlere bakıldığında BM Antlaşması'nın Güvenlik Konseyi'ne uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması konusunda çok geniş bir inisiyatif vermiştir.⁶¹

BM antlaşmasında yer alan ve Güvenlik Konseyi'ne uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda yetki veren önemli maddelerden birisi de antlaşmanın 1/1'inci maddesidir. Bu madde BM örgütünün en önemli amacının uluslararası barış ve güvenliği sağlamak olduğunu belirtmekte ve BM'ye barışın uğrayacağı her türlü tehdidi önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkili ortak önlemler almasını görev olarak vermektedir. Bu konudaki asıl sorumluluğun Güvenlik Konseyi'nde olduğu da göz önüne alındığında bu madde ile dahi barışı koruma kuvvetlerinin oluşturularak yetkilendirilebileceği ortaya çıkmaktadır.⁶²

Güvenlik Konseyi tarafından Barışı Koruma Harekatı için temel alınabilecek diğere bir madde ise antlaşmanın 39'uncu maddesidir. İlgili madde, Güvenlik Konseyi'ne barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı durumunun oluştuğunu tespit ettikten sonra uluslararası barış ve güvenliğin korunması için tavsiyelerde bulunma yetkisi vermektedir. Güvenlik Konseyi, söz konusu tavsiye yetkisine dayanarak Barışı Koruma kuvvetinin kurulmasını önerebilir. Güvenlik Konseyi Kore'de barışın bozulduğunu tespit ettikten sonra BM kuvveti kurulması yönünde tavsiye kararı almıştır. Bu kararın önemi Güvenlik Konseyi'nin barışın bozulduğu durumlarda oluşturulacak kuvvetin teşkili konusunda tavsiyelerde bulunmasıdır. Barışın bozulduğunun tespit edilmesi durumunda antlaşmanın yedinci bölüm hükümleri çerçevesinde mutlaka zorlama önlemlerin alınacağı anlaşılmalıdır. Bu konuda Güvenlik Konseyi çok geniş bir inisiyatife sahiptir.⁶³

Barışı Koruma kuvvetinin oluşturulması için temel bir diğere madde ise antlaşmanın 40'ıncı maddesidir. İlgili madde Güvenlik Konseyi'ne durumun ağırlaşmasını önlemek üzere 39'uncu madde uyarınca tavsiyelerde bulunmadan ya da önlemleri kararlaştırmadan önce ilgili tarafları uygun gördüğü geçici önlemlere uymaya çağırma yetkisi vermektedir. Güvenlik Konseyi geçici bir tedbir olarak olayların niteliğine göre çatışmanın

⁶¹Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.36.

⁶²John W. Halderman, "Legal Basis For United Nations Armed Forces", *The American Journal of International Law*, Vol.56, 1962, s.972

⁶³Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s..38.

durdurulması, birliklerin geri çekilmesi gibi önlemlere başvurabilir. Bu geçici tedbirlerin uygulanmasını sağlamak, uygulamalara nezaret etmek gibi gözlemci grupların ve hafif silahlı barışı koruma kuvvetlerine ihtiyaç duyulmuştur.⁶⁴

BM antlaşmasının 41'inci maddesi ise Güvenlik Konseyi'ne kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen önlemleri alma ve BM üyelerini bu önlemlere uymaya davet etme yetkisi vermektedir. Maddeden anlaşılacağı gibi Güvenlik Konseyi'nin zorlayıcı önlemlere başvurmayan bir önlem alması istenmektedir. Zorlayıcı bir önlem içermeyen Barışı Koruma Harekâtı'nın bu madde kapsamında değerlendirilebileceği mümkün görülmektedir.⁶⁵ Sonuç olarak BM Antlaşması Güvenlik Konseyi'ne antlaşmadaki birçok madde ile Barışı Koruma Harekâtı'na katılacak kuvvetlerin oluşturulması ve görevlendirilmesine dair yetki vermiştir.

2.1.1 Genel Kurul Tarafından Görevlendirilmesi

BM Antlaşması'nda uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında asıl sorumlu organ Güvenlik Konseyi olsa da Genel Kurul'a da bu konuda birçok yetki ve sorumluluk verilmiştir.

Genel Kurul, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında 10, 11 ve 14'üncü maddelerde belirtilen geniş yetki ve inisiyatif çerçevesinde barışı koruma kuvvetlerinin kullanılması gibi konularda belirlemiş olduğu ilkelerin uygulanması yönünde BM üyelerine tavsiyelerde bulunabilir. Ayrıca Genel Kurul'un uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında antlaşma hükümlerinden kaynaklanan ikincil bir sorumluluğu vardır. Bu sorumluluk "Barış İçin Birlik" kararında da açıklandığı gibi Güvenlik Konseyi'nin boşluğunu tamamlayıcı niteliktedir.⁶⁶

BM Antlaşması'nın 1/1'inci maddesinde BM'nin amacının uluslararası barış ve güvenliği sağlamak olduğu ifade edilmektedir. Oluşacak tehditleri önlemek için BM örgütü

⁶⁴Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s..38.

⁶⁵Ibid, s.40.

⁶⁶Ibid, s.42.

etkin ortak tedbirler almakla görevlendirilmiştir. Genel Kurul, bu maddede yer alan ortak tedbirleri “Barış İçin Birlik” kararında da benimsendiği üzere almaya yetkilidir.⁶⁷

BM antlaşmasının 10’uncu maddesine göre Genel Kurul, BM Antlaşması çerçevesine giren her konuda üye devletlere tavsiyelerde bulunma yetkisine sahiptir. Genel Kurul, bir kuvvetin kurulmasını destekleyebilir ve bunu üye devletlere tavsiye edebilir. Fakat üye devletlerin bu tavsiyeye uyma zorunlulukları yoktur.

BM antlaşmasının 11’inci maddesi Genel Kurul’a uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasını ilgilendiren her türlü sorunu tartışma, üye devletlere ve Güvenlik Konseyi’ne tavsiyelerde bulunma yetkisi vermektedir. Bir eylem gerektiren bu tür sorunların tümü, görüşmelerden önce veya sonra Güvenlik Konseyi’ne gönderilir. Yine aynı madde gereği Genel Kurul, uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye sokması muhtemel durumlara Güvenlik Konseyi’nin dikkatini çekebilmektedir.

Antlaşmanın 14’üncü maddesinde de Genel Kurul’a BM antlaşmasının hükümlerinin çiğnenmesinden doğan durumlar da dahil olma üzere uluslararası dostluk ilişkilerini tehlikeye sokacak nitelikte gördüğü herhangi bir durumun kökenine bakılmaksızın barışçı yollarla düzeltilmesini sağlayacak tedbirlerin alınmasını tavsiye etme yetkisi verilmektedir. Genel Kurul’a uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için verilen bu yetkinin tek sınırı Güvenlik Konseyi’nin sorunu ele alması halidir.

Genel Kurul, BM antlaşmasının 22’nci maddesi gereğince kendisine verilen görevlerini yerine getirmek için gerekli gördüğü yardımcı organları oluşturabilir. Bu maddenin geniş bir şekilde yorumlanması ile antlaşma Genel Kurul’a gözlem misyonları görevi ifa edecek barışı koruma faaliyetleri için hukuksal zemin oluşturduğu ileri sürülmektedir. Fakat öğretilerde bu maddenin daha çok Genel Kurul’a yardımcı olan komisyon ya da komitelerin kurulması ile sınırlı olduğu görüşü hakimdir.⁶⁸

Genel Kurul, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında alınacak önlem konusunda ikincil bir role sahiptir. Güvenlik Konseyi’nin barış ve güvenliğin sağlanması

⁶⁷John W. Halderman, “Legal Basis For United...”, s.991.

⁶⁸Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s..45

konusunda harekete geçtiği durumlarda yetkisi sınırlıdır. Fakat Güvenlik Konseyi'nin herhangi bir sebeple karar alamadığı zamanlarda BM antlaşmasında yer alan 1/1, 10, 11/2, 14 ve 22'nci maddelerde yer alan özel hükümlere dayanarak geniş bir yetkiye sahip olabilmektedir.

Sonuç olarak BM antlaşması hem Güvenlik Konseyi'ne hem de Genel Kurul'a bir takım yetkiler vererek uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında bu yetkili organlar tarafından barışı koruma kuvvetlerinin oluşturulabileceği ve bu kuvvet için de BM antlaşmasının hukuksal zemini oluşturduğu söylenebilir. Barışı Koruma Harekâtı'nın meşruluğu ise uluslararası toplumda sağlanacak görüş birliği ve tarafların rızaları ile sağlanabilecektir. Bu kapsamda da Barışı Koruma Harekâtı'nın ilkeleri önem kazanmaktadır.

3. Barışı Koruma Harekâtı'nın İlkeleri

BM Barışı Koruma Harekâtı 1948 yılında Ürdün'de Arap-İsrail çatışması sebebiyle BM Ateşkes Gözlem Teşkilatı(UNTSO) ile ortaya çıkmıştır. UNTSO'dan itibaren günümüze kadar gelen uygulamalar ortak ilkeleri meydana getirmiştir. BM Barışı Koruma Harekâtı'nın başarılı olabilmesi de tamamen bu esaslara uyulmakla elde edilebilir.⁶⁹

Barışı Koruma Harekâtı'nın esaslarının ilki harekâtın uyuşmazlıkta taraf olanların rızası ile gerçekleştirilmesidir. İkinci ilke ise kuvvet kullanmama ilkesidir. Harekâtın mutlaka uyması gereken bir diğer esas ise tarafsızlık ilkesidir. BM Barışı Koruma Harekâtı ev sahibi ülkenin içişlerine müdahale teşkil edecek herhangi bir harekette bulunmamalıdır. Son olarak ise BM Barışı Koruma Harekâtı'na katılan kuvvetlerin özel statüye sahip olmasıdır. Özel bir statüye sahip olması hiç şüphesiz harekâta katılacak ülkeleri cesaretlendiren bir ilkedir.⁷⁰

Barışı Koruma Harekâtlarının kapsamının sürekli değişmesi harekâtın ilkelerinin de değişime uygun olarak esneklik göstermesini kaçınılmaz kılmıştır. BM Barışı Koruma Harekâtlarındaki esaslar açısından bu esneklik rahat bir şekilde görülmektedir.⁷¹ Birçok

⁶⁹Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.47.

⁷⁰Ibid, s.47.

⁷¹Boutros B. Ghali, Report on the Work of the Organization, from the Fortysixth to the Forty-seventh session of the General Assembly, New York 1992, s.43.

yazar ve akademisyen Soğuk Savaş döneminin sona ermesinden sonra ortaya çıkan yoğun çatışma ortamlarında ihtiyaçların artması ile Barışı Koruma Harekâtının ilkelerine başka ilkelerin de ilave edilmesinin gerektiğini savunmaktadır.⁷² Şimdi sırasıyla Barışı Koruma Harekâtı'nın ilkeleri incelenecektir.

3.1. Rıza İlkesi

Uluslararası hukukta bir saldırı söz konusu olduğunda saldırgan devletin ülke topraklarının dokunulmazlığını kaybetmesi BM antlaşması hükümlerine dayanmaktadır.⁷³ Saldırıya uğrayan devletin de uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için BM tarafından yapılacak bir harekâta izin vermesi aynı antlaşma hükümlerince zorunludur.⁷⁴ BM antlaşmasının kesinlikle uyulması gereken hükümlerine dayanan zorlama harekâtına karşın BM Barışı Koruma Harekâtı rızaya dayanır. Çatışan tarafları müzakere masasına oturtmayı hedefleyen Barışı Koruma Harekâtı'nın tarafların rızasına dayanması beklenen bir sonuçtur.⁷⁵

BM Genel Kurulu uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında üye devletlere ancak tavsiyelerde bulunabilir.⁷⁶ Bu nedenle BM Genel Kurulu tarafından oluşturulan barışı koruma hareketinin ilgili devletlerin rızaları alınarak icra edilmesi esastır. BM Güvenlik Konseyi ise uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında başlıca sorumlu organdır. BM Genel Kurulu gibi tavsiye kararları alabilmesinin yanında bu konuda zorlayıcı kararlar da alabilmektedir.⁷⁷

BM antlaşması BM Güvenlik Konseyi'nin zorlama harekâtına varmayan ve bu nedenle rızaya dayanması gereken Barışı Koruma Harekâtı'na izin vermektedir.⁷⁸ İlgili tarafların rızaları esas alınarak harekât icra ediliyorsa BM Barışı Koruma Harekâtı'ndan bahsedilecek, tarafların rızasına dayanmayan hareketlerde ise zorlama harekâtından bahsedilecektir. Bu sebepten BM Barışı Koruma Harekâtı'nın en olmazsa olmaz ilkesi

⁷²Kofi Annan, "New Peace-keeping Rules Essential, Interview UN Under-Secretary General for Peace-keeping", Africa Recovery, June 1993, s.17-18.

⁷³BM Antlaşması, md.42.

⁷⁴BM Antlaşması, md. 25 ve 49.

⁷⁵Orhan Nalcıoğlu, Birleşmiş Milletler Barışı..., s.49.

⁷⁶BM Antlaşması md.10,11 ve 14.

⁷⁷BM Antlaşması 7'nci bölüm.

⁷⁸Orhan Nalcıoğlu, Birleşmiş Milletler Barışı..., s.50.

tarafların rızalarının elde edilmesidir. Uyuşmazlıkların çözümü sürecinde taraf olan ülkelere yumuşak bir baskı yapılarak tarafların rızası sağlanabilir.⁷⁹ Devletler arasında çıkan bir uyuşmazlıkta BM Barışı Koruma Harekâtı'nın tüm taraf ülkelerin rızasına dayanması konusunda önemli soru işaretleri vardır. Hukuksal yönden doğacak sorunların önlenbilmesi ve BM Barışı Koruma Harekâtı'nın görevini sorunsuz icra edebilmesini sağlamak maksadıyla uyuşmazlıkta taraf olan tüm ülkelerin rızasının sağlanmasının faydalı olacağı⁸⁰ ve başarı için gerekli olan konsensüsün tüm tarafların rızasının alınmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Uluslararası uyuşmazlıklarda taraf olan tüm ülke ya da grupların rızalarının sağlanması çoğu kez mümkün olmamıştır. Bu nedenle en azından meşru hükümetin rızasının alınması gereklidir.⁸¹ Fakat ülkede gittikçe otoritesini kaybeden bir hükümetten Barışı Koruma Harekâtı'na alınan rızanın değerinin de sorgulanması gereklidir.⁸² BM Barışı Koruma Harekâtı'na katılan ülkelerin politik rızalarının sağlanması da en az uyuşmazlığa taraf ülkelerin rızaları kadar önemlidir.⁸³ Bu nedenle harekâta katılan ülkelerle birlikte harekâtın icra edileceği bölgenin hükümeti ve uyuşmazlıktaki tarafların rızasını sağlamak BM Barışı Koruma Harekâtı'nın başarılı olması için ön şarttır.

Uyuşmazlığa taraf olan devletlerin ortak rızaları geniş anlamda Barışı Koruma Harekâtı'nın görev talimatını da kapsar.⁸⁴ Görev talimatında açıklanan hususların rıza kapsamında değerlendirildiği görülmektedir.⁸⁵ Bu nedenle görev talimatında yapılacak bir değişiklik uyuşmazlığa taraf olan ülkelerin rızaları ile mümkün olabilmektedir.⁸⁶

Barışı Koruma Harekâtına katılan ülkelerin belirlenmesinde kesin karar BM'ye aittir. Fakat bu kararın ev sahibi ülke tarafından yöneltilecek bir takım itirazlardan etkilenmemesi mümkün değildir.⁸⁷ Ev sahibi ülkenin harekâta katılacak ülkelere ilişkin

⁷⁹N.Sybesma Knol, "UN Peacekeeping: Why Not", Netherlands International Law, vol: XXXV, Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers, 1988, s.321-327.

⁸⁰N.D.White, *Keeping the Peace, the UN and the MAintenance of International Peace and Security*, Manchester University Press, Manchester 1993, s.202.

⁸¹Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.51.

⁸²Mircea Malitza, *Improvement of Effectiveness of United Nations Peacekeeping Operations, The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/Lancaster 1987, s.237-251.

⁸³Ruth B. Russell, *Devolepment by the United Nations of Rules Relating to Peace-keeping*, American Society of International Law, Washington D.C. 1965, s.55.

⁸⁴Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.51.

⁸⁵The Blue Helmets, *A Review of...*, s.56.

⁸⁶Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.52.

⁸⁷Z.A.Bhutto, *Peace-keeping by the...*, s.43-47.

rızasının sağlanması yasal olarak gerekli olmasa da harekâtın başarısında gerekli olan işbirliğinin sağlanması ve harekâtın icrasında kolaylaştırıcı bir etken olacağı değerlendirilmektedir.⁸⁸

Barışı Koruma Harekâtı'nın bir ülkede konuşlandırılması ev sahibi ülkenin meşru hükümetinin rızasına dayanmaktadır. Ev sahibi ülkenin rızası harekâtının meşruluğunu sağlamaktadır. Bu nedenle ev sahibi ülkenin rızasını geri alması halinde barışı koruma harekâtının hala o ülkede konuşlandırılması yasal açıdan mümkün değildir.⁸⁹ Zaten ev sahibi ülkenin rızasını geri almasına karşılık barışı koruma harekâtının devam etmesi fiilen mümkün değildir. Güçsüz devletler bile çeşitli siyasal destek aldıklarında niteliği gereği sınırlı bir güce sahip olan BM Barışı Koruma Harekâtı'nı engelleyebilir.⁹⁰ Rızanın geri alınması durumunda BM'nin kuvvetlerini geri çekmesi en doğru hal tarzıdır. Fakat rızanın geri alınması halinde de BM Barışı Koruma Harekâtı devam edebilir. Bu durum görev talimatının zorlama harekâtına dönüştürülmesi ile olabilir. Fakat görev talimatının bu yönde köklü bir değişimi mümkün olmakla birlikte uygulanabilirliği pek yoktur.⁹¹ Görev talimatında yapılacak köklü bir değişiklik harekâta katılan ülkelerin barışı koruma hareketlerine katılımını da olumsuz yönde etkileyebilir.⁹²

Geleneksel barışı koruma harekâtları daha çok ev sahibi ülkenin topraklarını kontrol edebildiği ve ev sahibi ülkenin silahlı kuvvetleri ile gereken desteği gösterdiği harekât alanında icra edilmiştir.⁹³ Soğuk Savaş sonrası ise Barışı Koruma Harekâtları daha çok iç çatışmaların yaşandığı karmaşık bir harekât alanında icra edilmiştir. Uyuşmazlığın taraflarının ortak rızaları alınsa dahi tarafların harekât alanını kontrol edemediği ve silahlı kuvvetlerinin gereken desteği sağlayamadığı görülmektedir. Barışı Koruma kuvvetleri silahlı ve muhalif gruplar ile karşı karşıya gelebilmekte ve bu durum da BM Barışı Koruma Harekâtı'na yönelik büyük bir risk oluşturmaktadır. Bu nedenle tarafların hepsinin rızasının alınması uygulamada pek mümkün görülmemektedir.⁹⁴ Bu nedenle mümkün

⁸⁸Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.52.

⁸⁹Ibid, s.53.

⁹⁰Derek W. Bowett, *Self-Defense in International Law*, Frederick A.Praeger Publisher, New York 1958, s.118.

⁹¹Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.54.

⁹²N.D.White, *Keeping the Peace...*, 1993, s.203.

⁹³Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.55-56.

⁹⁴Ibid, s.56.

olduğunca tarafların rızaları alınmalı ve tarafların rızasını ortadan kaldıracak tutum ve davranışlardan kaçınılmalıdır.

Sonuç olarak, Rıza ilkesi BM Barışı Koruma Harekâtı'nın gerek planlanması safhasında gerekse de harekâtın icrası safhasında esas alınacak temel ilkedir. Rıza, uyuşmazlığa taraf olan ülkelerden belirli faaliyetler için sınırlı bir süre içerisinde sınırlı olarak alınan bir yetki olarak tanımlanmakta ve kayıtsız şartsız bir rızanın mümkün olmadığı değerlendirilmektedir.⁹⁵

3.2. Kuvvet Kullanmama İlkesi

BM Barışı Koruma Harekâtı “askeri olmayan fakat yalnız askerlerin yerine getirebileceği bir harekât”⁹⁶ olarak yorumlanmaktadır. Barışı koruma harekâtının özünde barış için bir katalizör olma düşüncesi vardır.⁹⁷ Bu nedenle zorlama harekâtından farklıdır. Barışı koruma kuvvetlerinin düşmanı yoktur ve görevleri arasında da muharebe yoktur. Muharebe görevinin olmadığına göstergesi kuvvet kullanmamanın temel ilke olarak benimsenmesidir. Ev sahibi ülkenin ve uyuşmazlıkta taraf olan ülkelerin rızasının sağlanmasının yanında barışı koruma harekâtının tarafsızlığının devam etmesinde de kuvvet kullanmama ilkesinin önemli rolü bulunmaktadır. Kuvvet kullanmama ilkesi, barışı koruma kuvvetlerini uyuşmazlığın dışında tutarak sorunun parçası haline gelmesini önlemektedir. Çatışmalara giren ve bu suretle de bir “taraf” niteliğine girecek olan Barışı Koruma kuvvetleri uyuşmazlık sorununa çözüm olacağına kendisi sorun olur.⁹⁸ BM Barışı Koruma kuvvetleri hafif silahları, beyaz araçları, mavi bereleri ile muharip bir askerden farklıdır ve bir polis gibi davranmak zorundadır.⁹⁹ BM Barışı Koruma Harekâtı'nın en önemli ilkelerinden biri kuvvet kullanmama ilkesi olsa da bazen silah kullanmak zorunda kalınabilir. Silah kullanmama temel ilke olmakla birlikte barışı koruma kuvvetlerinin meşru müdafaa hakkı vardır.

⁹⁵Charles Dobbie, “A Concept for Post-Cold War Peace Keeping”, *Survival*, Vol.:36, No:3, Autumn 1994, s.122.

⁹⁶Eski BM Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld'ün sözü

⁹⁷Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.56-57.

⁹⁸N.D.White, *Keeping the Peace...*, s.201.

⁹⁹Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.58.

İlk Barışı Koruma Harekâtı İsrail-Mısır Savaşı'ndan sonra oluşturulan BM Acil Yardım Gücü(UNEF)'dür. Kuruluş aşamasındaki UNEF BM Genel Sekreteri Hammarskjöld tarafından rızaya ve kuvvet kullanmama ilkesine dayandırılmıştır.¹⁰⁰ UNEF meşru müdafaa dışında kuvvet kullanmama yetkisine sahipti. UNEF kendisine verilen İngiliz, Fransız, İsrail ve Mısır askerleri arasında tampon bir bölge oluşturmak ve ateşkes güvenliğinin denetlenmesi görevinde bulunmuştur. UNEF kendisine verilen bu görevleri icra ederken taraflardan gördüğü işbirliği sayesinde önemli bir sorunla karşılaşmamıştır. UNEF'de başarılı sonuçlar alan BM, Kongo Cumhuriyeti'nde 1960 yılında ortaya çıkan bunalımda da aynı ilkeleri izlemiştir. Kongo Barışı Koruma Harekâtı(ONUC)'nda silah kullanmama ilkesinden ödün vermemiştir. Kamu düzeni ve otoritesinin olmadığı Kongo'da iç savaş koşullarının yarattığı zor şartlar altında ONUC kendisine verilen görevleri silah kullanmama ilkesine bağlı kalarak icra etmiştir.¹⁰¹ Harekât esnasında ONUC'a büyük tehdit oluşturan Kongo Ulusal Ordusu(daha sonraki adıyla Halk Ordusu)'nun kuvvet kullanarak silahlarından arındırılması önerilmiş,¹⁰² fakat barışı koruma harekâtının Kongo'da bulunma maksadının Kongo halkını öldürmek olmadığı ortaya konularak bu öneri reddedilmiştir. Fakat Kongo'daki siyasal durumun gittikçe kötüleşmesi ve Başbakan Lumumba'nın öldürülmesi üzerine iç savaş tehlikesini önlemek üzere BM Güvenlik Konseyi tarafından ONUC'a sınırlı ölçüde kuvvet kullanma yetkisi verilmiştir.¹⁰³ Barışı koruma harekâtı de facto bir zorlama harekâtına dönüşmüştür.¹⁰⁴ ONUC başlangıçta barışı koruma harekâtı olarak görevlendirilmişse de bu şekilde harekâtın başarılı olamayacağı görülmüş ve ayrılıkçı Katanga bölgesinin ayrılmasını engellemek maksadıyla kuvvet kullanılarak barışı koruma harekâtından barışı zorlama harekâtına geçişin ilk örneğini oluşturmuştur.¹⁰⁵

Birleşmiş Milletler Kıbrıs Barışı Koruma Harekâtı(UNFICYP) da meşru müdafaa hariç kuvvet kullanmama ilkesi ile oluşturulmuştur. UNFICYP harekâtında kuvvet

¹⁰⁰F.T.Liu, "UN Peacekeeping and The Non Use of Force", International Peace Academy, Occasional Paper Series, Lynne Rienne Publishers, London 1992, s.17.

¹⁰¹Orhan Nalcioğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.61.

¹⁰²F.T.Liu, "UN Peacekeeping...", s.19.

¹⁰³*The Blue Helmets...*, s.232.

¹⁰⁴Henry Wiseman, "The United Nations and International Peacekeeping, A Comparative Analysis", The United Nations and Maintenance of International Peace and Security, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1987, s.299.

¹⁰⁵Marrack Goulding, "The Evolution of United Nations Peacekeeping, International Affairs", Vol:69, No:3, 1993, s.451-464.

kullanmama ilkesine ilişkin en önemli olay 23 Temmuz 1974 tarihinde Lefkoşa Uluslararası Havaalanında yaşanmıştır. UNFICYP komutanı birliğinin havaalanından zorla çıkarılması yönünde herhangi bir girişimde kuvvet kullanılacağını Türk tarafına bildirmiştir. Türkiye'nin BM'yi karşısına almak istememesi ve UNFICYP'in kararlı tutumu havaalanının BM kontrolünde kalmasını sağlamıştır.¹⁰⁶ Bu olay BM bayrağı altında küçük bir kuvvet gösterisinin bile üstün bir askeri gücü caydırabileceğini ortaya koymaktadır.¹⁰⁷

Soğuk Savaş sonrası koşullar değişmiş ve BM Barışı Koruma Harekâtları kendisini çok boyutlu, karmaşık uyuşmazlıklar içinde bulmuştur. Çatışmalar sürerken insani yardımların halka dağıtılması, şiddetin önüne geçilmesi, ağır silahların kontrolü gibi zor ve tehlikeli görevler Barışı Koruma kuvvetlerinin omuzlarına yüklenmiştir.¹⁰⁸

Hafif silahlı Barışı Koruma kuvvetlerinin Bosna Hersek ve Somali'de yer yer aciz kalması kuvvet kullanmama ilkesinin icra edilen barışı koruma harekâtını güçsüzleştirdiği görüşüne yol açmıştır.¹⁰⁹ BM antlaşmasının barışı koruma harekâtının etkinliğini artıracak yasal dayanağı oluşturduğu ifade edilmiştir.¹¹⁰ Barışı Koruma kuvvetlerine meşru müdafaa dışında kuvvet kullanma yetkisi hangi şartlarda ve ne ölçüde kuvvet kullanılacağını açıkça belirtilmesi ile verilebilir.

Barışı Koruma Harekâtı icra edilen harekât bölgesinde kamuoyu ile uyumlu bir şekilde sınırlı kuvvet kullanımı gerekli asgari rızanın icra edilen harekâta göz yumulmasını sağlayabilir.¹¹¹ Örnek olarak Bosna Hersek'de uçuş yasağını ihlal eden üç Sırp uçağının düşürülmesi genel harekât seviyesinde ciddi bir tepki ile karşılaşmamıştır. Gereksiz bir kuvvet kullanımı Barışı Koruma Harekâtı'nı dönüşü olmayan bir çatışma içine sokabilir.

¹⁰⁶Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.63.

¹⁰⁷F.T.Liu, *UN Peacekeeping...*, s.25.

¹⁰⁸Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.65-66.

¹⁰⁹G.L.Berkhoff, "Maintaining International Peace and Security, The Military Dimension", Netherlands International Law, Vol: XXXV, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht 1988, s.297-310.

¹¹⁰Kofi Annan, "UN Peacekeeping Operations and Cooperation with NATO", NATO Review, Vol:41, No:5, October 1993, s.3-7.

¹¹¹B.Butros Gali, "Beyond Peacekeeping", Journal of International Law and Politics, Vol:25, No:1, Fall 1992, s.113-121.

Komutana vereceği kararda yardımcı olacak en önemli kriter tarafsızlık ilkesinin korunmasıdır.¹¹²

BM Barışı Koruma Harekâtları tüm sakıncalarına rağmen belli ölçülerde kuvvet kullanma yetkisine sahip olması gerekmektedir. Aksi takdirde Barışı Koruma Harekâtı olarak icra edilecek askeri faaliyetlerin uyuşmazlık ve başarısızlık batağına girmesi kaçınılmaz olacaktır.¹¹³

3.3. Tarafsızlık İlkesi

Barışı Koruma Harekâtları'nda tarafsızlık ilkesi temel bir ilkedir. Harekâta meşruluk kazandıran rızanın mevcudiyeti özellikle kuvvet kullanmama ilkesi ile birlikte tarafsızlık ilkesi gözetilerek sağlanır. Bu üç ilke birbirleri ile yakın ilişkide olup birbirlerini tamamlarlar.¹¹⁴

Tarafsızlık uyuşmazlığa taraf olanlardan birinin çıkarını diğerine ya da diğerlerine üstün tutulmasına yönelik davranışlardan sakınmak demektir. Tüm taraflara eşit mesafede olmayı gerektirir. UNEF'in kuruluş aşamasında bölgedeki mevcut askeri dengelerin etkilenmesi niyeti güdülmeyeceği belirtilerek tarafsızlık ilkesi esas alınmıştır.¹¹⁵ Tarafsızlığın korunması icra edilen barışı koruma harekâtının başarılı olması için çok önemlidir. Bu nedenle tarafsızlık hareket süresince büyük bir titizlikle korunmalı ve personelin tüm faaliyetlerine ve vereceği kararlara hakim olmalıdır.¹¹⁶

Tarafsızlık ilkesi UNEF'de "askeri dengeleri etkilememek" olarak ifade edilmiştir.¹¹⁷ Bu ilke BM'nin bazı değerler üzerine kurulduğu gerçeği ile birlikte ele alındığında askeri dengeleri etkilemeden, insani yardımların yerine ulaştırılması, insanlığa karşı suçların önlenmesi gibi koruyucu tedbir ve uygulamalar da tarafsızlık ilkesi ile bağdaşır. Yugoslavya'nın güçlü ordusunun tüm silah, teçhizat, araç ve gerecini elinde tutan Sırbistan ve Karadağ ile hemen hemen hiçbir şeyi olmayan Boşnaklara karşı silah ambargosu uygulamanın askeri dengeyi değiştireceği açıktı. BM Güvenlik Konseyi'nin 25

¹¹²Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.67.

¹¹³Adam Roberts, "The Crisis in UN Peacekeeping", *Survival*, Vol:36, No:3, Autumn 1994, s.105.

¹¹⁴Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.70-71.

¹¹⁵*The Blue Helmets...*, s.48.

¹¹⁶Charles Dobbie, *A Concept for...*, s.133-135.

¹¹⁷*The Blue Helmets...*, s.48.

Eylül 1991 tarih ve 713 sayılı kararı gereğince Yugoslavya'nın tümüne her türlü silah ve teçhizat girişini yasaklamak tarafsızlık ilkesini zedelemiştir. Bunun sonucunda da uygulanan ambargonun ezici bir silah ve teçhizat gücüne sahip Sırp'lardan ziyade meşru müdafaa hakkını kullanan Boşnakları etkilediği ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak tarafsızlık taraflardan birinin lehine, diğerinin aleyhine sonuç doğuran uygulamalardan kaçınmak ve askeri dengeleri etkilememektir.¹¹⁸

3.4. İçişlerine Karışmama İlkesi

Ülkelerin egemenlik haklarının ve egemen eşitliği ilkesinin sonuçlarından biri içişlerine karışmama ilkesidir. Bu ilke ev sahibi ülkenin bağımsızlığına, egemenlik haklarına ve toprak bütünlüğüne saygı duymayı gerektirir. BM, bir devletin ulusal yetkisi içinde bulunan işlere karışmayacağını ve bu konuda herhangi bir zorlayıcı harekette bulunmayacağını belirtmektedir.¹¹⁹

BM Barışı Koruma Harekâtleri'nda genel kural devletin ulusal yetkisi içerisine giren konulara karışılmamasıdır. Ancak Barışı Koruma kuvveti uyuşmazlıkta belli bir antlaşmaya dayanarak ev sahibi devletin ülkesinde bulunduğu ve uyuşmazlığın barış ve güvenliği tehdit eden uluslararası bir nitelik kazandığı da bilinmelidir. Bu nedenle barışı koruma kuvvetinin yetkili organın verdiği görevleri yerine getirmesi esnasında içişlerine karışma itirazı ile engellenmesi mümkün değildir. Örnek olarak iki devlet arasında tampon görevi alan Barışı Koruma kuvveti sınırları kapamak ve sınırlardan yasa dışı geçişleri önlemek gibi gerekli eylemlere başvurmasında içişlerine karışmama ilkesinin ihlal edildiğini söylemek pek mümkün gözükmemektedir. Harekâtın yürütülmesinde kullanılacak kıstas, barışı koruma kuvvetinin kendi güvenliğini koruması ve uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması zorunluluğudur.¹²⁰ İçişlerine karışmama kuralı Barışı Koruma kuvvetlerinin ev sahibi ülkenin topraklarında ülkenin polisi rolünü üstlenmesini engeller.

¹¹⁸Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.72.

¹¹⁹BM Antlaşması md.2/7.

¹²⁰Orhan Nalcıoğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.74.

3.5. Barışı Koruma Kuvvetlerinin Hukuksal Statüleri

BM Barışı Koruma kuvveti BM teşkilatının yardımcı bir organı olup bu sıfatla BM'nin statüsü, ayrıcalık ve dokunulmazlıklarından yararlanır.¹²¹ Barışı Koruma kuvvetinin ev sahibi ülke topraklarında serbestçe hareket edebilmesi önemli bir ilkedir. Barışı Koruma kuvvetinin etkin bir şekilde görevini icra edebilmesi için tam bir hareket serbestisi sağlanması şarttır. Bu husus önemli ölçüde harekât alanındaki bölgesel otoritelerle yakın bir işbirliğini gerektirmektedir. Özellikle icra edilen büyük çaplı personel ve malzeme sevkinde güvenliğinin sağlanması için ev sahibi hükümet koruma tedbirleri alması gerekir.¹²²

Ceza yargısı dokunulmazlığı açısından yabancı bir ülkede bulunan barışı koruma kuvvetlerinin statüleri barış ve savaş zamanlarında farklı kurallara tabidir. Ev sahibi ülke ile antlaşma ile kararlaştırılmadıkça barışı koruma kuvveti mensuplarının işledikleri suçlar açısından ev sahibi ülkenin yasaları uygulanır. Antlaşma yapıldığı hallerde ise genelde barışı koruma kuvveti mensuplarının birbirlerine karşı işledikleri suçlar ile başkaları tarafından kuvvetin güvenliğine karşı işlenen suçlar ülke devletinin yargı yetkisi dışında bırakılmıştır.¹²³ Sonuçta ev sahibi ülkede suç işleyen barışı koruma kuvveti mensupları hem kendi devletinin yasalarına hem de ev sahibi ülkenin yasalarına uymak zorundadır.¹²⁴

Kuvvet statüsü ile ilgili olarak herhangi bir anlaşmada barışı koruma kuvveti mensuplarından ayrı olarak kuvvetin kendisinin de ayrıcalık ve dokunulmazlıklardan yararlanma hakkı vardır. Ayrıca BM'nin ayrıcalık ve dokunulmazlıklarından yararlanma hakkına da sahiptir.¹²⁵

4. BM Barışı Koruma Harekâtı'nın Çeşitleri

Yaşanan çatışmanın boyutu kullanılacak kuvvet miktarını ve seviyesini belirler. Bu nedenle aynı anda birden fazla barışı koruma harekâtı kullanılabilir. Sürdürülebilir barışın

¹²¹D.S.Wijewardane, *Criminal Jurisdiction Over Visiting Forces With Special Reference To International Forces*, The British Year Book of International Law, London 1965-1966, s.181.

¹²²Orhan Nalcioğlu, *Birleşmiş Milletler Barışı...*, s.80.

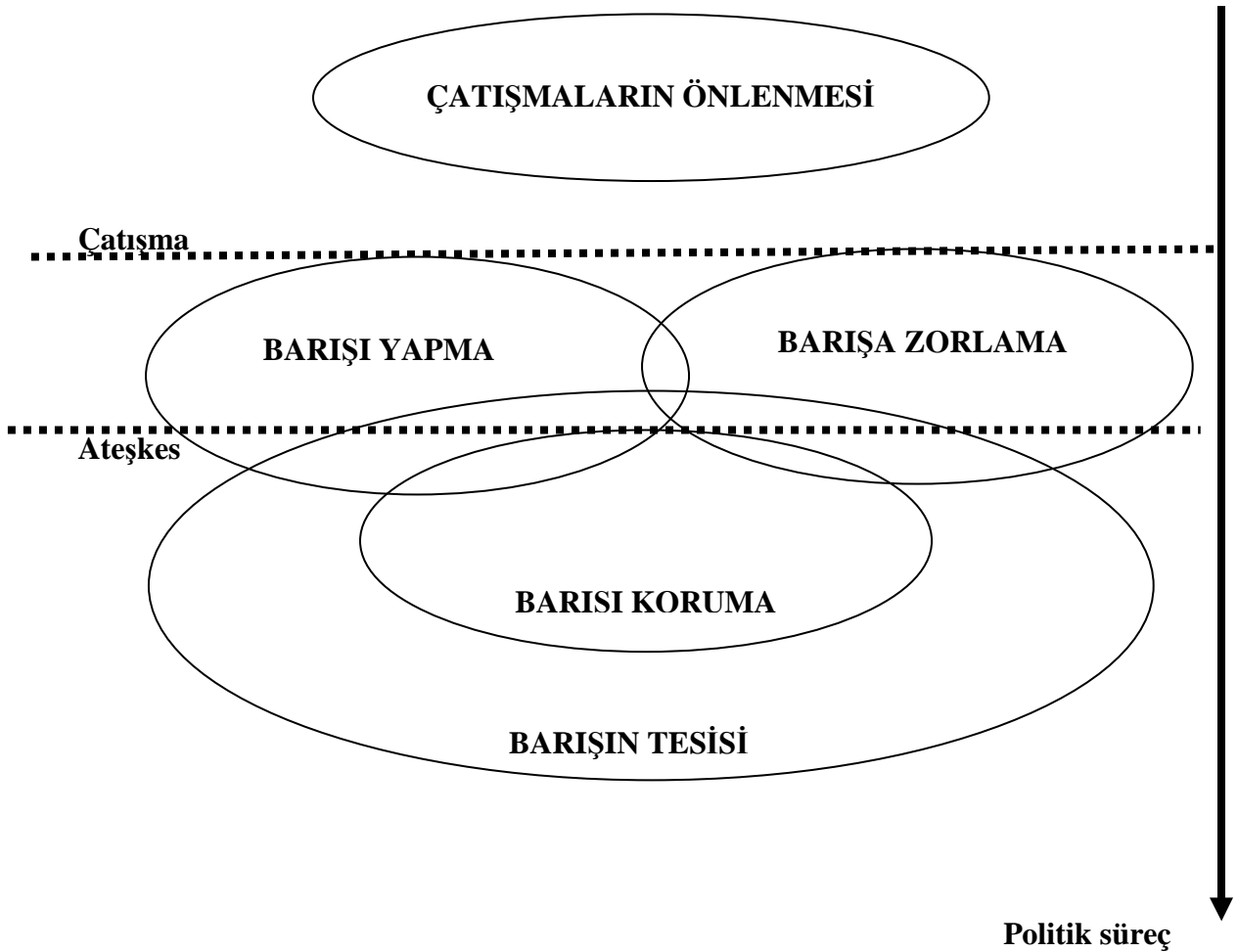
¹²³Ibid, s.81.

¹²⁴Derek W. Bowett, *Self-Defense...*, s.437.

¹²⁵BM Antlaşması md. 22 ve 29.

tesisi için farklı harekât çeşitlerinin birlikte kullanımı kabul gören bir konsepttir.¹²⁶ BM Barışı Koruma Harekâtı esnasında harekât çeşitlerinden birçoğu bir arada kullanılmaktadır. Bu nedenle çoğu harekâta iç içe geçmiş şekilde icra edilmektedir. Barışı Koruma Harekâtının çeşitlerinin ve birbirleri ile olan ilişkisi Şekil 1.1’de görülmektedir.

Şekil 1.1: Barışı Koruma Harekâtı Çeşitleri¹²⁷

¹²⁶Cahit Armağan Dilek, Kıvılcım Romya, “Çağımızın Askeri...”, s.91.

¹²⁷ *United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines*, United Nations Publication, 2008, s.19

4.1. Çatışmaların Önlenmesi(Conflict Prevention)

BM antlaşmasının altıncı bölümünde yer alan uyuşmazlıkların silahlı çatışmalara dönüşmesini veya silahlı çatışmaların yayılmasını engellemek için diplomatik girişimlerden kuvvetlerin konuşlandırılmasına kadar uzanan çeşitli faaliyetleri içermektedir. Çatışmaların önlenmesi kapsamına araştırma, inceleme ve soruşturma misyonu ile gözetleme ve uyarı faaliyetleri de girmektedir.

Bu faaliyetlerde Silahlı Kuvvetler kullanılmayabilir veya asgari düzeyde diplomatik faaliyetlere katkıda bulunmak için kullanılır. Bu nedenle bu faaliyetler Diplomasiyi Destekleyen Faaliyetler olarak da adlandırılır.

4.2. Barışı Yapma(Peace-making)

Barışı yapma, bir çatışmanın başlamasının ardından ateşkesin sağlanması veya barışçı uygulamaların tesisi amacıyla yürütülen diplomatik faaliyetlerdir. Barışı yapma; uzlaştırma, arabuluculuk, diplomatik baskı, izole etme ve ekonomik/politik yaptırımlar gibi faaliyetleri kapsar. Barışı Yapma, esas olarak diplomatik yollarla sağlanmasına karşın diplomatik yolların yetersiz kalması veya diplomatların çalışması için güvenli bir ortamın sağlanması zorunluluğu doğduğunda askeri unsurlar tarafından doğrudan veya dolaylı olarak barışı yapma faaliyetlerine destek sağlayabilirler.¹²⁸ Barışı Yapma, Barışı Koruma Harekâtının gerekli olup olmadığının politik karar vericiler tarafından belirlendiği önemli bir aşamadır.¹²⁹

Barışı Yapma üç yöntemle icra edilir. Birinci yöntemde güç kullanma ile soruna çözüm getirilmesi öngörülür. İkinci yöntemde uyuşmazlık yargı yolu ile çözümlenebilir. Üçüncü yöntemde ise görüşme yolu ile uyuşmazlık çözümlenebilir.¹³⁰

¹²⁸“A working Draft Manual for American Military Practitioners”, February 2000.

<<http://www.iss.co.za/Pubs/Other/PeaceSupportManualMM/Preface.html>> (02.02.2011)

¹²⁹J.Michael Greig, Paul F.Diehl, “The Peacekeeping-Peacemaking Dilemma”, International Studies Quarterly, Issue:4, 2005, s.622.

¹³⁰Tevfik Odman, *Uluslararası Uyuşmazlıkların...*, s.215.

4.3. Barışa Zorlama(Peace Enforcement)

Çatışmanın devam ettiği dönemde icra edilen Barışa Zorlamanın amacı ise taraflar arasındaki çatışmanın durdurulması, taraflardan biri veya tümü tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerinin önlenmesi veya barışın desteklenmesi için tarafların belirli politik taraflara geçmesi amacıyla tarafların baskı altında tutulması, zorlanması veya ikna edilmesidir. Barışa Zorlama Harekâtları'nda, gerekirse güç kullanma veya güç kullanma tehdidi vardır. Bu nedenle Barışa Zorlama Harekâtı'nda görev yapacak askeri gücün iyi eğitilmiş ve donanımlı olması gereklidir.¹³¹

Barışa Zorlamada bir diğer önemli husus, Barışa Zorlama Harekâtı'nın tüm tarafların rızası olmadan da yürütülebilmesidir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, barışa zorlamanın uzun sürdürülmeden tarafların iş birliğine geçtikleri ve rızalarını ortaya koydukları barışı koruma ve daha geniş bir çerçevede barışı kurma aşamasına geçilmesidir.

Barışa Zorlama, çeşitli safhalarda icra edilir. Birinci safhaya silahlı kuvvetlerin konuşlandırılması faaliyetleri, ikinci safhaya ise yönetimin yetkili sivil makamlara geçişi ile ilgili faaliyetler girmektedir. Kuvvetler silahlandırılmakta ve yetkili komutanın kararlarına uygun olarak teçhiz edilmektedir. Barışa Zorlama kuvvetlerine verilen görevler düzen ve istikrarın sağlanması, insani yardım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, yaptırımların uygulanması, koruma altına alınan bölgelerin oluşturulması ve bu bölgelerde kuvvetlerin konuşlanması, çatışan tarafların güç kullanarak ayrılması ve icra edilen diğer operasyonlardır.¹³²

4.4. Barışı Koruma(Peacekeeping)

Barışı Koruma, tarafların rızası alınarak BM varlığının bölgede konuşlandırılmasıdır.¹³³ Taraflar arasında bir ateşkes anlaşmasının imzalanması ile birlikte barışı koruma harekâtlarının icra edilmesi için uygun ortam sağlanmış olur. BM, barışı

¹³¹George F.Oliver, "The Other Side of Peacekeeping: Peace Enforcement and Who Should Do It?", *International Peacekeeping: The Yearbook of International Peace Operations*, Volume: 8, 2002, s.117.

¹³²Tevfik Odman, *Uluslararası Uyuşmazlıkların...*, s.222-223.

¹³³Boutros Gali, *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*, United Nations, New York 1992, s.11.

koruma harekâtlarının yürütmekle yetkili tek organizasyon olmamasına karşın barışı koruma harekâtlarının çoğu BM tarafından icra edilmektedir. Bu nedenle barışı koruma harekâtları ile BM özdeşleşmiş durumdadır.

Barışı Koruma harekâtları, zaman içerisinde önemli ölçüde gelişmiştir. İlk barışı koruma harekâtı, 1948 yılında, BM tarafından askeri gözlem görevi olarak Filistin’de icra edilmiştir.¹³⁴

Soğuk Savaş dönemi, geleneksel barışı koruma organizasyonlarının adlandırıldığı ilk dönemdir. Bu dönemde tarafların rızası, barış gücünün tarafsızlığı ve bir saldırı karşısında barış gücü askerlerinin kendisini savunması dışında silaha başvurmama gibi geleneksel barışı koruma ilkeleri egemen olmuştur. Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde iç savaşlar ve etnik çatışmaların artmasıyla barışı koruma harekâtlarının etkililik ve etkinliklerini artırmak bir zorunluluk haline gelmiştir. Çok boyutlu barışı koruma harekâtlarının gerçekleştirilmeye başlandığı ikinci dönemde, çatışma sonrası barışı kurma döneminde misyonların başarı şansını da artırmak amacıyla askeri unsurların yanı sıra sivil unsurlar da barışı koruma operasyonlarına dâhil edilmiştir.¹³⁵ Barışı Koruma Harekâtı, kuvvete başvurulmasını son çare olarak görür ve kuvvete başvurulmasını da sadece kendini savunma amacıyla sınırlandırır.¹³⁶

Barışı Koruma Harekâtı’nda temel amaç çatışma sonrasında tüm tarafların rızası ile barış antlaşmasının uygulanmasını sağlamak ve bunu gözlemlemek amacıyla icra edilen harekâtlardır.¹³⁷

4.5. Barışın Tesisi(Peace-building)

BM’nin özellikle barışı koruma harekâtları üzerine yoğunlaşması da barışı destekleme harekâtlarının nevelerinden en çok barışı korumanın gelişmesine ve diğer nevelerin bunun etrafında gelişmesine neden olmuştur. Öte yandan, günümüzdeki hâkim anlayış, Barışı Koruma Harekâtları’nın, çatışma sonrası Barışın Tesisi ile desteklenmesi gerektiği aksi takdirde uzun vadede sürdürülebilir barışın sağlanmasının zorlaştığıdır.

¹³⁴Cahit Armağan Dilek, Kıvılcım Romya, “Çağımızın Askeri...”, s.91.

¹³⁵Virginia Page Fortna, “Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War”, International Studies Quarterly, Issue 48, s.270.

¹³⁶*The Blue Helmets...*, s.4.

¹³⁷Güneydoğu Avrupa Çokuluslu Barış Gücü Antlaşması, Resmi Gazete, 11 Eylül 1999, Sayı:23813.

Barışın Tesisi, Eski BM Genel Sekreteri Boutros B. Ghali tarafından 1992 yılında yayımlanan “Barış İçin Gündem” raporunda, BM’nin çatışma stratejisinin yeni parçası olarak kullanılmıştır. Raporda barışın tesisi, insanlar arasında güvenin ve birliğin pekiştirilmesi için kurumların güçlendirilmesi olarak tanımlanmıştır. Ancak zaman içerisinde, barışı tesis etmeye yönelik yapılan çalışmalarda kavramın tanımı ve içeriği genişletilmiştir. Barışın Tesisi, çatışan kişiler ve/veya sosyal gruplar arasında adalet, işbirliği ve yardımlaşma gibi sosyal değerlerin geliştirilmesi ve çatışan grupların yapıcı bir şekilde dönüştürülmeleri için sosyal, politik ve ekonomik yapı ve kurumların oluşturulması ve/veya güçlendirilmesidir. Bu bakımdan, Barışın Tesisi’nde başarı kriteri elde edilen ekonomik, politik ve sosyal girdiler olarak değerlendirilmelidir.¹³⁸

Barışın Tesisi, üç boyutlu bir süreçtir. İlk boyutu güvenliktir. Bunu yönetim ve politik ile sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlar izler. Barışın Tesisi’nde güvenlik boyutu, ateşkes sonrasında çatışan tarafların silahsızlandırılması, yasadışı silah ticaretinin önlenmesi, polisin ve ordunun geliştirilerek güvenilirliklerinin artırılması, yargı sisteminin yeniden tesisi veya güçlendirilmesi gibi faaliyetleri içerir.

Barışın Tesisi’nin yönetim ve siyasi boyutunda ise yönetimin ve siyasi organların demokratik yetersizliği, zayıf kurumsal yapılanma, yolsuzluk ve insan haklarının yetersizliği gibi eksikliklerin bertaraf edilmesini sağlayacak kurumsal reformların gerçekleştirilmesinin hedeflenmesi ve teşvik edilmesi yer almaktadır.

Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutta ise artan sosyoekonomik farklar, gelirin dengesiz dağılımı, hassas grupların marjinalleşmesi ve çevre felaketleri gibi unsurların çatışmalara neden olabileceğinden hareket edilir. Bu çerçevede çevre sorunlarında kurumsal kapasitenin gerçekleştirilmesinden ekonomik sektörlerin yeniden düzenlenmesine kadar çok geniş bir yelpazede ekonomik ve teknik yardımlar gerçekleştirilir. Ancak burada da dikkat edilmesi gereken husus, her çatışmanın farklı ve kendine has özellikler taşıdığıdır. Bu nedenle sürdürülebilir barış için bu farklılığın en doğru şekilde tespit edilerek barışı kurma sürecinin planlanması gerekmektedir. Tüm

¹³⁸Cahit Armağan Dilek, Kıvılcım Romya, “Çağımızın Askeri...”, s.91-92.

boyutların bir arada ele alınmasının zor, uzun ve maliyetli bir süreç olduğu da dikkate alınarak bu planlamanın yapılmasına da ayrıca dikkat edilmelidir.¹³⁹

4.6. İnsani Yardım(Humanitarian Aid)

İnsani Yardım, çatışma bölgesindeki halka yetkili makamların yeterli koruma sağlayamamaları veya korumayı sağlama konusunda isteksiz olmaları nedeniyle, özellikle iç savaşta belli bir halk kesimine karşı temel hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırılması ve insan hakları ihlallerinin artması durumları ile savaş ve doğal afetlerden etkilenen halka yapılan her türlü yardım ve hizmet faaliyetleri olarak adlandırılabilir.¹⁴⁰

BM, NATO ve AB gibi uluslararası örgütler çok sayıda uluslararası sivil toplum kuruluşları ile yakın bir işbirliği içine girerek çatışmaların önlenmesinde bu kuruluşlardan yararlanmaktadır. Bağımsız olan bu sivil toplum kuruluşlarının halka kaynak ve hizmet temin etmesi çatışmalardan etkilenen halkı etkilemekte ve icra edilen harekâtlara büyük bir katkı sağlamaktadır.¹⁴¹

¹³⁹Cahit Armağan Dilek, Kıvılcım Romya, “Çağımızın Askeri...”, s.91-92.

¹⁴⁰Tevfik Odman, Uluslararası Uyuşmazlıkların..., s.236-237.

¹⁴¹Cahit Armağan Dilek, Kıvılcım Romya, “Çağımızın Askeri...”, s.91-92.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1945-2011 YILLARI ARASINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKATLARI

BM bayrağı altında genellikle “mavi bereliler” olarak bilinen Barışı Koruma Harekâtları oluşturulan kuvvetin sayısına ve verilen göreve göre çeşitlilikler göstermektedir.¹⁴² BM Barışı Koruma Harekâtı meşru müdafaa amacı dışında silah kullanmaya başvurmeyen askeri gözlemci heyetleri veya sınır bölgelerinde veya çatışma sonrası tampon bölgelerde barış koşullarına uyulmasını gözeten barış görevlileri olarak çok sınırlı bir role sahiptir.

1. Geleneksel (Birinci Nesil) Barışı Koruma Harekâtları

Soğuk Savaş dönemi boyunca icra edilen BM Barışı Koruma Harekâtları'na birinci nesil Barışı Koruma Harekâtı ya da geleneksel Barışı Koruma Harekâtı denilmektedir. Birinci nesil Barışı Koruma Harekâtları ABD ve SSCB'nin uyuşmazlıklarda kendi başına direkt müdahale etmesini önlemiştir.¹⁴³ Birinci nesil Barışı Koruma Harekâtları'na, Soğuk Savaş süresince tarafların rızası, Barışı Koruma Harekâtı'nın tarafsızlığı ve bir saldırı karşısında Barışı Koruma Harekâtı'na katılan birliklerin kendini savunması dışında silaha başvurmama gibi geleneksel barışı koruma ilkeleri egemen olmuştur.

BM'de düşünülen kolektif güvenlik sistemi hayata geçirilememiştir. Bunun en önemli nedeni de BM örgütünün emrinde olması planlanan silahlı kuvvetlerin daimi üyelerinin askeri temsilcilerinden oluşan Askeri Komite'de görüşmeler sırasında gücün kapsamı konusunda baş gösteren fikir ayrılıklarıdır.¹⁴⁴ Bu konuda SSCB ile ABD, oluşturulacak kuvvet konusunda anlaşmazlığa düşmüştür. SSCB daha sınırlı sayıda bir

¹⁴²Agostinho Zacarias, *The United Nations and International Peacekeeping*, Tauris Academic Studies, London 1996, s.16.

¹⁴³Uğur Güngör, “Günümüzde Barış Operasyonları”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl:4, Sayı:8, Aralık 2008, s.7-15.

¹⁴⁴Ülkü Demirtürk Demirdöğen, “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu(1946-1996)”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*(11) 2006, s. 236-257.

kuvveti savunurken ABD ve diğer Batılı ülkeler büyük çapta bir kuvvetin çeşitli ülkelerde hazır bulundurulmasını savunuyordu.¹⁴⁵ Güvenlik Konseyi'ndeki veto yetkisi kolektif güvenlik sisteminin tam anlamıyla gerçekleştirilmesini imkânsız kılmıştır. Kolektif güvenlik sisteminin tam anlamıyla gerçekleştirilememesi nedeniyle ortaya çıkan boşluğu doldurmak üzere BM Barışı Koruma Harekâtı ortaya çıkmıştır. Barışı Koruma Harekâtı, çatışma ve bunalımları yumuşatmak, büyümelerini önlemek ve uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümüne yardımcı olmak için başvurulan bir araç olarak BM tarafından geliştirilmiştir.¹⁴⁶

BM Barışı Koruma Harekâtları'nın dayandığı temel ilkeler ilk kez BM Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld tarafından 1956 Mısır-İsrail Savaşı'ndan sonra Ortadoğu'ya ilk barışı koruma harekâtı UNEF I gönderilirken saptanmıştır. Bu ilkeler şu şekilde özetlenebilir: Barışı Koruma Kuvvetleri, BM Antlaşmasının yedinci bölümünde nitelenen türden güçler değildir. Bu nedenle barışı koruma kuvvetlerinin bir ülkeye konuşlanması için o ülkenin rızasına ihtiyaç vardır. Barışı Koruma kuvvetleri ancak meşru müdafaa durumunda silah kullanmaya yetkilidir. Barışı Koruma kuvvetleri tarafsız hareket etmelidir. Bir siyasal çözümü zorla kabul ettirmek için ya da taraflar arasındaki dengeyi bozacak mahiyette kullanılmamalıdır. Barışı Koruma kuvvetleri konuşlandığı ülkenin yasalarına uymalı ve iç politikasını etkileyecek hareketlerden kaçınmalıdır.¹⁴⁷ Ayrıca BM barışı koruma kuvvetleri personeli BM üyesi devletlerin gönüllü olarak gönderdikleri asker, sivil personel ve araçlardan oluşmalı ve bu kuvvetler de BM Genel Sekreteri'nin komuta ve denetiminde olmalıdır.¹⁴⁸

Soğuk savaş döneminde BM Güvenlik Konseyi'nin çeşitli nedenlerle işlemeze hale gelmesi ile ortaya çıkan güvenlik boşluğunu BM Gözlemci Heyetleri oluşturulmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası hız kazanan sömürgelerin bağımsızlaşma sürecinde sömürgeci güçlerle bağımsızlık mücadelesi veren ülkeleri karşı karşıya getirmiş ve yaşanan uyuşmazlıkların gözlemlenerek BM Güvenlik Konseyi'nin bilgilendirilmesi görevi

¹⁴⁵E. Luard, *The United Nations*, MacMillan, London 1986, s.10-11.

¹⁴⁶A. Karaosmanoğlu, *İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.128.

¹⁴⁷Ibid, s.129-130.

¹⁴⁸Goulding, M., *The Evolution of United Nations Peacekeeping*, International Affairs, vol:69(3), 1993, s.455.

Gözlemci Heyetlerine düşmüştür. 1945-1956 yılları arasında oluşturulan dört BM Gözlemci Heyeti BM Barışı Koruma Harekatının kuluçka döneminin izlerini taşır.¹⁴⁹

1.1 BM Acil Gücü(UNEF I)

Barışı koruma hareketinin kuluçka dönemi olan 1945-1956 yılları arasındaki Gözlemci Heyeti tecrübesinden sonra ilk Barışı Koruma Harekâtı Mısır-İsrail savaşı sonrasında Sina yarımadasına gönderilen UNEF I olmuştur. UNEF I'in görevi İngiltere, Fransa ve İsrail kuvvetlerinin Mısır topraklarından çekilmesini denetlemek ve taraflar arasında bir tampon güç oluşturmaktır. UNEF I, ilk silahlı barışı koruma kuvveti olarak başarılı olmuş ve BM Barışı Koruma Harekâtları'nın gelecekteki uygulamasına da rehber olmuştur.

BM Genel Kurulu, Fransa ile İngiltere'nin Mısır'a müdahalesi sonrasında 4 Kasım 1956'da UNEF I'in kurulmasını kararlaştırmıştır. 1956'da Fransız ve İngiliz güçleri aralarında çatışan Mısır ve İsrail'e gönderdikleri ultiatomun arkasından Süveyş Kanalı korumak bahanesi ile Mısır'a karşı harekât başlattılar. Güvenlik Konseyi'nin toplanarak kabul ettiği karar tasarısı Fransa ve İngiltere'nin vetosu ile karşılaşıncaya, Yugoslavya Genel Kurul'un Barış için Birleşme kararı çerçevesinde toplanmasını teklif etti. Genel Kurul toplanarak ateşkes ve olağanüstü kuvvet kurulmasına ilişkin kararları kabul etti.

UNEF I kurularak Kanadalı bir Generalin komutasına verildi. Yirmiden fazla ülke güce askeri katkıda bulundu. 5 000 kişiden oluşan güç Kanal bölgesinin Mısır tarafında konumlandırıldı. Çünkü İsrail bu kuvvetin kendi ülkesinde konumlandırılmasını istemedi. SSCB bu aykırılığı ileri sürerek finansmanına katılmadı ve Genel Kurul tarafından tespit edilen parayı ödemedi. SSCB güdümündeki ülkeler ve Fransa'da ödeme yapmadılar. Parasızlık nedeni ile UNEF I görevini yapamıyordu.¹⁵⁰

UNEF I, BM Antlaşmasına uygun olarak kurulmuş ise, devletlerin harcamalara katılmaları gerekmekte; eğer Antlaşmaya uygun olarak kurulmamış ise devletlerin ödeme zorunlulukları olmayacak; bu durumun hukuki açıklığa kavuşturulması için mesele Divana gönderildi. Divan 1962 yılındaki görüşünde UNEF I'in kuruluşu bakımından hukuki

¹⁴⁹Henry Wiseman, *Peacekeeping: Appraisals and Proposals*, Pergamon Press, New York 1983, s.21.

¹⁵⁰Jale Civelek, "Birleşmiş Milletler Teşkilatı..." s.12-15

dayanağı bulunduğunu, fakat BM Antlaşmasının hangi maddelerine dayanılarak kurulmuş olduğunu belirtmedi. Bununla beraber 11 ve 14. maddelere gönderme yapmıştı. Bu maddelere göre, Genel Kurul uluslararası barış ve güvenliğin tesisi ve korunması konusunda, hatta uyuşmazlık çıkmış olması halinde, uyuşmazlığın çözümünde de karar alabilir. Divan bu görüşünden hareketle, ülkelerin paylarını ödemeleri gerektiğini bildirdi. Bu ülkeler ödememe konusunda direndiklerinde Antlaşmanın 19.maddesine göre, katkılarını ödemeyen ülkelerin Genel Kuruldaki oy hakları askıya alınabilirdi. SSCB bu durumdan çekinerek borcunun bir kısmını ödedi.¹⁵¹

UNEF I, Mısır topraklarında, Mısır'ın rızası ile görev yaptı ve 1967'de yine Mısır'ın isteği üzerine bölgeden çekildi.

1.2 BM Kongo Barışı Koruma Harekâtı(ONUC)

BM Kongo Barışı Koruma Harekâtı ikinci en önemli barışı korumaydı. Belçika'nın eski sömürgesi olan Kongo 1960 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra bir takım karışıklıklara sahne olmuş ve bunun üzerine Belçika Kongo'da bulunan vatandaşlarını korumak ve tahliye etmek maksadıyla askeri birliklerini Kongo'ya göndermiştir. Belçika'nın bu hareketi üzerine Kongo hükümeti de BM'den askeri yardım talebinde bulunmuştur. Bu davet üzerine Güvenlik Konseyi kararı ile BM Kongo Barışı Koruma Harekâtı oluşturulmuştur.¹⁵² BM Kongo Barışı Koruma Harekâtı yaklaşık 20.000 kişilik bir kuvveti kapsıyordu.¹⁵³ Güvenlik Konseyi ONU'ya sivil savaşı önlemesi için kuvvet kullanımı da dâhil gerekli göreceği her türlü tedbiri almasını salık vermiştir. ONU, Kongo'nun siyasi bağımsızlığı, toprak bütünlüğünün korunması ve kamu düzeninin sağlanması için Kongo hükümetine yardımcı olmuştur. Barışı Koruma Harekâtı 1964 yılında görevini başarıyla tamamlayarak bölgeden çekilmiştir.

1.3 BM Kıbrıs Barışı Koruma Harekâtı(UNFICYP)

BM Kıbrıs Barışı Koruma Harekâtı(UNFICYP) Kıbrıslı Rumlar ve Türkler arasında Ada'da çıkan çatışmanın tekrarlanmasını önlemek için 4 Mart 1964'de kuruldu.

¹⁵¹Jale Civelek, "Birleşmiş Milletler Teşkilatı..." s.12.

¹⁵²Tevfik Odman, Uluslararası Uyuşmazlıkların..., s.283-284.

¹⁵³*The Blue Helmets...*, s.215.

1963 yılında Rumların Kıbrıslı Türkleri tüm ortaklık devleti kurumlarından zorla çıkarması ve 1974'te de Türkiye'nin Ada'ya müdahalesi ile adanın fiilen ikiye bölünmesi üzerine UNFICYP, Türkler ile Rumlar arasında tarafsız bir bölge oluşturan fiili ateşkesi denetlemektedir¹⁵⁴. Siyasi bir çözüme varılamadığı için UNFICYP'in Ada'daki varlığı halen devam etmektedir.

Bugüne kadar BM Genel Sekreterleri tarafından kapsamlı bir çözüm sağlamak için sayısız müzakerelere ev sahipliği yaptı. Fakat müzakerelerden bir sonuç alınamadı. BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon'un desteğiyle taraflar arasında görüşmeler BM gözetimi altında halen devam etmektedir.

1.4 Diğer Barışı Koruma Harekatları

BM, 1963 yılında Kuzey Yemen'de UNYOM, 1965 yılında Hindistan ve Pakistan'da UNIPOM, 1973'de UNEF II, 1974'te Golan tepelerinde UNDOF, 1978 yılında Lübnan'da UNIFIL, 1988'de Afganistan ve Pakistan'da UNGOMAP adları altında daha az kapsamlı ve daha ziyade gözlemci gruplardan oluşan Barışı Koruma kuvvetleri oluşturmuştur.

Soğuk Savaş döneminde icra edilen barışı koruma harekâtları devletler arasındaki çatışmaları önlemek gibi geleneksel bir anlayış üstlenmiştir. Bu kapsamda askerden arındırılmış bölgeler oluşturmak ve sınır bölgelerini gözlemek olmak üzere ateşkesin devam etmesini sağlamak ve tarafların silahsızlandırılarak uluslararası barış ve güvenliği sağlamaya çalışmıştır. Bu dönem içinde icra edilen barışı koruma harekâtları büyük güçlerin üçüncü dünya ülkelerindeki çıkarları nedeniyle karşı karşıya gelmelerini önlemek ve uyuşmazlıkları çözmek üzere teşkil edilmiştir.

1948'de ilk askeri gözlemci heyetin Ortadoğu'da göreve başlamasının üzerinden geçen kırk yıl içinde 1988 yılında Nobel Barış Ödülü'nü alan mavi bereliler bu ödülle uluslararası alanda meşruluk kazandıklarını ispatlamışlardır. Aynı tarihlerde Güvenlik Konseyinde belirginleşen konsensüs sonraki yıllarda BM Barışı Koruma Harekatları'na daha geniş yetkiler verileceğini gösteriyordu¹⁵⁵. Nitekim Soğuk Savaşın sona ermesi ile

¹⁵⁴Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Hasgüler, *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, Alfa Yayınları, 2007.

¹⁵⁵Ülkü Demirtürk Demirdöğen, "Birleşmiş Milletler...", s.242.

ABD ve SSCB'nin karşılıklı vetoları azalmış ve uluslararası güvenliğin korunması konusunda BM üyeleri birlikte hareket etmeye başlamıştır. Birçok devlette iç savaşların ortaya çıkması ve iç savaş altında insanların yardıma muhtaç hale gelmesi ile insani yardımlar ön plana çıkmış ve sivil personel ihtiyacı artmıştır.

2. İkinci Nesil Barışı Koruma Harekâtları

BM Barışı Koruma Harekâtları'nın askeri faaliyetlerinin yanında sivil personelin artması ile birlikte işlevselliği artmıştır. Geleneksel rollerine ilave olarak yeni uluslararası konjonktürün getirdiği yeni rolleri de üstlenmiştir. Bu roller önleyici konuşlandırma, seçimlerin izlenmesi, sivil otoriteye yardım, geçiş haklarının garantiye alınması olarak özetlenebilir. Namibya, El Salvador, Nikaragua, Mozambik ve Kamboçya gibi ülkelerde insan haklarının gözetimi ve korunması, güvenlik güçlerinin eğitimi gibi roller ikinci nesil Barışı Koruma Harekâtı'nın özelliklerine uygun olarak özellikle sivil uzmanlar tarafından yerine getirilmiştir.

BM ikinci nesil barışı koruma harekâtları kapsamında Orta Amerika bölgesinde Kosta Rika, El Salvador, Honduras ve Nikaragua'nın sorunlarını çözmek ve adil seçimleri yapabilmek ve bölgenin demokratikleşmesini sağlamak amacıyla 1989 yılında bölgede çalışmalara başlamış ve BM Orta Amerika Gözlem Grubu(ONUCA)'nu kurmuştur. ONUCA'nın denetiminde bölgede silah bırakılması ortamını yaratmış ve Nikaragua'da ilk defa bağımsız bir ülkede BM adına seçimlerde gözlemcilik görevini icra etmiştir.

İkinci Nesil Barışı Koruma Harekâtları geleneksel barışı koruma harekâtlarına göre daha ağır silahlarla donatılarak yalnızca meşru müdafaa nedeniyle silaha başvurma ilkesinden uzaklaşarak gerektiğinde ateş açabilecek ve ateşkesi güç kullanarak da sağlama imkânına kavuşmuştur. En önemlisi de bu tür harekâtların başlaması için ilgili ülkenin ya da tarafların rızası aranmayacak, sadece BM Güvenlik Konseyi'nin konuyla ilgili verdiği karara dayanarak müdahalede bulunabilecektir¹⁵⁶.

Soğuk Savaş sonrası BM Barışı Koruma Harekâtları'nda inanılmaz bir artış olmuştur. 1989'dan sonra 20'den fazla Barışı Koruma Harekâtı kurulmuştur.¹⁵⁷ Artışa

¹⁵⁶Boutros Gali, *An Agenda for Peace...*, s.14.

¹⁵⁷Ayrıntılı bilgi için bkz. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/past.shtml>> (05.03.2011)

paralel olarak askeri ve sivil personel sayısında, BM Barışı Koruma Harekâtı bütçesinde ve katkıda bulunan ülke sayısında da önemli artışlar olmuştur. BM Barışı Koruma Harekâtlarına 1988’de 26 ülke katkıda bulunurken, 1992’de bu sayı 56’ya, 1994’te ise 76’ya yükselmiştir. Askeri personel sayısı da 1988’de 9.570 iken, 1992’de 11.495’e, 1994’te ise 73.393’e yükselmiştir.¹⁵⁸

Soğuk Savaş sonrası BM Barışı Koruma Harekâtları’nın çok fazla artmasında rol oynayan en önemli unsur bu dönemde uyuşmazlık türünün değişmiş olmasıdır. Soğuk Savaş yıllarında uyuşmazlıklar daha çok devletler arasında çıkıyordu. Soğuk Savaş sonrasında ise ülke içi istikrarsızlıklar ve iç savaşlar artmıştır. Somali’den Angola’ya kadar birçok devlet ülke içi istikrarsızlık ve yönetsel başarısızlıklar nedeniyle anarşinin içine çekilmiş ve insan haklarına yönelik ihlaller çok artmıştır. Bu istikrarsız ülkelere yardım etmek ikinci nesil barışı koruma harekâtlarının en önemli hedefi olmuştur. Ancak bu tür ülkelere yapılan harekâtlar birçok zorluklarla karşı karşıya kalmıştır.¹⁵⁹ Bu zorluklardan ilki iç çatışmaların uzun süre devam etmesidir. İkinci olarak iç savaşta tarafların BM temsilcileri ile antlaşma yapabilecek konumda olmamaları nedeniyle çatışmaların antlaşma ile sonlandırılmamasıdır. Üçüncüsü iç çatışmalar sivil halkı hedef aldığı için BM sivil insanları korumakta güçlük çekmektedir. Dördüncü olarak ülkede silahların denetlememesi ve bu nedenle de silah ambargolarının pek bir işe yaramamasıdır. Ve son olarak da toprak paylaşımında yaşanan sıkıntılardır.¹⁶⁰

İkinci Nesil Barışı Koruma Harekâtları’nın üstlendiği görevlerin karmaşıklığı artmış ve geleneksel görevlerinin yanı sıra bir dizi yeni görevi de üstlenmeleri gerekmiştir. Birinci nesil harekâtlarda ev sahibi ülkenin rızası ve desteği ile çalışırken, İkinci nesil harekâtlarda Barışı Koruma Kuvvetleri kendi başına bağımsız hareket edebilen gruplar veya Somali örneğinde olduğu gibi merkezi otoritenin kaybolduğu durumlarda birçok grupla uğraşmak durumunda kalmıştır.¹⁶¹ Bu dönemde icra edilecek BM Barışı Koruma Harekâtları kendi görevlerinin yanında sivil unsurların rahat ve güvenli çalışmalarını sağlamak için destek görevi de yerine getirecektir. Özellikle insani yardımların dağıtımını

¹⁵⁸Ülkü Demirtürk Demirdöğen, “Birleşmiş Milletler...”, s.242.

¹⁵⁹Adam Roberts, “The United Nations and International Security”, *Survival*, 35(2), 1993, s.3-30.

¹⁶⁰*Ibid*, s.10-11.

¹⁶¹Mats Berdal, *Whither UN Peacekeeping?*, Adelphi Paper 281, Brassey’s, London 1993, s.10-12.

gibi görevlerin gerçekleşmesi için gerekli güven ortamını sağlamak ve lojistik destek vermek askeri personele düşmektedir.¹⁶²

3. Üçüncü Nesil Barışı Koruma Harekâtları

İkinci nesil BM Barışı Koruma Harekâtları içerisinde sert önlemler içerdikleri için ayrıca değerlendirilmesi gereken ve geleneksel barışı koruma ilkelerinden çok uzaklaşan BM Barışı Koruma Harekâtları Üçüncü Nesil Barışı Koruma Harekâtları olarak adlandırılmaktadır.

Soğuk Savaş döneminde iç çatışmalar ABD ve SSCB sayesinde bastırılıyordu. Fakat Soğuk Savaşın sona ermesi ile etnik sebeplere dayalı şiddet artmış ve birçok devlet içerisinde çok ciddi çatışmalar yaşanmıştır. Kamboçya, Orta Amerika, Mozambik gibi ülkelerde devletler arası çatışmalar da artmış ve tüm bunlar barışı koruma harekâtlarının başarılı olabilmesi için geleneksel ilkelerinden uzaklaşmasını ve uluslararası barış ve güvenliğin sağlanabilmesi için bir takım zorlayıcı önlemler alınmasını gerektirmiştir. Üçüncü nesil BM Barışı Koruma Harekâtları bu nedenle daha çok BM antlaşmasının yedinci bölümüne yaklaşmakta ve zorlayıcı önlemler alabilmektedir. Özellikle aşağıda göreceğimiz UNOSOM II harekâtı üçüncü nesil Barışı Koruma Harekâtı içinde değerlendirilmektedir. Barışı Koruma Harekâtı'na Somali'deki grupları silahsızlandırmak, tüm silahlara el koymak ve silaha başvurma yetkileri verilmiştir. Bu kapsamda önce Somali Barışı Koruma Harekâtı, daha sonra ise Bosna Hersek, Kosova ve Afganistan örnekleri üzerinde durulacaktır.

3.1 Somali Barışı Koruma Harekâtı(UNOSOM I & UNOSOM II)

Somali'de 1990'lı yıllarda kendi içinde devam eden iktidar çatışmaları nedeniyle devletin tüm kurumları çökmüş ve kamu düzeninde yaşanan düzensizlikler çatışmaların da etkisiyle büyük bir açlık sorununu ortaya çıkarmıştır. Mogadishu'da çatışan iki grup ile sağlanan anlaşmaya göre başkentte ateşkesin izlenmesi için silahsız, üniformalı BM askeri gözlemcilerinden oluşan elli kişilik bir grup görevlendirilmiştir.¹⁶³ İnsani yardım çerçevesinde oluşturulan BM personeline sadece meşru müdafaa halinde silah kullanma

¹⁶²Ülkü Demirtürk Demirdöğen, "Birleşmiş Milletler...", s.247.

¹⁶³Tevfik Odman, *Uluslararası Uyuşmazlıkların...*, s.290-291.

yetkisi verilmişti. İnsani yardım konvoylarının güvenliğinin sağlanamaması ve BM personeline karşı çeşitli silahlı saldırılarda bulunulması üzerine BM Güvenlik Konseyi, Somali’de süregelen çatışmaların büyük bir trajedi olduğunu ve çatışmaların insani yardımları engellediğini ortaya koymuş ve bu durumun uluslararası barış ve güvenliğe karşı bir tehdit oluşturduğu fikrine vararak 3 Aralık 1992 tarihli ve 794 sayılı kararı almıştır. Bu karar ile insani yardımların güvenli bir şekilde icra edilmesini sağlamak amacıyla Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde UNOSOM I başlatılmıştır.¹⁶⁴ UNOSOM I harekâtı sürerken aynı zamanda bu hareketin amacını ve alanını da kapsayacak şekilde icra edilen insani yardım faaliyeti Umut Harekâtı(Restore Hope) başlatılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi(TBMM)’nin 8 Aralık 1992 tarihli 204 sayılı karar ile Somali’ye takviyeli bir bölük kadar kuvvetle TSK da katılmıştır. UNOSOM I ve Umut Harekâtının aynı zamanda icra edilmesi her iki harekâtın da sevk ve idaresi ile koordinesi açısından başlangıçta sıkıntılı olsa da, iyi niyet ve işbirliği anlayışı çerçevesinde kısa zamanda uyumlu bir harekât icra edilmiştir.¹⁶⁵

UNOSOM I harekâtı yaklaşık 5 ay sürmüştür. Bu harekâtı müteakip BM Güvenlik Konseyi’nin almış olduğu 814 sayılı karar ile BM antlaşmasının yedinci bölümü uyarınca zorlama yetkisini kullanmak üzere UNOSOM II oluşturulmuştur. Bu harekât ile sorumluluk ABD öncülüğündeki Birleşik Görev Gücü’den alınıp BM’ye verilmiştir. BM bayrağı altında oluşturulan UNOSOM II harekâtının komutası TSK’ya verilmiştir. Harekâtın başına Korgeneral Çevik Bir getirilmiştir. Somali’de herhangi bir milli otorite bulunmadığından kuvvetlerin statüsü ile ilgili herhangi bir anlaşma olmamıştır. UNOSOM I ve II harekâtları iyi niyet ve işbirliği çerçevesinde yürütülmüştür.¹⁶⁶ BM 1995 yılında görevin tamamlanmasına karar vermiştir.

3.2. Bosna Hersek Barışı Koruma Harekâtı(UNPROFOR)

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yaşanan en büyük felaket olarak tanımlanan Bosna Hersek çatışması, Sırp, Hırvatlar ve Boşnaklar arasında geçmiş ve kanlı çatışmalara sahne olmuştur. Binlerce masum sivil insan yaşamını yitirmiştir. Slovenya ve

¹⁶⁴Tevfik Odman, *Uluslararası Uyuşmazlıkların...*, s.290-291.

¹⁶⁵Sadi Çaycı, “Umut Harekâtı”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı:336, Yıl:112, Nisan 1993, s.42.

¹⁶⁶Ibid, s.45.

Hırvatistan'dan sonra bağımsızlığını ilan eden Bosna-Hersek, Sırlar tarafından saldırıya uğramış ve iç savaş olarak başlayan çatışmalar zamanla bir soykırıma dönüşmüştür.¹⁶⁷ Avrupa, çatışmalarının Avrupa'nın iç sorunu olduğunu savunarak güç kullanımına sıcak bakmamış ve Sırları ikna etmeye çabalamıştır. Fakat sonuç alamayınca üstlendiği sorumluluğu BM'ye devretmiştir. BM, bölgeye insani yardım dağıtılmasını sağlaması için 1992 tarihinde 743 sayılı karar ile BM Koruma Kuvveti(UNPROFOR)'ni oluşturmuştur. Fakat bölgede tansiyonun daha da artması üzerine 776 sayılı karar çıkarılarak UNPROFOR'un görev alanı artırılmış ve kendini savunma amacıyla kuvvet kullanacağı açıklanmıştır.¹⁶⁸

BM, 781 sayılı kararı ile Bosna Hersek hava sahasında uçan Sırp uçaklarına uçuş yasağı getirmiştir. Sırların Vance-Owen Planı'nı reddetmeleri üzerine BM, 1 Nisan 1993'de uçuş yasağını ihlal eden Sırp uçaklarının düşürülmesini öngören 816 sayılı kararı çıkartmış ve NATO, 12 Nisan 1993 tarihinden itibaren Bosna Hersek uçuş yasağı ihlallerini uygulama görevi üstlenmiş ve bu görev için uçak filoları görevlendirmiştir.¹⁶⁹ NATO uçaklarının kapsamlı hava taarruzları Bosna'da Sırların güvenli bölgeleri ele geçirmelerini engellemek için icra edilmiştir. Barışı Koruma Harekâtı zaman zaman Barışa Zorlama Harekâtına dönüşmüştür.¹⁷⁰

BM, savaşı taraflarla işbirliği içinde tarafsızlık prensibi içerisinde hareket etmeye çalışsa da Bosna Hersek krizinde çok etkili olduğunu söylemek zordur. Oluşturduğu uçuşa yasak bölgeler ve güvenli bölgeler pek işe yaramamış ve güvenli bölgeler güvenli dışında her şey olmuştur.¹⁷¹ Bunun en büyük nedeni ise hiç şüphesiz normal bir barışın korunması koşullarından çok farklı koşullara sahip olmasıdır.

1995 yılında taraflarca imzalanan Dayton Barış Anlaşması sonunda UNPROFOR yerini NATO üyesi ülke kuvvetlerinden oluşan Çok Uluslu Uygulama Kuvveti(Multinational Implementation Force)'ne bırakmıştır.

¹⁶⁷Merve İrem Yapıcı, "Bosna Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri", Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt:II, No:8, 2007. s.1.

¹⁶⁸BM Resmi İnternet Sitesi

< http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unprof_b.htm > (03.03.2011)

¹⁶⁹Mustafa Selver, *Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.144.

¹⁷⁰Tevfik Odman, *Uluslararası Uyuşmazlıkların...*, s.304.

¹⁷¹Richard Holbrooke, *Bir Savaşı Bitirmek*, İş Bankası yayınları, İstanbul, 1999, s.89.

12 Aralık 1996 tarihinde de BM Güvenlik Konseyi'nin 1088 sayılı kararı uyarınca İstikrar Kuvveti(SFOR) teşkil edilmiştir. SFOR, bölge barışına yönelik yeni tehditleri caydırmak, barış sürecinin gelişimine katkıda bulunmak ve sivil kuruluşlara destek sağlamak amacıyla bölgede görev yapmıştır. 2004 yılında da yerini AB Kuvveti(EUFOR)'ne bırakmıştır.

3.3. Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu(UNMIK)

Balkanlardaki bunalım kaynaklarından birisi de hiç şüphesiz Kosova'dır. 1974 yılında Yugoslavya'da yapılan anayasa değişikliği ile Kosovalı Arnavutlara özerklik verilmişti. Fakat 1989 yılında Miloseviç tarafından bu özerklik kaldırıldı ve Kosovalı Arnavutlarla Sırp lar arasında birçok gerginlik çıkmış ve çok kısa zamanda gerginlikler çatışmalara dönüşmüştür. Yaşanan krizin çözülememesi ve silahlı çatışmaların artması ile durum uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmeye başlamıştır. Bunun üzerine BM Güvenlik Konseyi 10 Haziran 1999 tarihli 1244 sayılı kararı ile Kosova'da geçici yönetimi sağlamak üzere UNMIK ile birlikte NATO tarafından teşkil edilen Kosova Gücü(KFOR)'nün kurulmasına karar vermiştir. Bu karardan iki gün sonra KFOR Kosova'ya girmiştir. BM antlaşmasınının 53'üncü maddesinde BM Güvenlik Konseyi'nin kendi yetkisindeki zorlama önlemlerini uygulamak için bölgesel örgütlerden istifade edebileceği belirtilmektedir. Bu maddeye dayanarak NATO tarafından KFOR teşkil edilmiş ve Kosova'da güvenliğin sağlanması ve tekrar kamu düzeninin tesis edilmesi amacıyla UNMIK ile koordineli bir şekilde görev yapmıştır. UNMIK ve KFOR sayesinde çatışmalar nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalan yüz binlerce Kosovalı tekrar evlerine dönebilmiştir. UNMIK, ev ve barınakların yeniden inşasını sağlamış ve kalkınma projelerine hız vermiştir. UNMIK, 4600 personeli ile Kosova'da hala görev yapmaktadır. KFOR ise 16.500 askeri ile görevine devam etmektedir.¹⁷²

¹⁷² BM Enformasyon Merkezi. <<http://www.unicankara.org.tr/today/index.html>> (06.06.2011).

3.4. Uluslararası Güvenlik ve Yardım Harekâtı(ISAF)

Amerika Birleşik Devletleri'nin 11 Eylül 2001 tarihinde uğradığı terör eylemleri sonrasında Afganistan'da birbirinden bağımsız iki ayrı uluslararası harekât başlatılmıştır. Bunlardan ilki Sürekli Özgürlük Harekâtı(OEF), ikincisi ise Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti(ISAF) Harekâtı'dır.

11 Eylül terör eylemlerinin ve olabilecek benzer eylemlerin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturması ve bunun önlenmesi amacıyla; BM Güvenlik Konseyi'nin 28 Eylül 2001 tarihinde almış olduğu 1373 sayılı kararına dayanarak 07 Ekim 2001 tarihinden itibaren ABD liderliğinde Sürekli Özgürlük Harekâtı icra edilmiştir. Buna paralel olarak Afganistan'daki durumun uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturması, Afganistan'ın ulusal bütünlüğünün ve bağımsızlığının desteklenmesi, barış ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunulması, Kabil ve çevresinin güvenliğinin sağlanması amacıyla 20 Aralık 2001 tarihli 1386 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı gereğince 16 Şubat 2002 tarihinde ISAF Harekâtı başlatılmıştır.¹⁷³

ISAF Harekâtı, 16 Şubat 2002 tarihinde İngiltere'nin liderliği ile başlamıştır. Türkiye, başlangıçtan beri ISAF'a aktif katkıda bulunan ülkelerden biri olarak 20 Haziran 2002 tarihinde bu görevi devralmış ve 10 Şubat 2003 tarihine kadar da sürdürmüştür. Esasında komutayı 20 Aralık 2002 tarihine kadar almasına rağmen hiçbir ülkenin ISAF'ın komutasını almaya hazır olmaması nedeniyle görev tarihi uzatılmıştır.¹⁷⁴ Bu dönem içerisinde Türk Silahlı Kuvvetleri 1300 personelden oluşan katkısı ile ISAF'a başarı ile liderlik etmiştir. Halen UGYK Harekâtı'na 45 ülkeden, yaklaşık 90.000 personel katılmaktadır.

1948 yılında kurulan UNTSO'dan itibaren bugüne kadar toplam 63 Barış Koruma Harekâtı icra edilmiştir. Bunlardan 48'i tamamlanmış, 15'i ise görevine hala devam etmektedir. Devam eden BM Barış Koruma Harekatları Tablo 3.1'de görülmektedir.

¹⁷³Selim Patan, "Afganistan Türk Görev Kuvveti Komutanlığı", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Nisan 2010, Sayı 404, Yıl 129, s.66-71.

¹⁷⁴Hilmi Akın Zorlu, "A First in NATO: Peace Operations in Afghanistan", Perceptions, Journal of International Affairs, 8(4), Aralık 2003, s.35-38.

Tablo 3.1 Devam Eden BM Barışı Koruma Harekatlarına İlişkin Sayısal Bilgiler¹⁷⁵

S.Nu	BM Barışı Koruma Harekâtının Adı	Sorumluluk Sahası	Personel Mevcudu
1	MINURCAT	Orta Afrika Cumhuriyeti ve Çad	2333
2	UNAMID	Sudan'ın Darfur Bölgesi	21816
3	UNMIS	Sudan(Darfur bölgesi hariç)	10603
4	UNOCI	Fildişi Sahili	8554
5	UNMIL	Liberya	9369
6	MONUSCO	Demokratik Kongo Cumhuriyeti	19685
7	MINURSO	Batı Sahara	224
8	MINUSTAH	Haiti	11568
9	UNMIT	Timor-Leste (Doğu Timor)	1507
10	UNMOGIP	Jammu/Keşmir Bölgesi	44
11	UNFICYP	Kıbrıs	926
12	UNMIK	Kosova	14
13	UNDOF	Golan Tepeleri	1037
14	UNIFIL	Güney Lübnan	11713
15	UNTSO	Orta Doğu (İsrail, Mısır, Suriye, Lübnan)	150
TOPLAM			99543

¹⁷⁵Savaş Celepoğlu, Deniz Ay, "Birleşmiş Milletler ve Türkiye", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı:407, Yıl:130, Ocak 2011, s.47-55.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ'NİN BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARI'NA KATILIMI

1. Genel

Türkiye yakın çevresinde gerek nitelik gerekse de nicelik açısından güçlü bir orduya sahiptir. Bu nedenle Türkiye tarihsel olarak askeri yapı ve kültüre yatkındır. Türk tarihi incelendiğinde Türk milleti için askerliğin en önem verilen geleneksel kurumlarından olduğu söylenebilir. TSK'nın gerek Türkiye'de gerekse de diğer ülke silahlı kuvvetleri arasında saygınlığı çok fazladır.¹⁷⁶ 1990'larda halkın sadece %50'si politik sisteme güvenirken, TSK'ya olan güven %92 civarındaydı. 2000'lerin başında da TSK'ya güven %88 oranında olduğu görülmektedir.¹⁷⁷ 2008 yılında ise TSK'ya olan güven bilinçli ve sürekli karalamalara rağmen %79'dur.¹⁷⁸ Oranın uzun yıllardır yüksek olması iç ve dış tehditlere karşı en önemli kurum olan TSK'nın laik ve Batıya dönük bir kurum olması ile birlikte aynı zamanda da din ve geleneğin de sürmesini isteyen ikili bir yapıda olmasında ve Türk askerlik kültüründe aranmalıdır. Türk Ordusu, Türk milleti kadar köklü ve çok eski bir geçmişin sahibidir. Türkler tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren Ordu-Millet anlayışına sahip olmuştur. İlk Türk devletleri gerek coğrafi şartlar gerekse de toplumsal olaylar içinde hep askeri önceliklere göre gelişmiştir. Türkiye'de askerlik kültürü derin bir birikime dayanır. Hiçbir kurum ya da toplum içerisinde yaşadığı kültür ortamından kendisini soyutlayamaz. Türk toplumunun geleneğinde ve düşünce yapısında askerlik kurumunun çok önemli bir yeri vardır.¹⁷⁹ Türk vatandaşının en içtenlikle yaptığı yükümlülük askerlik görevidir. Her vatandaş bu görevi kutsal bilir. Kışlalar bir halk okulu gibidir. Orada bedenlen ve ruhen olgunlaşır, sorumluluk almayı öğrenir. Ayrıca vatandaşlık sorumlulukları kapsamında okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma öğretilir. Bu nedenle Türk halkı TSK'yı yalnız dış tehditlere karşı ülkeyi koruyan olarak değil aynı zamanda

¹⁷⁶Joseph Soeters, Erhan Tanercan, Kadir Varoğlu, Ünsal Sığırı, "Barış Gücü Operasyonlarında Türkiye-Hollanda Buluşması", Uluslararası İlişkiler, Cilt:III, Sayı:11, Güz 2006, s.75.

¹⁷⁷M.Heper, A. Güney, "The Military and the Consolidation of Democracy: The Recent Turkish Experience", Armed Forces and Society, Cilt:XXVI, No:4, 2000, s.635-657.

¹⁷⁸Bkz.<<http://www.timeturk.com/tr/2008/09/16/halkin-tsk-ya-olan-guveni-neden-dustu.html>> (01.03.2011).

¹⁷⁹Suat İlhan, *Türk Askeri Kültürünün Tarihi Gelişmesi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1999, s.13-19.

Atatürk ilkelerinin garantisi, çağdaş ve uygar bir toplum seviyesine ulaşmanın sembolü olarak görülür ve güvenirlir.¹⁸⁰

Türk Ordusunun ülke içerisinde sosyo-politik bir rolü vardır. TSK'nın varlık amacı Türk milletine sarsılmaz bir bağlılıkla hizmet etmektir. Türk askeri milletinin verdiği görevleri ve onların isteklerini büyük bir istek ve bağlılıkla yerine getirir. TSK bu nedenle büyük bir öneme sahip sosyo-politik bir kurum olarak düşünülebilir.¹⁸¹ Türkiye'de ordunun sosyo-politik rolünü daha iyi anlamak için çağdaş gerçekler ve geçmişteki oluşumlar arasında bağlantı kurmak gerekmektedir. Türkiye'nin modernleşmesinin temelinde Türk Ordusunun askeri alandaki değişimi ve gelişimi yatmaktadır.¹⁸² Türk tarihi boyunca yenilik hareketleri hep Ordu tarafından başlatılmıştır. Türk Ordusu iki yüzyılı aşkındır gerek Osmanlı İmparatorluğunun gerekse de Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli yenilikçi unsuru olma özelliğini sürdürmektedir.¹⁸³

TSK, sosyo-politik rolü gereği Türk dış politikasının da belirleyici aktörlerinden biridir. TSK, özellikle barışı koruma harekâtları içerisinde Türkiye'nin dış politikasındaki etkinliğini artırmaktadır. TSK, disiplini, profesyonelliği ve yardımseverliği ve icra ettiği görevlerle barışı koruma harekâtlarına katılan diğer ülke silahlı kuvvetlerinin imtina ettiği bir ordudur. Yabancı ülke silahlı kuvvetler personeli Türk Subaylarına çok büyük bir saygı duymaktadırlar.¹⁸⁴

Türkiye Soğuk Savaş yıllarında hiçbir BM Barışı Koruma Harekâtları'na katılmamış, sadece Kore Savaşı'na tugay seviyesinde bir birlik göndererek dünya barışına katkı sağlamıştır. Soğuk Savaşın bitimini müteakip Somali'den Bosna Hersek'e, Doğu Timor'dan Arnavutluk'a kadar icra edilen birçok BM Barışı Koruma Harekâtına farklı seviyelerde iştirak etmiştir. Çok az sayıda personelle katıldığı BM Barışı Koruma Harekâtları'nda dahi etkinliği ile dünya barışına büyük katkılarda bulunmuştur. Bunda hiç şüphesiz Türkiye'nin jeopolitik konumu ve halkının çok büyük bir kısmı Müslüman olan

¹⁸⁰Suat İlhan, "Askerlik", Milli Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler, Ankara, AKM Yayını, No:46, 1990, s.323-325.

¹⁸¹Orhan Türkdoğan, *Osmanlı'dan Günümüze Türk Toplu Yapısı*, İstanbul, Çamlıca yayınları, 2002, s.35-48.

¹⁸²Joseph Soeters, Erhan Tanercan, Kadir Varoğlu, Ünsal Sığırı, "Barış Gücü Operasyonlarında Türkiye-Hollanda Buluşması", Uluslararası İlişkiler, Cilt:III, Sayı:11, Güz 2006, s.80-81.

¹⁸³Aydın Taneri, *Türk Devlet Geleneği Dün-Bugün*, Milli Eğitim Basımevi, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları, No:2435, İstanbul 1997, s.56-65.

¹⁸⁴Joseph Soeters, Erhan Tanercan, Kadir Varoğlu, Ünsal Sığırı, "Barış Gücü...", s.82.

laik bir ülke olması başat rol oynamaktadır. 2011 yılı itibariyle tüm dünyada süren 15 BM barışı koruma harekâtından¹⁸⁵ 5'ine aktif olarak katılmakta ve bu harekâtlarda 2550 personel bulundurmaktadır.¹⁸⁶ TSK'nın aktif olarak geçmişte katıldığı ve halen devam eden barışı koruma hareketlerine katılımına ilişkin bilgiler Tablo 4.1'de görülmektedir.

Tablo 4.1. TSK'nın Barışı Koruma Harekatlarına Katılımı¹⁸⁷

SNu.	Lider	Harekâtın Adı	Ülke	Tarih
1	BM	UNOSOM	Somali	02 Ocak1993-22 Şubat 1994
2		UNPROFOR	Bosna Hersek	04 Ağustos1993- 31 Aralık 1995
3		UNIFIL	Lübnan	20 Ekim 2006-
4	NATO	IFOR/SFOR	Bosna Hersek	20 Aralık 1995-02 Aralık 2004
5		SHARP GUARD	Adriatik(BosnaHersek)	13 Temmuz 1992-02 Ekim 1996
6		DENY FLIGHT	Bosna-Hersek	13 Temmuz 1992-02 Ekim 1996
7		Essential Harvest,Amber Fox, Allied Harmony, Concordia ve Proxima Harekatı	Makedonya	27 Ağustos –20 Ekim 2001
8		Katrina Kasırgası Sonrası İnsani Yardım	ABD	30 Eylül – 08 Ekim 2005
9		Pakistan 2005 Depremi Sonrası İnsani Yardım	Pakistan	12 Ekim 2005
10		AFOR (İnsani Yardım)	Arnavutluk	18 Mayıs – 07 Eylül
11		KFOR	Kosova	04 Temmuz 1999 -
12		ISAF	Afganistan	20 Haziran 2002 -
13		Darfur Misyonu	Sudan	05 Ağustos 2006-Aralık 2007
14	AGİT	ALBA	Arnavutluk	16 Nisan –01 Ağustos 1997
15	AB	ALTHEA	Bosna-Hersek	02 Aralık 2004 -
16	Bölgesel	Birleşik Görev Gücü	Somali, Arap Denizi	Şubat 2009-

¹⁸⁵ BM Resmi İnternet Sitesi. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/current.shtml>> (03.03.2011).

¹⁸⁶ TSK Resmi İnternet Sitesi.

<http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahl%C3%9C%20Kuvvetlerin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm> (05.02.2011).

¹⁸⁷Savaş Celepoğlu, Deniz Ay, “Birleşmiş Milletler...”, s.47-55.

TSK'nın barışı koruma harekâtlarına hem birlik göndermiş hem de gözlemci personel göndererek sadece gözlemci misyonlarına katkıda bulunmuştur. Bu bölümde öncelikle TSK'nın birlik göndererek aktif olarak katıldığı barışı koruma harekâtlarına katılımını, daha sonra da sadece gözlemci personel göndererek iştirak ettiği gözlemci misyonlarına katılımını ve etkilerini inceleyeceğiz.

2. Türk Silahlı Kuvvetleri ve UNOSOM

İç savaş yaşayan Somali'de yaklaşık bir milyon kişi mülteci durumuna düştü ve yaklaşık beş milyon kişi açlık ve hastalık tehdidi altında kaldı. BM Güvenlik Konseyi, Somali'ye yapılacak insani yardımların güvence altına almak ve silah ambargosunu denetlemek amacıyla Ağustos 1992'de UNOSOM-I harekâtına başlamıştır.¹⁸⁸ UNOSOM I harekâtından beklenen başarı sağlanamayınca 3 Aralık 1992'de ABD liderliğinde UNITAF harekâtı ve hemen arkasından ise UNOSOM-II harekâtı başlatılmıştır.

Somali'nin geçmişte Osmanlı İmparatorluğu'nun Habeş eyaletine bağlı bir bölge olması nedeniyle Türk insanı ile yerel halk arasındaki tarihi ve dini bağlar ile yakın dostluk ilişkileri Somali halkının gözünde Türk askerini farklı kılıyordu. Bu nedenle harekâta iştirak eden asker sayısından ziyade Türkiye'nin harekâta katılması BM tarafından daha fazla önemseniyordu.¹⁸⁹ TBMM'nin 08 Aralık 1992 tarihinde aldığı kararla TSK, Umut Operasyonu adı altında icra edilen BM Barışı Koruma harekâtına 02 Ocak 1993- 22 Şubat 1994 tarihleri arasında yaklaşık 300 kişilik bölük seviyesinde bir birlikle iştirak etmiştir. 35.000 kişinin katıldığı bir harekâta 300 kişilik bir kuvvet ile iştirak etmemize rağmen yerli halkın askerlerimize olan olumlu ve sevecen yaklaşımı UNOSOM II harekâtının komutasının bir Türk generaline verilmesinde etkili olmuştur.¹⁹⁰ Çevik Bir bu görevi Mayıs 1993'den itibaren yaklaşık 9 ay sürdürmüştür.¹⁹¹

“Dünyanın filan yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla alakadar olmalıyız. Hadise ne kadar uzak olursa olsun bu esastan şaşmamak lazımdır” diyen Atatürk'ün fikri

¹⁸⁸ BM Resmi İnternet Sitesi.

<<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unsom1backgr1.html>> (03.02.2011).

¹⁸⁹ Sadi Çaycı, “Umut Harekatı...”, s.42-45.

¹⁹⁰ Ibid, s.46-47.

¹⁹¹ Çevik Bir, *Somali'ye Bir Umut*, Sabah Yayınları, İstanbul, 1999, s.46.

önderliğinde¹⁹² TSK personeli, üstün vazife anlayışı ile UNOSOM I-II harekâtlarında başarıyla görev yapmıştır.

TSK'nın UNOSOM harekâtına katılması ve özellikle de UNOSOM II'de komutayı devralması Türkiye'nin BM Barışı Koruma Harekâtları'nda büyük bir tecrübe kazanmasını sağlamıştır.¹⁹³ Türkiye'nin Somali'ye asker göndermesi iki açıdan önemlidir. Birincisi Kore Savaşı dışında ilk kez yabancı bir ülkeye asker gönderilmiştir. İkinci olarak ise Türkiye ilk defa barışı koruma harekâtında çok uluslu bir gücün komutanlığını üstlenmiştir.¹⁹⁴ Bu tecrübe ileriki zamanlarda TSK'nın Barışı Koruma Harekâtları'ndaki çok uluslu birlikleri komuta etme ve birleşik harekât planlama yeteneklerine olumlu bir katkı sağlayacaktır.

3. Türk Silahlı Kuvvetleri ve UNPROFOR

Balkanlar gerek stratejik konumu gerekse de uzun yıllar Osmanlı hâkimiyetinde kalmaları sebebiyle Türkiye için çok önemlidir. Bölgede Boşnak, Pomak ve Arnavut başta olmak üzere yaklaşık on milyon Müslüman yaşamaktadır. Bu Müslümanların dinleri dışında aralarındaki tek ortak nokta Osmanlı tarihi ve kültürüdür. Türkiye bölgesinde barış ve istikrarın sağlanmasında Balkanların stratejik önemi bildiğinden dış politikasında daima Balkanlara önem vermiştir.

Soğuk Savaş döneminde Balkan devletleri arasındaki kutuplaşma nedeniyle birçok devlet ABD ve SSCB'nin etkisinde kalmıştır. Türkiye ise bu dönemde NATO üyesi olarak bölgesel güvenliğin devamı yönünde çaba sarf etmiştir.¹⁹⁵ Soğuk Savaşın bitmesi ile birlikte Balkanlarda meydana gelen istikrarsızlık ve otorite boşlukları ortaya çıkmıştır. Balkanlarda özellikle Yugoslavya'nın dağılmasından sonra meydana gelen karışıklıklar esnasında Türkiye bölgesel barış ve güvenliğin sağlanmasına olan katkısını daha da

¹⁹²Ulus gazetesi, 20 Mart 1937

¹⁹³Çevik Bir, *Somali'ye Bir...*, s.12-15.

¹⁹⁴Gökhan Koçer, "Türkiye'nin Barışı Destekleme Harekatlarına Katkısı", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt III, Sayı:11, Güz 2006, s.50.

¹⁹⁵Mehmet Gönübol, *Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1995*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 1996, s.257-262.

artırmış ve çok taraflı aktif bir politika izleyerek geçmişte yaşanan kutuplaşmanın tekrar yaşanmaması için bölge ülkeleri ile her türlü işbirliğini geliştirmeye çabalamıştır.¹⁹⁶

Yugoslavya dağılmadan önce çok sayıda dinin ve etnik mezhebin birlikte yaşadığı bir ülkeydi. Bu ülkeyi hiç şüphesiz bir arada tutan Tito ve onun ilkeleriydi. Tito'nun ölümü ile birlikte ülke tutkalını yitirmiş ve Tito'nun ilkeleri çürümeye başlamıştır. 1980'lerin ilk yarısında etkili olan ekonomik resesyon Yugoslavya'yı zor duruma düşürmüştü ve Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetler arasındaki ekonomik gelişmişlik çıtası açık bir biçimde görülmeye başlanmıştır.¹⁹⁷ Hırvatlar ve Sırların daha geniş topraklara sahip olma arzusu iç savaşı başlatmış ve Bosna Hersek de kendini bu savaşın içinde bulmuştur.

Bosna Hersek Parlamentosu'nun 15 Ekim 1991'de almış olduğu bağımsızlık kararı 29 Şubat 1992'de yapılan referandum sonucu kabul edilince Sırların önce topçuları ile hedef ayırt etmeksizin icra ettiği top atışları ve daha sonra birçok sivil vahşice katletmesi ile Sırlar 1992 sonlarında Bosna Hersek'in yarısından fazlasını ele geçirmiştir. Türkiye bu vahşet karşısında sorunun barışçı yollardan çözümü ve özellikle Bosna'daki katliamın durdurulması için tüm barış girişimlerini desteklemiştir. 1992 yılının Şubat ayında Türkiye, Bosna Hersek ve Hırvatistan'da görev yapan BM Barışı Koruma Kuvvetine katılmak için başvurmuş fakat BM Güvenlik Konseyi, Türkiye'nin Bosna Hersek ile tarihsel bağları nedeniyle bölge ile tarihsel yakınlığı olan ülkelerin UNPROFOR'a katılımına engel oluşturan geleneksel ilke kararına atıfla başvuruyu uzun süre kabul etmemiştir. Sırlar da Balkanların uzun yıllar Türk hâkimiyeti altında kalması nedeniyle tarafsız olamayacağını ileri sürmüştür. Yunanistan ve Rum Kesimi ise Türkiye'nin UNPROFOR'a katılımına itiraz etmiştir.¹⁹⁸

Katliamların giderek daha da artması ve NATO'nun 9 Şubat 1994 tarihli ultimatoma kararı ardından bölgede ortaya çıkan yeni durum UNPROFOR'un acilen takviye edilmesini gündeme getirmiştir. 23 Şubat 1994 tarihinde BM Genel Sekreteri BM Daimi Temsilciliğimize UNPROFOR birliklerinin komutanı tarafından bildirilen acil ihtiyaç kapsamında Türkiye'den 1000 kişilik bir lojistik taburu, 500 kişilik bir istihkâm taburu ve

¹⁹⁶Osman Metin Öztürk, "Türk Dış Politikasında Balkanlar", Balkan Diplomasisi, ASAM yayınları, Ankara, 2001, s.16-32.

¹⁹⁷Oral Sander, *Siyasi Tarih...*, s.576-577.

¹⁹⁸Oya Akgönenç, "Türklerin Balkanlar ve Bosna'daki Yeni Katkılarına Bir Örnek: Bosna'da Türk Tugayı", Yeni Türkiye, Cilt:3, Sayı:16, Temmuz-Ağustos 1997, s.1847-1848.

1200 kişilik bir mekanize piyade taburu olmak üzere toplam 2700 kişilik bir kuvvet tahsis edilmesini istemiştir. Daimi Temsilciliğimiz tarafından bu isteği kabul ettiğimizi ve kuvvetin yapısı ile ilgili müzakereler için UNPROFOR yetkilileri ile gerekli temasları yapmaya hazır olduğumuz bildirilmiştir. Daha sonra BM'nin bütçe sıkıntısı nedeniyle BM Güvenlik Konseyi asker sayısını azaltmış ve 22 Mart 1994 tarihli karar ile UNPROFOR'a Türk birliği katılmasını onaylamıştır. Bu karar üzerine Türk askeri 24-27 Haziran 1994 tarihlerinde Hırvatistan'ın Split limanına intikal etmiş ve 18 Temmuz 1994 tarihinde ise istihkam ve lojistik birliklerle takviyeli 1400 kişiden oluşan bir mekanize piyade taburumuz Zenica'ya konuşularak UNPROFOR bünyesinde göreve başlamıştır.¹⁹⁹

Türkiye'nin krizdeki yapıcı tavırlarına rağmen BM, Türk birliklerinin tarafsızlığını sorgulama ihtiyacını duymuş ve 2 tane Sırp ve Hırvat kilisesinin onarım faaliyetleri ile Türkiye'nin tavrı test edilmiştir. Türk Ordusu verilen bu iki görevi kısa sürede başarı ile tamamlayarak bitiriliş tarihinden önce ilgililere teslim etmiştir. BM tarafından verilen bu iki görev askerlerimizin moralini bozmayı hedeflese de başta subaylar olmak üzere tüm askerlerimizi daha da kamçulamıştır.²⁰⁰ Birliğimiz daha sonra ayırım hattında keşif ve devriye görevleri, kontrol noktası tesisi, şehir içi devriye ve tarafların askeri faaliyetlerinin kontrolü görevlerinde bulunmuştur.

UNPROFOR birlikleri barışı koruma kuvvetlerinin görev anlayışı içerisinde olaylara müdahale etmemiş ve olayları sadece gözlemlemek ve rapor etmekle yetinmiştir. Dolayısıyla BM Güvenlik Konseyi'nin UNPROFOR'a verdiği görevleri tam olarak yerine getirememiş ve BM tarafından güvenli bölge ilan edilen Srebrenitsa ve Zepa'nın Sırpların eline geçmesine seyirci kalmıştır. UNPROFOR zaman içerisinde de kendi personelini bile korumaktan aciz duruma düşmüş ve çeşitli olaylar karşısında kararsız kalarak itibarını ve caydırıcılığını yitirmiştir.²⁰¹

Dayton anlaşması savaşı bitirmesi açısından olumlu karşılanmış olsa da tamamlanmış bir barış anlaşması değildi. NATO'nun hava saldırıları dışında büyük bir kara harekatı gerçekleştirme düşüncesi olmaması nedeniyle optimum bir çözüm

¹⁹⁹Bosna Hersek Gerçeği, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul, Nisan 1995, s. 50-51.

²⁰⁰Mustafa Aksaç, "Türkiye'nin Balkanlardaki Barışı Destek Harekâtına Katkılarının Dış ve Güvenlik Politikasına Yansımaları" Harp Akademileri Dergisi, Yıl:6, Sayı:18,Ekim 2006, s.36.

²⁰¹Donald M.Snow, *Peacekeeping, Peacemaking and Peace-enforcement: The U.S. Role in the New International Order*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Pennsylvania, 1993, s.20-23.

olmuştur.²⁰² Dayton anlaşmasının taraflarca imzalanması sonrasında anlaşmadaki koşulların gerçekleşmesi ve anlaşmanın uygulamaya konulmasını sağlama görevi BM Güvenlik Konseyi tarafından NATO'ya verilmiştir. Bunun üzerine UNPROFOR'un harekât kontrolüne verilen Türk Barış Kuvvetleri takviye edilerek tugay seviyesine çıkarılmış ve NATO komutasındaki Barış Uygulama Gücü(IFOR)'ne tahsis edilmiştir. IFOR görevi devralır devralmaz erken başarılarından dolayı bölgede güvenli bir ortam oluşturdu. Barışın tesisi için sivil unsurlarla ortak başarılı çalışmalara yönetti ve mevcut kaynaklar içerisinde mültecilerin evlerine dönüşü, hukukun tesisi, savaş suçlarını soruşturma gibi birçok alanda olumlu çabaları bölgede uzun süreli bir barışın oluşmasına büyük katkı sağladı. UNPROFOR ve IFOR harekâtı paralelinde Adriyatik'te icra edilen SHARP GUARD harekâtına Türk Deniz Kuvvetlerinden 2 firkateyn, akaryakıt gemileri, mayın karşı tedbirleri gemileri görevlendirilmiştir. Bu kapsamda 13 Temmuz 1992- 02 Ekim 1996 tarihleri arasında toplam 18 firkateyn/muhrip, 2 denizaltı, 4 akaryakıt gemisi ve yaklaşık 5000 personel görev yapmıştır.²⁰³ Bosna Hersek üzerinde uçuş yasağına ilişkin BM tarafından alınan kararın uygulanmasını denetlemek için oluşturulan güce Türkiye 18 adet F-16 filosu ile katılmıştır. 20 Aralık 1996 tarihinde IFOR görevini tamamlayarak yerini NATO İstikrar Gücü(SFOR)'ne bırakmıştır. NATO bölgede meydana gelen gelişmeler sonucunda yeniden yapılanmaya gitmiş ve bu kapsamda Türk Barış Tugayı küçülerek Tabur Görev Kuvveti seviyesine düşürülmüştür. Türk Tabur Görev Kuvveti'nin görevi tarafların barış anlaşmasına uyumunu denetlemek, anlaşmanın uygulanması için bölgede istikrar oluşumuna katkı sağlamak olmuştur. SFOR görevi 02 Aralık 2004 tarihinde Avrupa Birliği(AB) tarafından oluşturulan AB İstikrar Gücü(EUFOR)'ne devretmiştir. AB liderliğinde 02 Aralık 2004'den itibaren icra edilen ALTHEA harekâtına Türk birliği 255 askeri ile katkı sağlamaya devam etmektedir. Misyon hala görevine devam etmektedir.²⁰⁴

²⁰²Edward N. Luttwak, "Toward Post-Heroic Warfare", Foreign Affairs, Volume: 74, Number:3, May/June 1995, s.120-121.

²⁰³TSK Resmi İnternet Sitesi.

<http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahl%C4%B1_Kuvvetlerin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm> (05.02.2011)

²⁰⁴TSK Resmi İnternet Sitesi.

4. Türk Silahlı Kuvvetleri ve ISAF

ABD'nin 11 Eylül 2001 tarihinde uğramış olduğu terör saldırısı sonrasında Afganistan'da birbirinden bağımsız iki ayrı uluslararası harekât başlatılmıştır. Bunlardan ilki Sürekli Özgürlük Harekâtı(OEF), ikincisi ise Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti(ISAF)'dir. 11 Eylül terör saldırılarının ve olabilecek benzer saldırıların uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturması ve barış ve güvenliğin sağlanması amacıyla; BM Güvenlik Konseyinin 28 Eylül 2001 tarihinde almış olduğu 1373 sayılı kararına dayanarak 07 Ekim 2001 tarihinden itibaren ABD liderliğinde OEF Harekâtı icra edilmeye başlanmıştır. Koalisyon kuvvetleri tarafından icra edilmekte olan harekâtın ana hedefi, Afganistan'da terörizm ile mücadele etmektir.²⁰⁵

OEF harekâtına paralel olarak Afganistan'daki durumun uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturması, Afganistan'ın ulusal bütünlüğü ve bağımsızlığının desteklenmesi, barış ve güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunulması, Kabil ve çevresinin güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olmak amacıyla 05 Aralık 2001 tarihli Bonn Anlaşması ve 20 Aralık 2001 tarihli 1386 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı gereği 16 Şubat 2002 tarihinde ISAF başlatılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi(TBMM) 10 Ekim 2001 tarihinde, Anayasamızın 92'nci maddesine dayanarak Afganistan'a kuvvet gönderilmesine izin veren kararı gereği ISAF'a katkıda bulunmaya başlamıştır. ISAF, 16 Şubat 2002 tarihinde İngiltere'nin liderliği ile başlamıştır. Türkiye, başlangıçtan beri ISAF'a aktif olarak katkıda bulunan ülkelerden biri olarak Haziran 2002 – Şubat 2003 tarihleri arasında 1300 personelden oluşan katkısı ile ISAF'ın ikinci ve yedinci dönemine liderlik etmiştir. ISAF'ın altıncı döneminde NATO'ya tahsis edilen 3'üncü Kolordu Komutanlığı ile Şubat-Ağustos 2005 Tarihleri arasında 30 ülkeden oluşan 1450'si Türk, 8000 personele komuta etmiş, NATO komuta kontrol yapısı içerisinde bulunan Kabil Uluslararası Havaalanı da bu süre

<[http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahlı %20Kuvvetlerin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm](http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahl%C4%B1_Kuvvetlerin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm) > (05.02.2011)

²⁰⁵Selim Patan, "Afganistan Türk...", s.65

içerisinde Türkiye tarafından işletilmiştir. Türkiye 06 Nisan – 06 Aralık 2007 tarihleri arasında da Kabil Bölge Komutanlığı'nda lider ülke sorumluluğu üstlenmiştir.²⁰⁶

ISAF'ın liderliği, 11 Ağustos 2003 tarihinde alınan Askeri Komuta kararı ile NATO tarafından üstlenilmiş ve harekât, gelişen zaman ve durum çerçevesinde NATO'nun en önemli harekâtı olmuştur. Halen ISAF'a 45 ülkeden, yaklaşık 90.000 personel katılmaktadır.²⁰⁷

ISAF, Kabil, Doğu, Batı, Kuzey, Güney ve Bölge Komutanlıkları olmak üzere beş bölge komutanlığı ve destek unsurlarından oluşmaktadır. ISAF Karargâhı'nın Afganistan Hükümeti, Afgan Güvenlik Kuvvetleri, NATO Kıdemli Sivil Temsilciliği ve OEF Harekâtı icra eden ABD kuvvetleri ile koordine yetkisi bulunmaktadır.

Türkiye, Afganistan'da tüm etnik unsurlara eşit yakınlıkta olacak şekilde, Afgan yönetimini desteklemek, Afganistan Milli Ordusunu eğitmek ve Afganistan halkına güvenlik, istikrar ve gelişme konusunda yardım etmek maksadıyla bulunmaktadır. Bu kapsamda, askeri tedbirlerin yanı sıra, Afgan halkının ihtiyaçlarının karşılanması, Afganistan'ın yeniden imarı, tüm askeri ve sivil kurumların tesisi ve idamesi son derece önemlidir. Bu açıdan Türkiye, Afganistan'a ISAF'ın başladığı tarihten bu yana kadar siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda önemli ve kapsamlı katkılarda bulunmuş ve bulunmaya da devam etmektedir.

Afganistan'da bulunan birliklerimiz Afganistan Türk Görev Kuvvet Komutanlığı altında görev yapmaktadır.

Türkiye, ikinci kez Kabil Bölge Komutanlığı görevini 01 Kasım 2009 tarihinden itibaren bir yıl süresince icra etmiştir. Böylece Türkiye'nin ISAF'a katkısı, tugay seviyesindeki birlik ile birlikte ISAF ve Kabil Bölge Komutanlığı Karargâhlarında görevlendirilen personel, Kabil Bölge Komutanlığına tahsisli iki Tabur Görev Kuvveti, 5 Harekât Yönlendirme ve İrtibat Timi, 1 helikopter birliği ve destek unsurları, Vardak ilinde görevli 1 Bölgesel İmar Ekibi, Mezar-ı Şerif bölgesinde görevli 1 Seçim Destek Birliği ve

²⁰⁶Ibid, s.66

²⁰⁷Ibid.

Afganistan eğitim kurumlarında görevlendirilen öğretmen/danışman personel ile 1794'e ulaşmıştır.²⁰⁸

Afganistan'da görev yapan Kabil Bölge Komutanlığı birlikleri kendi sorumluluk bölgesi içerisinde görev yaparak Afgan yönetimin desteklenmesi, Afganistan Milli Ordusunun eğitimi, Afgan halkına güvenlik, istikrar ve gelişme sağlanması konularında görev yapmaktadır. Birliklerimiz, terörle ve uyuşturucu ile mücadele görevleri ile mayın temizleme görevlerini icra etmemektedir. Birliklerimiz silahlı herhangi bir çatışmaya girmemiştir. Türk subaylarının mütevazı duruşu, halkla olan ilişkileri ve halkla hep iç içe olması ve tarihsel süreç içerisinde İslam'ın uzun yıllar bayraktarlığını yapmış bir ülke olması nedeniyle birliklerimize karşı herhangi bir saldırı olmamıştır.²⁰⁹ Bu nedenle zaman zaman diğer ülke askerlerinin Türk üniforması giyerek çarşı ve devriye görevlerine çıkmak istemesi Afgan halkının Türk askerine olan sevgisinin boyutunu ortaya koymaktadır.

Türkiye tarafından bugüne kadar Afganistan'a, yaklaşık 160 milyon ABD doları değerinde sivil/askeri yardım yapılmıştır. Bunun 60 milyon ABD doları TSK tarafından, 100 milyon ABD doları, Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Türkiye İşbirliği Kalkınma İdaresi Başkanlığı(TİKA) tarafından yapılmıştır. 2012 yılına kadar toplam tutarın 200 milyon ABD doları olması planlanmaktadır. Bugüne kadar Afganistan'da 4 hastane, 6 sağlık kliniği, 2 seyyar klinik tamir ve inşa edilmiş, askeri dikimevi modernize edilmiş ve Afgan halkına Türkiye'de ücretsiz tedavi imkânı sağlanmıştır.²¹⁰

Sivil-asker iş birliği faaliyetleri kapsamında, görev yapılan bölgelerde yaşayan fakir ve yardıma muhtaç halka gıda, giyecek ve yakacak yardımları yapılmaktadır. Hac dönemlerinde de hac paketleri hazırlanarak hacılara dağıtılmakta ve hacılar törenle uğurlanmaktadırlar. Bu gibi yardımlar Afgan halkı tarafından çok olumlu karşılanmakta ve özellikle Cuma günleri birçok camiye Türk bayrakları asılmaktadır.²¹¹ Türk birlikleri tarafından yoğun olarak meslek kazandırma kursları açılarak halka kurslar verilmekte ve böylelikle Afganistan'da nitelikli bir iş gücü yaratılmaya çalışılmaktadır.

²⁰⁸Ibid, s.67.

²⁰⁹Ibid.

²¹⁰Ibid. s.68

²¹¹Ibid.

Afgan halkı, Kabil’de bulunan Türk Kışlası’ndaki hastanede Türk doktorları tarafından ücretsiz olarak muayene ve tedavi edilmektedir. Ayrıca, Afganistan’da tedavisi mümkün olmayan bazı hastalar da Türkiye’ye getirilmekte ve tedavisinin tamamlanmasına müteakip tekrar Afganistan’a gönderilmektedir. Türkiye tüm muayene ve tedaviler ile ulaşım masraflarını karşılamaktadır. Afganistan’a sağlık alanında ilaç ve tıbbi yardımlar dahil olmak üzere şu ana kadar 10 milyon ABD doları tutarında yardım yapılmıştır. Bugüne kadar Afganistan Türk Görev Kuvveti Komutanlığı tarafından muayene ve tedavi edilen Afganlı hasta sayısı 99.494’tür. Afganistan genelinde; 4 hastane, 6 sağlık kliniği, 2 seyyar klinik tamir veya inşa edilmiştir. Afganistan genelinde 2 hastane(Kabil Atatürk Hastanesi, Faryab Türk-Afgan Dostluk Hastanesi) ve 2 klinik Türkiye tarafından halen işletilmektedir.²¹²

Afganistan’da bugüne kadar toplam 41 ilk ve ortaokul inşa edilmiş veya onarılmış, gerekli eğitim ve malzeme desteği sağlanmıştır. Bu kapsamda 56.000 öğrenciye öğrenim imkânı sunulmuştur. Kız çocukları için 1 lise, kadın gelişim merkezi inşa edilmiştir. Afgan eğitim kurumlarına yapılan yardımlar ve danışman/öğretmen katkıları kapsamında 2005 yılından beri Afganistan Kara Harp Okuluna danışman subaylar ile birlikte eğitici malzeme desteği sağlanmaktadır. Halen Türkçe ve tarih öğretmenleri de dahil olmak üzere 16 Subay Afganistan Harp Okulu’nda görev yapmaktadır. Okulun eğitim ve öğretim sistemi ile yaşam alanlarının iyileştirilmesi maksadıyla çalışmalar yürütülmekte; dershanelerin inşası, akademik yayınların Türkçe ve İngilizceden Afgan diline çevrilmesine destek sağlanmaktadır. Okulun Türk Kara Harp Okulu ile yakın ilişki içinde bulunması maksadıyla da karşılıklı ziyaretler planlanmakta, öğrencilerin ve akademik personelin Türk eğitim sistemini yakından tanımaları sağlanmaktadır. Okulda açılan Türkçe dershanesi ile Türkçe yabancı dil olarak seçen öğrencilerin dil eğitimine katkı sağlanmakta, eğitimde dereceye girenlerin Türkiye’ye düzenlenen geziye katılımı ve Harp Okulu sonrası Harp Akademileri ve Komando İhtisas eğitimlerine öncelikli katılımı sağlanmaktadır.²¹³

Türkiye, 2007 yılında alınan kararla modern bir eğitim kurumu haline getirmek maksadıyla Afganistan Askeri Lisesi’nin inşa sorumluluğunu üstlenmiştir. Okulun inşaatı

²¹²Ibid, s.69

²¹³Ibid.

tamamlanarak eğitim ve öğretim faaliyetlerine açılmıştır. Afganistan Askeri Lisesi'nde de Türkçe ve bilgisayar öğretmenleri de dahil olmak üzere 11 Subayımız görev yapmaktadır. Ayrıca okula altyapı ve eğitim yardımcı malzemesi desteği sağlanmaktadır. Türkiye'den görevlendirilen öğretmenlerin nezaretinde Afganistan Savunma Bakanlığı Türkçe Dershanesi'nde, Türkçe öğrenmek isteyen Afgan personele Türkçe eğitimi verilmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'den Ankara Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi(TÖMER)'den temin edilen ders kitapları ve eğitim yardımcıları düzenli olarak gönderilmektedir. Her yıl, Afganistan'daki diğer dershanelerden ve Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 15 ayrı ülkede kurulan 19 Türkçe dershanesinden seçilen öğrenciler ile birlikte Türkiye 'de bir hafta süreli gezi de düzenlenmektedir.²¹⁴

Afganistan'daki yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yerel yönetimlere danışmanlık yapılması, eğitim ve sağlık gibi sektörlerde Afgan halkına yardım edilmesi ve altyapı yatırımları gibi Afganistan'ın yeniden imar edilmesi faaliyetlerine katkıda bulunmak amacıyla Türkiye tarafından 20 Kasım 2006 tarihinde Vardak ilinde Bölgesel İmar Ekibi teşkil edilerek faaliyete geçilmiştir. Vardak Bölgesel İmar Ekibi, Sivil Koordinatörlük ve Askeri Birlik Komutanlığı'ndan oluşmaktadır. Sivil Koordinatörlük ve Askeri Birlik Komutanlığı, yardımların yapılması konusunda koordineli olarak çalışmaktadır. Vardak Bölgesel İmar Ekibi kuruluşundan bugüne kadar; 3 ilkokul, 1 halk dispenseri, 1 veteriner kliniği, 1 ziraat meslek okulu, 1 polis karakolu, 1 polis eğitim merkezi, 1 polis kontrol noktası, iki soğuk hava deposu, eğlence ve spor merkezi, çocuk parkları, su kuyuları, su deposu ve su iletim şebekesi inşa etmiştir. Ayrıca merkez caminin restorasyonu yapılarak ISAF'a katkı sağlanmıştır.²¹⁵

Afganistan'da, 20 Ağustos 2009 tarihinde yapılan bakanlık seçimlerini desteklemek amacıyla; Kuzey Bölge Komutanlığı'nın harekât kontrolünde görev yapmak üzere, 17 Temmuz 2009 tarihinden itibaren Mezar-ı Şerif ilinde bir seçim destek birliği görevlendirilmiştir. Birlik, zorlu geçen seçim sürecinde görevini en iyi şekilde icra etmiştir. Birlik, bölgede bulunduğu sürede ramazan ve bayram boyunca gıda yardımlarında da bulunarak Afgan halkının gönlünde taht kurmuştur. Afganistan Türk Görev Kuvvet

²¹⁴Ibid, s.70.

²¹⁵Ibid. s.71.

Komutanlığı Türk ulusunu en iyi şekilde temsil ederek Afgan halkı ile tarihten gelen sıcak ilişkileri artırarak Afganistan'ın kısa bir süre içerisinde kendi kendine yeterli hale gelmesini, müreffeh bir ülke olarak istikrar ve güvenliğini sürdürmesini sağlamaya devam edecektir.

5. Türk Silahlı Kuvvetleri ve UNIFIL

Ortadoğu'da yaşanmakta olan gerilim ve çatışmalar dünya siyasetinin başlıca gündemini oluşturmaya devam etmektedir. 2006 yılında yaşanan Lübnan - İsrail gerginliği ile birlikte Ortadoğu'da istikrar arayışları daha da belirsiz bir hal almıştır. 12 Temmuz 2006 tarihinde Hizbullah militanlarının sınırı geçerek üç İsraili askeri öldürmesine karşılık İsrail'in askeri operasyon başlatması ile İsrail ve Lübnan arasında büyük çaplı çatışmalar meydana gelmiştir. Yaklaşık bir ay süren çatışmalar sonunda taraflar ağır kayıplar vermiştir. Gerilim, ancak BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 sayılı kararının taraflarca onaylanması ile son bulmuştur.²¹⁶

BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu 1701 sayılı karar ile BM Lübnan Geçici Kuvveti(UNIFIL)'nin yeniden yapılandırılmasına ve uluslararası toplumda görünürlüğünün artırılmasına sebep olmuştur. UNIFIL'in temeli Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) üyelerinin Güney Lübnan'dan İsrail'e saldırımları ve sızmaları sonrasında İsrail'in bölgeyi işgali üzerine 19 Mart 1978 tarihinde BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 425 ve 426 sayılı kararlarına dayandığı görülmektedir. Bu iki karar doğrultusunda UNIFIL'e İsrail güçlerinin güvenli bir şekilde Güney Lübnan'dan çekilmesine nezaret edilmesi, barış ve güvenliğin yeniden sağlanması ve Lübnan Hükümeti'nin ülkenin güneyinde otoritesini tekrar sağlamasında yardım edilmesi görevleri verilmiştir. UNIFIL İsrail ile Lübnan arasında oluşturulan 121 km'lik Mavi Hat üzerinde görevine devam etmektedir. UNIFIL'in bugünkü yapısına kavuşması, İsrail ile Lübnan arasında 12 Temmuz 2006 tarihinde başlayan ve çok hızlı bir şekilde tırmanan çatışmalar sonucu olmuştur. Bir aydan fazla süren Lübnan krizi büyük can kaybına yol açmış ve Lübnan nüfusunun dörtte birini

²¹⁶Birol Sütçüoğlu, "Türkiye'nin BM Lübnan Geçici Kuvveti(UNIFIL)'ne Katkıları", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı:405, Yıl:129, Temmuz 2010 s.49.

oluşturan yaklaşık bir milyon kişi yerlerinden edilmiş ve sivil altyapı büyük ölçüde tahrip olmuştur.²¹⁷

Türkiye, Ortadoğu bölgesini etkileyen bu krizin çok ciddi boyutlar kazanma eğilimini görerek Lübnan krizinin başlangıcından itibaren bu tehlikeli gidişatın önlenmesi amacıyla yoğun çaba harcamıştır. Bu kapsamda Türkiye, Lübnan'daki insani sorunların hafifletilmesi için gerekli katkılarda bulunmuş, Lübnan ve Filistin halkına acil insani yardımları sürdürmüştür. 24 ve 25 Temmuz 2006 tarihlerinde Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı yüzer unsurlarından; TCG Gelibolu(F-493) Fırkateyni, TCG Bartın(F-504) Korveti ve TCG İskenderun(A-1600) Personel Nakliye Gemisi'nden müteşekkil tahliye görev birliği, Lübnan'da yaşanan çatışmalar nedeniyle can güvenliği olmayan vatandaşlarımızı Beyrut limanından Mersin'e tahliye etmiştir. Bu süreçte Lübnan'dan iki bin vatandaşımızın Türkiye'ye dönüşünün yanı sıra on binden fazla üçüncü ülke vatandaşının Türkiye üzerinden tahliyesi sağlanmıştır. Ayrıca Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı yüzer unsurlarından TCG Bafra(F-505) Korveti insani yardım amacıyla bağışlanan ilaç ve tıbbi malzemeleri 30 Temmuz 2006'da Beyrut/Lübnan'a intikal ettirmiştir.²¹⁸

Tarafların 14 Ağustos 2006 tarihi itibarıyla uyacakları 1701 sayılı karar çatışmaların durdurulmasını, kalıcı bir ateşkesin sağlanmasını ve ihtilafa uzun dönemli bir çözüm bulunmasını amaçlamaktadır. Karar kapsamında UNIFIL'in görevi genel olarak çatışmaların sona erdirilmesinin ve ateşkesin izlenmesi, insani yardımların sivillere ulaştırılması ve Lübnan'ın isteği üzerine sınırların güvenliği ve hükümetin rızası olmadan ülkeye silah girişinin engellenmesi hususunda yardımcı olunması olarak belirlenmiştir. BM üyesi ülkelerden bahse konu kararda belirtilen görevlerin yerine getirilmesi maksadıyla mevcut UNIFIL unsurlarını desteklemek üzere ilave birlik tahsis etmeleri talep edilmiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin bu kararı İsrail ve Lübnan Hükümetleri ile bu hükümetleri oluşturan tüm koalisyon ortakları ve liderleri tarafından da kabul edilmiştir.²¹⁹

²¹⁷Ibid, s.50.

²¹⁸Ibid, s.51.

²¹⁹BM Resmi İnternet Sitesi.

<<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unifil/background.shtml>> (13.03.2011)

BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 sayılı kararında yer alan, görev yönergesi ve daha sonra hazırlanan "harekât konsepti" ve "çatışma kuralları", UNIFIL'in meşru savunma ve istisnai durumlar dışında muharip görev üstlenmesini ve çatışmalara girmesini engellemektedir. UNIFIL'in esas amacı, Lübnan ve İsrail arasındaki istikrar ortamının sürmesine katkıda bulunmak, Lübnan Hükümetinin egemenliğinin tüm ülkede tesis edilmesini ve Lübnan ordusunun Güney Lübnan'daki güvenlik sorumluluklarını yerine getirmesine yardımcı olarak belirlenmiştir. Türkiye, bölgesinde istikrar ve denge unsuru olması nedeniyle etki alanı çapında hüküm süren gerginlik ve ihtilaflarda etkin bir rol oynamakta ve barış ve güvenliği tehlikeye düşürecek gelişmelere karşı kayıtsız ve ilgisiz kalmamaktadır. Türkiye'nin barış ortamının korunması yönündeki uluslararası çabalara etkin destek vermesi dış politikasının bir gereğidir. Bu doğrultuda; UNIFIL'e, TBMM'nin 05 Eylül 2009 tarih ve 11043 sayılı kararı gereğince katkı sağlanılmaktadır. 15 Ekim 2006 tarihinden itibaren, UNIFIL Deniz Görev Kuvvetine, Deniz Kuvvetleri Komutanlığımıza ait bir fırkateyn görevlendirilerek katkı sağlanmaya başlanmış ve 20 Ekim 2006 tarihinden itibaren de Türk İstihkam İnşaat Bölüğü, Sur şehri yakınlarındaki Eş Şaatiye'de konuşularak UNIFIL'e katılmıştır.²²⁰

UNIFIL Deniz Görev Kuvvetine 15 Ekim 2006 tarihinden itibaren Dz.K.K.lığı unsurları ile sağlanan katkı kapsamında BM Güvenlik Konseyi'nin 1832 ve 1701 sayılı kararları gereğince yasaklanmış silah, teçhizat ve malzemenin Lübnan karasularına ve limanlarına girmesini engellemek ile keşif, gözetleme ve karakol faaliyetleri icra etmektedir. Deniz Görev Kuvvetimiz UNIFIL'e çeşitli tarihlerde fırkateyn, korvet, hücumbot, ikmal gemileri ile destek sağlamıştır. Halen görevine devam eden hücumbotlarımız UNIFIL'in emrindedir.²²¹

Lübnan Türk İstihkâm İnşaat Bölüğü, 20 Ekim 2006 tarihinde, halen konuşlu bulunduğu Sur şehri yakınlarındaki Eş Şaatiye bölgesine intikal ederek 17 Mayıs 2008 tarihine kadar verilen görevlerin yanında kendi üs bölgesini de inşa etmiştir. Türk İstihkâm İnşaat Bölüğü'nde halen 237'si asker ve 24'ü sivil olmak üzere 261 personel görev yapmaktadır.

²²⁰Birol Sütçüoğlu, "Türkiye'nin BM...", s.51-53.

²²¹Ibid.

Lübnan Türk İstihkâm İnşaat Bölüğü'nün UNIFIL Karargâhında icra ettiği destek faaliyetlerinden bazıları şunlardır: Karargâh binası inşası, Atık su inşası, çevre yolu inşası, helikopter pisti inşası, çeşitli bina ve depoların zemin inşası, elektrik hattı inşası, bakım onarım tesisleri ofis binası inşası, sığınakların inşası.²²² Ayrıca Lübnan Türk İstihkâm İnşaat Bölüğüne, UNIFIL'de görev yapan Kore, Endonezya, Nepal, Fransa, İtalya ve Gana ülkelerinin birliklerine çeşitli projelerde istihkâm desteği sağlanmıştır. Askeri alanda sağlanan bu desteğin yanı sıra Lübnan halkına da destek olmak ve amacıyla çeşitli yardımlar yapılmıştır. Bu kapsamda belde, köy ve Sur merkezinde; 25 jeneratör ihtiyaç sahibi okul ve belediyelere montajı yapılarak teslim edilmiş, 14 çocuk oyun parkı tesis edilmiş, 11 bilgisayar dershanesi açılarak toplam 123 bilgisayar Lübnan halkının kullanıma sunulmuş, 5 dershaneli Kadın Eğitim Merkezi kurulmuş, Belde ve köy yollarının genişletilmiştir. 1 caminin bakım ve onarımı yapılmış, Lübnan halkı içerisindeki 5000'den fazla hasta muayene edilmiştir.²²³

Yaz aylarında birkaç katile Güney Lübnan bölgesinden seçilen öğrenci ve öğretmenler okul gezisi kapsamında Türkiye'ye getirilmektedir. 2 bilgisayar dershanesi açılması, okul ve tiyatro salonu düzenlenmesi ile birlikte spor turnuvalarının yapılması projelerine de devam edilmektedir. Lübnan halkına yapılan bu hizmetler bölge halkının takdirini kazanmıştır.²²⁴

UNIFIL'e halen 30 ülkeden yaklaşık 13.500 personel katılmaktadır. Türkiye'nin İstihkam Savaş Bölüğü ve Deniz Görev Kuvveti dışında UNIFIL karargahında da görev yapan personeli bulunmaktadır. Türkiye'nin UNIFIL'e personel katkısı yaklaşık 1000 kişidir.²²⁵

Türk Silahlı Kuvvetleri, Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesi ışığında, Barış Destekleme Harekâtı'na destek vererek dünya barışına katkı sağlamaya devam etmektedir.

²²²Ibid, s.51-52

²²³Ibid.

²²⁴Ibid, s.53.

²²⁵Ayrıntılı bilgi için bkz.

<http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_22_BM_Lubnangecicikuvveti/BM_UNIFIL.htm> (15.03.2011).

6. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Gözlem Misyonlarına Katılımı

Türkiye'nin ilk BM gözlem misyonuna katılımı 1980-1988 yılları arasında süren Irak-İran savaşı sonrasındadır. TSK, Taraflar arasındaki ateşkesi gözlemlemek için oluşturulan BM İran-İrak Askeri Gözlem Grubu(UNIIMOG)'na katılarak ilk defa bir Gözlem misyonuna katılmıştır. Türkiye UNIIMOG'ta Ağustos 1988 ve Mayıs 1991 tarihleri arasında altışar aylık sürelerle dönüşümlü olarak 10'ar personel görevlendirmiştir.²²⁶

Türkiye'nin katıldığı ikinci BM gözlem misyonu Irak Kuveyt savaşı sonrasında Irak kuvvetleri çekildikten sonra 1991 tarihinde kurulan BM Irak- Kuveyt Askeri Gözlem Misyonu(UNIKOM)'dur. Mayıs 1991'den itibaren dönüşümlü olarak toplam 75 personel görev yapmıştır. UNIKOM 18 Mart 2003 tarihinde geri çekilmiştir.²²⁷

TSK'nın katıldığı bir başka BM Gözlemci Misyonu ise BM Gürcistan Gözlemci Misyonu(UNOMIG)'dur. Gürcistan ile Abhazya arasında 1993'te imzalanan ateşkes anlaşmasının uygulanmasını denetlemek amacıyla teşkil edilen UNOMIG'e Türkiye Ekim 1994 tarihinde katılmış ve bugüne kadar yaklaşık 120 kişi görev yapmıştır. TSK UNOMIG'te halen görev yapmaktadır ve 5 askeri gözlemci bulundurmaktadır.²²⁸

Türkiye Doğu Timor'da barış ve güvenliğin sağlanması için UNTAET adıyla kurulan BM Doğu Timor Destek Misyonuna Şubat 2000'de katılmıştır. 2002 yılında Doğu Timor'un bağımsız olması ile isim değiştirilerek UNMISSET ismini alan misyon Mayıs 2004'te yeniden yapılandırılmış ve bu değişiklik sonrası TSK BM Doğu Timor Destek Misyonundan ayrılmıştır. Bu misyonda toplam 8 subay görev yapmıştır.²²⁹

²²⁶Ayrıntılı bilgi için bkz.

<http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahli_%20Kuvvetlerin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm> (18.03.2011).

²²⁷Ayrıntılı bilgi için bkz.

<http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahli_%20Kuvvetlerin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm> (18.03.2011) .

²²⁸Gökhan Koçer, "Türkiye'nin Barışı...", s.50 .

²²⁹Ayrıntılı bilgi için bkz.

<http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahli_%20Kuvvetlerin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm> (18.03.2011).

Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'nin 24 Mart 2005 tarih ve 1590 sayılı kararı gereği oluşturulan BM Sudan Misyonu(UNMIS)'na katılmıştır. UNMIS halen görevine devam etmektedir. TSK misyona 3 personel ile katkı sağlamaktadır.

7. Türkiye'nin Barışı Koruma Harekâtları'na Katılımının Nedenleri

Türkiye'nin Barışı Koruma Harekâtlarına Katılımı Soğuk Savaş süresince Kore Savaşı ile sınırlı kalsa da Soğuk Savaş sonrası dönemde büyük artış göstermiştir. Hiç şüphesiz Türkiye'nin barışı koruma harekâtlarına katılımı yalnızca uluslararası örgütlerin yükümlülüklerini yerine getirmek anlayışından kaynaklanmamaktadır. Katılımın nedenlerinin bir kısmı genel ve uluslararası nedenlerken, bir kısmı da Türkiye'ye özgü nedenler olmaktadır.

7.1 Uluslararası Aktör Olma İsteği

Türkiye'nin bir "uluslararası aktör" ve "bölgesel güç" olma isteği barışı koruma harekâtlarına katılımının önemli nedenlerinden birisidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun eski coğrafyasında var olan tüm ülkelerle ilişkileri de bu açıdan değerlendirilebilir. Türkiye özellikle Soğuk Savaş sonrasında kendi jeopolitik konumuna ve tarihi ve kültürel geçmişine dayanarak Türk toplumunun gerçeklerine, tarihi birikimine ve gelecekle ilgili ideal ve beklentilere uygun bir rol üstlenmiştir. Özellikle yakın çevresinde sonra da daha uzak coğrafyalarda varlığını hissettirmesi barışı koruma harekâtları ile mümkün olmaktadır.

Dış politikada daha fazla inisiyatif alan ve bölgesinde daha başat bir politika sergileyen Türkiye'nin bu politikasının yansımaları en fazla Balkanlar'da görülmektedir. Balkanlar, Soğuk Savaş sonrasında Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak doldurmaya çalıştığı bölgelerden biri olmuştur. Balkanlar'ın sahip olduğu tarihi ve kültürel özellikler Türkiye'nin bölge ile ilgilenmesini gerektirecek niteliklere sahiptir. Türkiye'nin Balkanlar'la ilişkisini canlı tutan bağ hiç şüphesiz bölgedeki Türk ve Müslüman unsurlardır. Türkiye'nin geçmişte Balkanlar'da uzun süren egemenliği diğer bölgelere nazaran önemli

bir kültürel miras oluşturmuştur. Bu nedenlerle Türkiye'nin barışı koruma harekâtlarında en fazla ilgi gösterdiği ve en fazla katkıda bulunduğu bölge olmuştur.²³⁰

Türkiye Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası bir aktör olmak için Batı ülkelerinin periferisinde bulunmaktan ziyade kendi yakın havzalarındaki etkinliğini artırması gerektiğini ve küresel gelişmelerde özgür ve özgün bir tavır alması gerektiğini fark etmiştir. Bu farkındalık ile birlikte son yıllarda daha fazla barışı koruma hareketine katılmış ve bölgesindeki birçok oluşumda yer almıştır.

7.2 Batıcılık İlkesi

Türkiye'nin Barışı Koruma Harekâtları'na katılımındaki bir başka önemli neden de kendini Batı'nın bir parçası saymasıdır. Türk dış politikasının temel ilkelerinden biri olan Batıcılık, Türkiye'nin özellikle Batı ülkelerinin katıldığı uluslar arası örgütlere üye olmasını bir zorunluluk olarak değerlendirmiştir. Gerek NATO üyeliği gerek Avrupa Konseyi üyeliği gerekse de Avrupa Birliği'ne girme isteği salt güvenlik endişelerinden ya da ekonomik nedenlerden kaynaklanmamakta, esas olarak Batı'nın bir parçası olmanın gereğidir.²³¹

Türkiye'nin barışı koruma harekâtlarına aktif katılımı Türkiye'nin Batılı kimliğini pekiştirmektedir. En çarpıcı örnek ise Afganistan'a asker göndermek ve ISAF komutanlığını üstlenmek olmuştur. Türkiye Müslüman bir ülke olmasına rağmen ISAF'a katılmış ve Batılı kimliğini net bir şekilde göstermiştir. Türkiye Barışı Koruma Harekâtları çerçevesinde Batılı kimliği ile birlikte Müslüman ülke kimliğini de kullanması Türkiye'ye Barışı Koruma Harekâtı'na iştirak eden tüm ülkeler arasında farklı bir imaj doğurmaktadır. Barışı Koruma Harekâtları'nın çoğunluğunun Müslüman ülkelere yapılması nedeniyle Müslüman ülkelerin BM barışı koruma harekâtlarında daha fazla asker bulundurmaları yönündeki talepleri de artmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin harekâta katılımının yüksek seviyede olması istenmektedir.²³² Türkiye'nin Müslüman kimliği hem barışı koruma

²³⁰Gökhan Koçer, "Türkiye'nin Barışı...", s.59.

²³¹Ibid, s.61

²³²Graham E. Fuller, Ian O. Lesser, *Kuşatılanlar: İslam ve Batı'nın Jeopolitiği*, (çev. Özden Arıkan), İstanbul, Sabah Kitapları, 1996, s.154.

harekâtlarında tercih edilen bir ülke olmasına neden olmakta, hem de harekâtların genelde Müslüman ülkelerde yapılması nedeniyle Batılı kimliğini ön plana çıkarmaktadır.

7.3 Yurtta Barış Dünyada Barış İlkesi

“Yurtta barış, dünyada barış” ilkesi Türk dış politikasının en önemli unsurlarından birisidir. Bu ilkenin Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından itibaren uygulanması Türkiye’ye güvenilir bir ülke olarak diğer ülkelerle dost olmasını kolaylaştırmıştır. Yurtta barış, dünyada barış ilkesi bir yandan diğer ülkelere saygı duymayı amaçlarken, öte yandan da milli menfaatlerimizi korumak için caydırıcı bir güce sahip olmamızı salık vermektedir.

TSK’nın barışı koruma harekâtlarına katılımının en önemli nedenlerinden biri de bu ilke çerçevesinde uluslararası barış ve güvenliğe katkı yapmak ve bu çerçevede de görev yapılan birçok bölgede gerginliklerin azalmasına ve uyuşmazlıkların çözümüne aktif katkıda bulunmaktır.

Yurtta barış, dünyada barış ilkesinin mimarı Atatürk, bir konuşmasında “milletlerarası anlaşmazlıklar ancak iyi niyetle ve genel çıkarlar adına karşılıklı fedakârlık yolu ile halledilebilir” demektedir. Türkiye’nin Barış Koruma Harekâtları’na katılımı da bu çerçevede barışçıl bir nitelik sergilemektedir.

7.4 Güvenlik Algısı

Uluslararası ilişkilerde sistemin yapısını belirlemede önemli rol oynayan güvenlik kavramı devletlerarasındaki ilişkileri düzenleyen temel belirleyicidir. Soğuk savaş sırasında güvenlik kavramı realist bakış açısının etkisinde devlet güvenliği ile özdeşleşmişti.²³³ Fakat küreselleşme ile birlikte ulusal ve uluslararası güvenliğe yönelik tehditler farklılaşmış ve bu durum klasik güvenlik kavramını değiştirmiştir. Tehdit ve riskler artık sınır tanımamakta ve öngörülemeyen tehdit ve riskler de artmaktadır. Artık güvenlik olgusu sadece savaş, silahlı çatışma, kuvvet kullanma içermemekte ekonomik, sosyal, sağlık gibi çok boyutlu tehdit ve riskleri de içermektedir.

²³³Celil Balkan, *Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Sorunları*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2006, s.23.

Soğuk Savaş sonrası Türkiye'ye yönelik büyük çaplı savaş tehdidi çok az olsa da Türkiye'yi çevreleyen bölgelerdeki istikrarsızlık ve belirsizlikler çok fazla artmıştır. Bu nedenle Türkiye'nin güvenlik sorunu çok boyutlu bir şekilde her geçen gün daha da artmaktadır. Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'da yaşanan kriz ve çatışmalar Türkiye'yi son derece etkilemiş ve sürekli diken üstünde tutmuştur. Türkiye gibi çok yönlü tehdide maruz kalan bir ülkenin kendini güvende hissedemeyeceği bir gerçektir. Türkiye bu nedenle güvenlik için yeni yaklaşımlar geliştirmek durumunda kalmıştır. Ülke güvenliğinin bölgedeki istikrarın sağlanmasına ve artırılmasında doğrudan bağlı olması nedeniyle TSK giderek daha fazla oranda askeri eğitim ve işbirliği anlaşmaları imzalamış ve çok taraflı askeri ilişkilerini geliştirmiştir.²³⁴ Bu kapsamda NATO bünyesinde Barış İçin Ortaklık Merkezini kurmuş ve eğitim ve öğretim faaliyetlerini harekât ihtiyaçları ve güvenlik algısına göre yönlendirmiştir. Türkiye aynı zamanda teröre karşı işbirliği içerisinde bulunan ülkelerin de beklentilerini de dikkate alarak Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi'ni kurmuş ve dost ülkelerin askeri personellerinin de katılımları ile terörle mücadele ve güvenlik konusunda kurslar, seminerler ve eğitimler düzenlemektedir.²³⁵

Türkiye'nin barışı koruma harekâtlarına katılımının Soğuk Savaş sonrası artmasının bir diğer nedeni de güvenlik algısıdır. Türkiye'nin güvenliği yakın bölgedeki istikrarın ve güvenliğin sağlanması ve korunmasına direkt bağlıdır. Bu nedenle Barışı Koruma Harekâtları'na aktif katılım sergilenerek yakın bölgedeki barışın ve güvenliğin sağlanmasına çalışılmaktadır.

8. Barışı Koruma Harekâtları'na Katılımın Türkiye'ye Katkıları

Türkiye Cumhuriyeti devleti Lozan antlaşmasından bugüne kadar dünyanın birçok devleti ile “Yurtta barış, dünyada barış” genel politikası çerçevesinde iyi ilişkiler kurmuş ve bunların sonucunda da uluslararası toplum içerisinde büyük bir saygınlık kazanmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde Türk dış politikasında yeni ilgi alanları doğmuş ve “yurtta barış, dünyada barış” ilkesinin önderliğinde barışı koruma harekâtlarına katılım artmıştır. Türkiye'nin Barışı Koruma Harekâtları'na katılımının nedeni bu yeni ilgi alanlarında etkili

²³⁴Mehmet Öcal, “Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Bölgesel ve Küresel Güvenlik ve Barışa Katkısı”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 28, Yıl:2010/1, s.288.

²³⁵Ayrıntılı bilgi için bkz. <<http://www.bioem.tsk.tr/anasayfa.htm>> (10.09.2011)

olabilmenin bir aracı olarak da görülebilir. Özellikle Balkanlar ve Ortadoğu'daki Türk askeri varlığının Türkiye'nin bu bölgelerdeki etkinliğini artırdığı görülmektedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Türk dış politikasının ana çizgisi değişmemekle birlikte dış politikanın ilgi ve etki alanının genişlediği ve tarihsel mirasını daha ön plana çıkardığı aşikârdır. Bu anlamda Orta Asya'da Türkî devletler, Balkanlar'da Arnavutluk, Bosna Hersek, Makedonya ve Kosova, Kafkaslarda Gürcistan bu ilgi alanı içerisine giren bölgelerdir. Ayrıca Afganistan ile de Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki sıcak ilişkilerini canlandırma fırsatı da yine bu dönemde doğmuştur.²³⁶

Barışı koruma harekâtlarına aktif katılımın Türkiye'ye birçok alanda katkıları olmuştur. Bu kapsamda Barışı koruma harekâtlarına katılımın Türkiye'ye sağladığı katkıları siyasi, ekonomik ve askeri yönden ele alınacaktır.

8.1 Siyasi Yönden Katkıları

Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi ve jeopolitik zemininde doğmuş bulunan ve o mirası devralan Türkiye'nin tarihsel ve jeopolitik konumuna uygun bir rol üstlenmesi kaçınılmaz olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen dünya koşulları ve çift kutuplu sistemin sona ermesi ile dış politikada daha rahat bir manevra imkânına kavuşan Türkiye sistem içi periferik bir rol ile yetinmemiş ve tarihi birikimini kullanarak barışı koruma harekâtlarına daha fazla katılım sağlamıştır.

İki kutuplu sistemin sona ermesi ile Türkiye gerek Balkanlar'da gerekse Ortadoğu'da çok yönlü bir tehdide ve istikrarsızlık kuşatmasına maruz kalmıştır. Bu kuşatmayı kaldırmak için daha fazla Barışı Koruma Harekâtları'na aktif olarak katılan Türkiye bölgede güven unsuru olmuştur. Gerek bölge halkına olan yardımları gerekse de barışı koruma harekâtı icra edilen yerlerdeki genç nüfusa verilen eğitimle Türkiye uluslararası toplumda daha fazla itibar görmüş ve bölge ülkeleri üzerinde büyük bir etkinlik sağlamıştır.

Türkiye'nin Barışı Koruma Harekâtları'na katılımı aynı zamanda ülkenin “barışsever” imajını yükseltmiş ve insan hakları ihlalleri gibi uluslararası gündemde

²³⁶Gökhan Koçer, “Türkiye'nin Barışı...”, s.62

Türkiye'ye oldukça zarar veren kötü sicilini temizlemiştir. TSK'nın bölgede icra ettiği barışı koruma görevleri ve Türkiye'nin inşa ettiği okul, hastane ve yaşam alanları gibi hayati önemi haiz birçok faaliyet dünya kamuoyu tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır.

Türkiye'nin Barışı Koruma Harekâtları'na katılımı uluslararası politikada ağırlığını daha fazla hissettirmesini sağlamıştır. 2009–2010 dönemi için BM Güvenlik Konseyi'nin geçici üyesi olarak seçilen Türkiye BM'deki etkinliğini daha da artırmıştır. Demokratik Kongo ve Kuzey Kore Yaptırımları İzleme Komitesi başkanlıklarının yanı sıra Afganistan ve Terörizmle Mücadele Komitelerine başkanlık etmiştir.²³⁷ Haziran 2009 ve Eylül 2010 tarihlerinde de birer ay “Konsey Başkanlığı” görevlerinde bulunmuştur. BM Güvenlik Konseyi'ne geçici üye olunmasının ardından BM'de üst düzey Türk memur ve yönetici sayısı artmıştır.²³⁸

TSK'nın barışı koruma harekâtlarına katılımı dış politikada Türkiye'nin elini güçlendirmektedir. Özellikle Afganistan ve Bosna Hersek'de bölge halkı ile çok iyi bir iletişim kuran ve bölge barışına çok olumlu katkılar yapan TSK uluslararası kamuoyunda bir marka haline gelmiştir. Bu durum hiç şüphesiz siyasi yönden Türkiye'nin dış politika ve güvenlik politikasına etki yapmaktadır.

8.2 Askeri Yönden Katkıları

TSK barışı koruma harekâtlarına katılımı ile diğer müttefik ülke silahlı kuvvetleri ile koordineli bir şekilde harekât planlayıp icra etme yeteneğini daha da geliştirmektedir. TSK'nın çok uluslu bir kuvvette çalışma yeteneğinin ulaştığı seviyenin yüksekliği kanıtlanmıştır. Özellikle ISAF harekâtında TSK'nın sınırlarının çok ötesinde ve altyapı olanaklarının çok kısıtlı olduğu bir ortamda kolordu seviyesindeki operatif bir birliğe liderlik etme başarısını göstererek, TSK'daki subay kadrosunun üstün niteliklerini tüm

²³⁷BM Teşkilatı ve Türkiye.

< <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa> > (04.04.2011).

²³⁸Ayrıntılı bilgi için bkz.

< <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa> > (04.04.2011).

dünyaya göstermiştir.²³⁹ Türk birliği, Afganistan’da 26 ülkeden oluşan 2000 kişilik bir uluslararası güce emir komuta etmiş ve her gün değişik ülkelere ait yaklaşık 200 uçağın inip kalktığı Kabil Uluslararası Havaalanını başarılı bir şekilde işletmiştir. ISAF’da görevli Türk askerlerinin üstün vazife anlayışları ve örnek davranışlarıyla ilgili Afgan yetkililerden duyulan çok olumlu değerlendirmeler Afgan kardeşlerimizin gönüllerinde yıllardır var olan “kardeş Türkiye” imajını daha da güçlendirmiştir.²⁴⁰

Bosna Hersek sorunu esnasında Türk uçak filosunun ikmal ve kapasite açısından Balkanlarda büyük çaplı bir operasyon yapamayacağı ortaya çıkmıştır. Küresel ve bölgesel konumunu yıllarca ihmal eden ve sadece sınırları boyunca bir güvenlik algısı benimseyen Türkiye Bosna Hersek bunalımından çok fazla ders çıkarmış ve etki alanını Balkanların dışına çıkaracak modernizasyon ve yeniden yapılanmaya geçmiştir.²⁴¹ Bu kapsamda TSK’nın modernizasyon projeleri hız kazanmış ve çağa ayak uydurulmuştur. Barışı Koruma Harekâtleri’nin icrasında TSK kendisini diğer ülke orduları ile mukayese etmiş ve araştırma ve geliştirme çalışmalarını eksik olduğu alanlara yöneltmiştir.

TSK’nın icra edilen Barışı Koruma Harekâtleri’na katılımı ile komuta kontrol ve muhabere sistemleri denenmiş ve üstünlük ve noksanlıkları tespit edilmiştir. Bu kapsamda değişik arazi ve iklim koşullarında birçok harekâta iştirak etmiş ve farklı koşullarda hareketini başarı ile sonuçlandırmıştır.

TSK Barışı Koruma Harekâtleri’na aktif katılımı ile NATO’da yer alan diğer müttefik ülkeler ile koordineli olarak harekât planlayıp harekâti icra etme yeteneğini daha da geliştirmiştir. Çok uluslu bir ortamda plan yapma ve birlikte çalışma yeteneğini çok üst bir seviyeye çıkarmıştır. Ayrıca sınırlarımızın çok ötesinde, özellikle Afganistan gibi alt yapı olanaklarının çok kısıtlı olduğu bir coğrafyada ISAF’a ve Kabil Bölge Komutanlığı’na liderlik etme başarısını göstermiştir.

²³⁹Eski Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök’ün ISAF Türk Görev Grubunu Karşılama Töreninde Yaptığı Konuşma.
<http://www.tsk.tr/10_ARSIIV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_7_Konusmalar/2005/isafkarsilama_050_805.html> (05.04.2011).

²⁴⁰Ayrıntılı bilgi için bkz.
<http://www.tsk.tr/10_ARSIIV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_7_Konusmalar/2005/isafkarsilama_050_805.html> (05.04.2011).

²⁴¹Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, Küre yayınları, İstanbul 2001, s.73.

TSK, çok uluslu kuvvet oluşturulması, müşterek ve birleşik karargâhlarda çalışma, lider ülke olarak stratejik intikal ve harekâtın icrası gibi konularda çok önemli tecrübeler kazanmıştır. Kazanılan bu bilgi ve becerilerin eğitim sistemine yansıtılması ile de TSK Barışı Koruma Harekâtları'na katılımı ile adeta kendi perestroykasını yaşamıştır.

8.3 Ekonomik Yönden Katkıları

TSK'nın Barışı Koruma Harekâtları'na katılımının artması ile Türk savunma sanayisi de cirosunu artırmaktadır. Her şeyden önce harekâtın icrasında kullanılan teçhizat ve zırhlı araç dünya ordularının vitrinine çıkıyor ve yeni pazarlar bulunmasını da sağlamaktadır. Ayrıca barışı koruma harekâtlarına katılımı ile TSK'nın modernizasyon ihtiyacı artmış ve bu da Türk savunma sanayisini geliştiren en önemli faktörlerden biri olmuştur. Barışı Koruma Harekâtı'nın icra edildiği bölgede çatışma sonrası yapılacak imar faaliyetlerinde Türkiye'nin harekâta aktif katılımı ile etkinliğinin artması nedeniyle özel sektör pazara büyük bir iş hacminde girmekte ve ticari antlaşmalar artmaktadır. Örnek olarak Afganistan ile 2002 yılında 21 milyon dolar seviyesinde olan ikili ticaret hacmi, TSK'nın ISAF'a katılması ve oynadığı aktif rol sayesinde 265 milyona çıkmıştır. Bu rakamın 259,8 milyon dolarını da ihracatımız oluşturmaktadır.²⁴²

Türkiye'nin Lübnan ile ilişkileri de özellikle TSK'nın UNIFIL'e katıldığı tarih olan 2006 yılından itibaren ciddi bir ivme kazanmış ve Türkiye'nin Lübnan'a ihracatı 257 milyon dolarken 2010 yılında bu rakam 619 milyon dolara çıkmıştır.²⁴³ Dolayısıyla TSK'nın Barışı Koruma Harekâtları'na katılımının özelde gerek Lübnan gerekse de Afganistan'da ekonomik yönden Türk ekonomisine büyük katkı yaptığı görülmektedir. İhracattaki ve ticaret hacmindeki bu büyük artışların TSK'nın bölgede icra edilen barışı koruma harekâtlarına katılımından itibaren artması TSK'nın Barışı Koruma Harekâtları'na katılımının sadece askeri ve siyasi faydalarının olmadığı, aynı zamanda ekonomik yönden de Türkiye'ye büyük katkılar sağladığı görülmektedir.

TSK'nın barışı koruma harekâtlarına katılımı Türkiye'nin bölgesindeki istikrarsızlığı azaltarak ülkeye ekonomik kazanımlar elde edilmesi yolunda önemli bir araç olmaktadır. Türk Ordusu bulunduğu kritik coğrafyada icra ettiği Barışı Koruma Harekâtları

²⁴²Ayrıntılı bilgi için bkz. <<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afganistan-ekonomik-iliskileri.tr.mfa>> (08.09.2011)

²⁴³Ayrıntılı bilgi için bkz. <<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-lubnan-ekonomik-iliskileri.tr.mfa>> (09.09.2011)

ve bölge ülkeleri ile sağladığı askeri işbirliği yoluyla hem ekonomik kazanımlar sağlamakta hem de dış istikrarsızlığı en aza indirmeye çalışmaktadır. Bölgesindeki siyasi ve ekonomik belirsizlikleri aşan bir Türkiye bölgesinde hem siyasi hem ekonomik hem de askeri etkisini artıracaktır.²⁴⁴

²⁴⁴Mehmet Öcal, “Türk Silahlı Kuvvetleri’nin...”, s.307.

SONUÇ

Soğuk savaş döneminde Kore dışında hiçbir ülkeye asker göndermeyen Türkiye'nin Barışı Koruma Harekâtları'na katılımı Soğuk Savaş sonrası ciddi derecede artmıştır. Türkiye'nin Barışı Koruma Harekâtları'na katılımının esas nedeni Cumhuriyetin temel dış politika ilkeleri arasında yer alan “yurtta barış, dünyada barış” ilkesidir. Atatürk'ün bu ünlü sözü bir slogandan öte Türk dış politikasını belirleyen temel bir ilkedir. Türkiye uluslararası örgütlerin ve uluslararası hukukun kendisine yüklediği sorumlulukları yerine getirme konusunda çok hassastır. Türkiye, dış politikasının diğer belirleyicisi “ahde vefa” ilkesine uygun hareket etmekte ve üyesi olduğu uluslararası örgütler tarafından alınan kararları uygulama konusunda zaman zaman ulusal çıkarlarını bile ikinci plana atabilmektedir. Bununla birlikte Türkiye uluslararası meşruiyeti şüpheli hiçbir harekâta katılmamıştır. Bu konuda da tutarlı davranış sergilediği söylenebilir. Türkiye'nin BM Barışı Koruma Harekâtları içerisinde katıldığı tüm harekâtların hukukiliği ve meşruiyeti vardır.

Türkiye'nin “uluslararası bir aktör” olması Barışı Koruma Harekâtlarına katılımı konusundaki bir başka nedendir. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi ve jeopolitik zemininde doğmuş bulunan ve o mirası devralan Türkiye'nin tarihsel ve jeopolitik konumuna uygun bir rol üstlenmesi kaçınılmazdır. Soğuk Savaş sonrası sistem içi periferik bir rol ile yetinmemiş ve tarihi birikimini kullanarak barışı koruma harekâtlarına daha fazla katılım sağlamıştır. Soğuk Savaş sonrası özellikle yakın çevresinde oluşan istikrarsızlık ve uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden durum karşısında bölgesel bir güç olarak Balkanlar'la tüm bölgelerden daha fazla ilgilenmiştir. Balkanlar gerek Türk egemenliği altında uzun yıllar kalması ve bu coğrafyadaki Müslüman ve Türk unsurların hala bölgede yaşıyor olması Türkiye'nin bölgeye olan ilgisini canlı tutmaktadır. İki kutuplu sistemin sona ermesi ile Türkiye gerek Balkanlar'da gerekse Ortadoğu'da çok yönlü bir tehdide ve istikrarsızlık kuşatmasına maruz kalmıştır. Bu kuşatmayı kaldırmak için Türkiye Barışı Koruma Harekâtları'na aktif olarak katılmıştır.

Türkiye'nin dış politikasındaki önemli bir ilke de Batıcılıktır. Türkiye gerek NATO, AGİT gibi uluslararası örgütlerce icra edilen Barışı Koruma Harekâtları gerekse de

BM komutasında icra edilen Barış Koruma Harekâtları'na katılımının bir diğer nedeni de Batı'nın bir parçası olmasıdır. İcra edilen BM Barış Koruma Harekâtları'nın çoğunluğun Müslüman ülkelere olması ve Türkiye'nin bu harekâtlara Müslüman bir ülke olarak aktif katılımı "Batılı" kimliğini daha fazla vurgulamaktadır.

Öte yandan ise barışı koruma harekâtlarının çoğunluğunun Müslüman ülkelere yapılması nedeniyle Müslüman ülkelerin BM Barış Koruma Harekâtları'nda daha fazla asker bulundurmaları yönündeki talepleri artırmaktadır. Bu nedenle Türkiye, Pakistan ve Mısır gibi Müslüman ülkelerin harekâta katılımının yüksek seviyede olması istenmektedir. Türkiye'nin Müslüman kimliği hem barışı koruma harekâtlarında tercih edilen bir ülke olmasına neden olmakta, hem de bu harekâtların başarılı olmasında önemli bir rol oynamaktadır. ABD'nin başta olmak üzere BM'nin Batılı devletlerinin komutasında icra edilen harekâtlara çoğunlukla tepki gösterilmekte ve bu tepkiler de harekâtın başarı şansını düşürmektedir. Türkiye'nin Barış Koruma Harekâtları'nda yer alması harekâta önemli derecede meşruiyet kazandırmakta ve tepkileri azaltmaktadır. Türkiye'nin Somali, Bosna Hersek, Afganistan ve Lübnan'da görev yapan Barış Koruma Harekâtları'na katılımları değerlendirildiğinde bu durum net olarak görülmektedir. Bu harekâtların başarısında Türkiye'nin Müslüman kimliğinin yerel halkla kurulan iletişimde önemli rol oynadığı söylenebilir.

Türkiye'nin Barış Koruma Harekâtları'na katılımı uluslararası politikada ağırlığını daha fazla hissettirmesini sağlamıştır. 2009–2010 dönemi için BM Güvenlik Konseyi'nin geçici üyesi olarak seçilen Türkiye BM'deki etkinliğini daha da artırmıştır. Demokratik Kongo ve Kuzey Kore Yaptırımları İzleme Komitesi başkanlıklarının yanı sıra Afganistan ve Terörizmle Mücadele Komitelerine başkanlık etmiştir. Haziran 2009 ve Eylül 2010 tarihlerinde de birer ay "Konsey Başkanlığı" görevlerinde bulunmuştur. BM Güvenlik Konseyi'ne geçici üye olunmasının ardından BM'de üst düzey Türk memur ve yönetici sayısı artmıştır.

TSK Barış Koruma Harekâtları'na katılımı ile diğer müttefik ülke silahlı kuvvetleri ile koordineli bir şekilde harekât planlayıp icra etme yeteneğini daha da geliştirmektedir. TSK'nın çok uluslu bir kuvvette çalışma yeteneğinin ulaştığı seviyenin yüksekliği kanıtlanmıştır. Özellikle ISAF harekâtında TSK'nın sınırlarının çok ötesinde ve altyapı

olanaklarının çok kısıtlı olduğu bir ortamda kolordu seviyesindeki operatif bir birliğe liderlik etme başarısını göstererek, TSK'daki subay kadrosunun üstün niteliklerini tüm dünyaya göstermiştir. Türk birliği, Afganistan'da 26 ülkeden oluşan 2000 kişilik bir uluslararası güce emir komuta etmiş ve her gün değişik ülkelere ait yaklaşık 200 uçağın inip kalktığı Kabil Uluslararası Havaalanının başarılı bir şekilde işletmiştir. ISAF'da görevli Türk askerlerinin üstün vazife anlayışları ve örnek davranışlarıyla ilgili Afgan yetkililerden duyulan çok olumlu değerlendirmeler Afgan kardeşlerimizin gönüllerinde yıllardır var olan “kardeş Türkiye” imajını daha da güçlendirmiştir.

Türkiye'nin BM, AB, NATO ve AGİT gibi uluslararası ve bölgesel örgütlerin liderliğinde icra edilen Barış Koruma Harekâtları'na olan katılımı hiç şüphesiz TSK'nın da uluslararası alanda ciddi bir aktör olmasını tetiklemektedir. Türk Ordusunun gerek dünya silahlı kuvvetleri arasındaki saygınlığı ve gerekse personel niteliği açısından ulaştığı yüksek seviye Türkiye'yi Barış Koruma Harekâtları'nda gözlerin ilk çevrildiği ülke olmasını sağlamaktadır. Özellikle son 30 yıldır terörle mücadelede edindiği eşsiz tecrübesi ile Türk Ordusu terör olaylarının her geçen gün arttığı bu ortamda barışı koruma harekâtlarının liderliğini son zamanlarda sıklıkla üstlenmiş ve icra edilecek operasyonların planlamasında daha etkin olarak yer almıştır.

Barış Koruma Harekâtları her zaman dış politikanın önemli bir aracı olmuştur. TSK da Somali'de icra edilen UNOSOM harekâtının komutasını üstlendiği günden beri her geçen gün bu harekâtlardaki varlığını ve etkinliğini artırmaktadır. ISAF harekâtında TSK'nın defalarca harekâtın komutasını alması ve her defasında da bunu büyük bir başarı ile sürdürmesi dünya kamuoyunda imajını daha da artırmıştır. Türkiye'nin bölgesinde daha etkin bir ülke olması da bu imajın giderek artması ile paralel artmaktadır.

TSK'nın Barış Koruma Harekâtları'na katılımının ekonomik yönden de birçok katkıları bulunmaktadır. Barış Koruma Harekâtı icra edilen ülkelerle harekâta katıldığımız yıldan başlayarak sürekli ciddi bir ölçüde artan bir ticaret hacmi oluşturmaktadır. TSK'nın Barış Koruma Harekâtlarına katılımı Türkiye'nin bölgesindeki istikrarsızlığı azaltarak ülkeye ekonomik kazanımlar elde edilmesi yolunda önemli bir araç olmaktadır.

Uluslararası konjonktür gelecekte Türkiye'nin BM Barış Koruma Harekatlarına daha fazla katılmasını ve harekatlarının birçoğunun da liderliğini üstlenmesini

gerektirebilir. Bu konjunktürde Türkiye'nin Barışı Koruma Harekâtları'na olan katkısı, şüphesiz dış politikasının önemli bir boyutunu oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

Akgönel, Oya, “Türklerin Balkanlar ve Bosna’daki Yeni Katkılarına Bir Örnek: Bosna’da Türk Tugayı”, Yeni Türkiye, Cilt:3, Sayı:16, Temmuz-Ağustos 1997.

Aksaç, Mustafa, “Türkiye’nin Balkanlardaki Barışı Destek Harekatına Katkılarının Dış ve Güvenlik Politikasına Yansımaları” Kara Harp Akademisi Dergisi, Yıl:6, Sayı:18, Ekim 2006.

Bosna Hersek Gerçeği, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul, Nisan 1995.

Annan, Kofi, “New Peace-keeping Rules Essential, Interview UN Under-Secretary General for Peace-keeping”, Africa Recovery, June 1993.

Annan, Kofi, “UN Peacekeeping Operations and Cooperation with NATO”, NATO Review, vol:41, No:5, October 1993.

Arend,Anthony C.; and Beck, R.J., *International Law and Use of Force: Beyond the UN Charter Paradigm*, Routledge, New York 1993.

Armaoğlu, Fahir, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları(1948-1988)*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1994.

Baehr, Peter R.; Gordonker, Leon, *The United Nations in the 1990s*, St.Martin’s Press, New York 1992.

Balkan, Celil, *Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Sorunları*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2006.

Belik, Mahmur R., *Devletlerin Harp Selahiyetinin Tahdidi ve Milletlerarası İhtilafların Sulh Yolu ile Halli Usulleri*, Birinci cilt, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul 1956.

Berdal, Mats, *Whither UN Peacekeeping?*, Adelphi Paper 281, London 1993.

Berkhoff, G.L., “Maintaining International Peace and Security, The Military Dimension”, Netherlands International Law, Vol:XXXV, Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers, 1988.

- Bhutto, Z.A., *Peace-keeping by the United Nations*, Pakistan Publishing House, Karachi, 1967.
- Bir, Çevik, *Somali'ye Bir Umut*, Sabah Yayınları, İstanbul 1999.
- Bowett, Derek W., *Self-Defense in International Law*, Frederick A. Praeger, New York 1958.
- Boyn, James M., *United Nations Peace Keeping Operations*, A Military and Political Appraisal, Praeger Publishers, New York 1971, s.71-72
- Bozkurt, Enver, *Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı*, Nobel yayınları, Ankara 2003.
- Celepoğlu, Savaş; Ay, Deniz, “Birleşmiş Milletler ve Türkiye”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı:407, Yıl:130, Ocak 2011.
- Civelek, Jale, “Birleşmiş Milletler Teşkilatı Tarafından Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunmasında Zorlama Tedbirlerinin Alınması, Birleşmiş Milletler Kuvvetlerinin Kurulması ve Bu Kuvvetlerinin Hukuki Dayanağı”, *MHB*, Yıl:10, Sayı:1-2(1990).
- Çaycı, Sadi, *Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995.
- Çaycı, Sadi, “Umut Harekatı”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı:336, Yıl:112, Nisan 1993.
- Demirdöğen, Ülkü Demirtürk, “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu(1946-1996)”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*(11) 2006.
- Dilek, Cahit Armağan; Romya, Kıvılcım, “Çağımızın Askeri Harekatı: Barışı Destekleme”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Genelkurmay ATASE Başkanlığı, Nisan 2009, Sayı 400, Yıl 128.
- Dobbie, Charles, “A Concept for Post-Cold War Peace Keeping”, *Survival*, Vol.:36, No:3, Autumn, 1994.
- Ghali, Boutros, “Report on the Work of the Organization, from the Fortysixth to the Forty-seventh session of the General Assambly”, New York, 1992.

Ghali, Boutros, "Beyond Peacekeeping", *Journal of International Law and Politics*, Vol:25, No:1, Fall 1992.

Ghali, Boutros, *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*, New York, United Nations, 1992.

Goulding, Marrack, "The Evolution of United Nations Peacekeeping", *International Affairs*, Vol:69, No:3, 1993.

Gowlland-Debbas, Vera, *Collective Responses to Illegal Acts in International Law*, Springer, first edition, 1990, s.381.

Gönlübol, Mehmet, *Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1995*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 1996.

Güngör, Uğur, "Günümüzde Barış Operasyonları", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl:4, Sayı:8, Aralık 2008, s.7-15.

Halderman, John W., "Legal Basis For United Nations Armed Forces", *The American Journal of International Law*, Vol.56, 1962, s.972

Hasgüler, Mehmet; Uludağ, Mehmet B., *Uluslararası Örgütler*, Nobel yayınları, Ankara 2005.

Hasgüler, Mehmet, *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, Alfa Yayınları, 2007

Heper, M.; Güney A., "The military and the Consolidation of Democracy: The Recent Turkish Experience", *Armed Forces and Society*, Cilt:XXVI, No:4, 2000.

Holbrooke, Richard, *Bir Savaşı Bitirmek*, İş Bankası yayınları, İstanbul 1999.

Interagency Coordination During Joint Operations, Volume:I, Joint Publication 3-08, s.VIII.

İlhan, Suat, *Türk Askeri Kültürünün Tarihi Gelişmesi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1999, s.13-19.

İlhan, Suat, "Askerlik", *Milli Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler*, Ankara, AKM Yayını, No:46, 1990.

- Karaosmanoğlu A., *İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Keskin, Funda, *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, Mayıs 1998.
- Knol, N.Sybesma, UN Peacekeeping: Why Not, Netherlands International Law, Vol: XXXV, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht 1988, s.321-327.
- Liu, F.T., “UN Peacekeeping and The Non Use of Force”, International Peace Academy, L.Rienner Publishers, London 1992.
- Luard, E., *The United Nations*, MacMillan, London 1986.
- Luttwak, Edward N., Toward Post-Heroic Warfare, Foreign Affairs, Volume:74, Number:3, May/June 1995.
- Malitza, Mircea, “Improvement of Effectiveness of United Nations Peacekeeping Operations”, The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht 1987.
- Mengiler, Özgür, *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü*, Platin yayınları, Ankara 2005.
- Meray, Seha L., *Devletler Hukukuna Giriş*, Ankara Üniversitesi SBF yayınları, Ankara 1975.
- Murphy, J.F., *The United Nations and the Control of International Violence, A Legal and Political Analysis*, Manchester University Press, Manchester 1983.
- Nalcıoğlu, Orhan, *Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekatının Hukuksal Esasları, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Başkanlığı, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1997.*
- Otçu, Selma, “Barışı Destekleme Harekatlarında Türk Silahlı Kuvvetleri”, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı:401, Yıl:128, Temmuz 2009.

- Öcal, Mehmet, “Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Bölgesel ve Küresel Güvenlik ve Barışa Katkısı”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:28, Yıl:2010/1.
- Öztürk, Osman Metin, “Türk Dış Politikasında Balkanlar”, Balkan Diplomasisi, ASAM yayınları, Ankara, 2001.
- Patan, Selim, “Afganistan Türk Görev Kuvvet Komutanlığı”, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Genelkurmay Başkanlığı, Sayı 404, Yıl 129, Nisan 2010.
- Pazarıcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, Ankara 2009.
- Resmi Gazete, “Güneydoğu Avrupa Çokuluslu Barış Gücü Antlaşması”, 11 Eylül 1999, Sayı:23813.
- Roberts, Adam, “The United Nations and International Security”, *Survival*, vol:35(2), 1993.
- Roberts, Adam, “The Crisis in UN Peacekeeping”, *Survival*, vol:36(3), Autumn 1994
- Russell, Ruth B., “Development by the United Nations of Rules Relating to Peace-keeping”, American Society of International Law, Washington D.C., 1965.
- Sander, Oral, *Siyasi Tarih, 1918-1994*, 18’inci Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2009.
- Selver, Mustafa, *Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Slomanson, W.R., *Fundamental Perspectives in International Law*, Woadsworth Publishing, Fourt Edition, 2002
- Snow, Donald M. *Peacekeeping, Peacemaking and Peace-enforcement: The U.S. Role in the New International Order*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Pennsylvania 1993.
- Soeters, Joseph; Tanercan, Erhan; Varoğlu, Kadir; Ünsal, Sıgır, “Barış Gücü Operasyonlarında Türkiye-Hollanda Buluşması”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt:III, Sayı:11, Güz 2006, s.75.
- Sohn, Louis B., *Cases on United Nations Law*, The Foundation Press, Brooklyn 1956.

- Starke, J.G, An Introduction to International Law, Butterworths, London 1984.
- Odman, Tevfik, *Uluslararası Uyuşmazlıkların Yargı dışı Barışçıl Yöntemlerle Çözülmesi ve Barışı Destekleme Operasyonları*, Çağ Üniversitesi Yayınları, Nisan 2002.
- Suy, E., “Legal Aspects of United Nations Peace Keeping Operations”, Netherlands International Law Review, Vol:XXXV, Martinus Nijhof Publishers, Dordrecht 1988
- Sütçüoğlu, Birol, “Türkiye’nin BM Lübnan Geçici Kuvveti(UNIFIL)’ne Katkıları”, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı:405, Yıl:129, Temmuz 2010.
- Taneri, Aydın, *Türk Devlet Geleneği Dün-Bugün*, Milli Eğitim Basımevi, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları, No:2435, İstanbul 1997.
- The Blue Helmets, A Review of United Nations Peace-keeping*, Second Edition, United Nations, 1990.
- Türkdoğan, Orhan, *Osmanlı’dan Günümüze Türk Toplum Yapısı*, Çamlıca yayınları, İstanbul 2002
- Uçaral, Rifat, *Siyasi Tarih, 1789-2001*, 7’nci Basım, İstanbul 2008.
- Ulus gazetesi, 20 Mart 1937
- United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines*, United Nations, 2008.
- White, N.D., *Keeping the Peace, the UN and the Maintenance of International Peace and Security*, Manchester University Press, Manchester 1993.
- Wijewardane, D.S., “*Criminal Jurisdiction Over Visiting Forces With Special Reference To International Forces*”, The British Year Book of International Law, 1965-66, Oxford University Press, London 1968.
- Wiseman, Henry, *The United Nations and International Peacekeeping, A Comparative Analysis, The United Nations and Maintenance of International Peace and Security*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht 1987.
- Wiseman, Henry, *Peacekeeping: Appraisals and Proposals*, Pergamon, New York 1983

Yapıcı, Merve İrem, “Bosna Hersek’te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri”, Uluslararası Hukuk ve Politika, cilt 2, No:8, 2007.

Zacarias, Agostinho, *The United Nations and International Peacekeeping*, Tauris Academic Studies, London, 1996.

Zorlu, Hilmi Akın, “A First in NATO: Peace Operations in Afghanistan”, Journal of International Affairs, 8(4), Aralık 2003.

YARARLANILAN İNTERNET KAYNAKLARI

“A working Draft Manual for American Military Practitioners”, February 2000.

<<http://www.iss.co.za/Pubs/Other/PeaceSupportManualMM/Preface.html>> (02.02.2011)

BM Resmi İnternet Sitesi

<<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unsom1backgr1.html>> (03.02.2011)

<<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/current.shtml>> (03.03.2011)

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unprof_b.htm> (03.03.2011)

<<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/past.shtml>> (05.03.2011)

<<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unifil/background.shtml>> (13.03.2011)

BM Teşkilatı ve Türkiye.

<<http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa>> (04.04.2011).

BM Enformasyon Merkezi Resmi İnternet Sitesi.

<<http://www.unicankara.org.tr/today/index.html>> (06.06.2011)

Eski Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök'ün ISAF Türk Görev Grubunu Karşılama Töreninde Yaptığı Konuşma.

<http://www.tsk.tr/10_AR_SIV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_7_Konusmalar/2005/isafkarsilama_050805.html> (05.04.2011).

Timeturk Resmi İnternet Sitesi.

<<http://www.timeturk.com/tr/2008/09/16/halkin-tsk-ya-olan-guveni-neden-dustu.html>>
(01.03.2011)

TSK Resmi İnternet Sitesi.

<http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahli_%20Kuvvetlerinin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm>
(03.03.2011)

<http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahli_%20Kuvvetlerinin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm>
(05.02.2011)

<http://www.tsk.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_22_BM_Lubnangecicikuvveti/BM_UNIFIL.htm> (15.03.2011).

TSK Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi

<<http://www.bioem.tsk.tr/anasayfa.htm>> (10.09.2011)

.<<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afganistan-ekonomik-iliskileri.tr.mfa>> (08.09.2011)

<<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-lubnan-ekonomik-iliskileri.tr.mfa>> (09.09.2011)